

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**“Ελληνική Οικονομία, υφιστάμενη κατάσταση -
Δημόσιο χρέος και Κρατικός Δανεισμός.
Προτάσεις για εξυγίανση”**

**Σπουδαστές
Γιαννακοπούλου Δήμητρα
Καραγιάννη Σοφία
Κατσαρδής Δημήτρης**

**Επιβλέπων Καθηγητής
Γιωτσόπουλος Χρ.**

ΠΑΤΡΑ 1999

ΑΡΙΘΜΟΣ
ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

2855

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<u>ΠΡΟΛΟΓΟΣ</u>	4
<u>ΓΕΝΙΚΑ – ΕΙΣΑΓΩΓΗ</u>	6
• Το αντικείμενο της οικονομικής.....	6
• Τρόπος προσέγγισης	6
• Προβλήματα οικονομικής ανάλυσης.....	7
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ - ΑΝΕΡΓΙΑ – ΑΕΠ</u>	8
1.1 Ισορροπία της οικονομίας – πληθωρισμός	8
1.2 Είδη πληθωρισμού	9
1.3 Επιτόκια και πληθωρισμός	11
1.4 Πορεία των επιτοκίων	12
1.5 Ορισμός και είδη ανεργίας	14
1.6 Ανεργία πληθωρισμός και ανάπτυξη	15
1.7 Α.Ε.Π.	16
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ</u>	20
2.1 Κρατικός προϋπολογισμός	20
2.2 Δημόσιο χρέος και συνέπειές του	21
2.3 Έκθεση του Ο.Ο.Σ.Α. (Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης)	24
2.4 Επιπτώσεις δημόσιου χρέους.....	29
2.5 Διαπιστώσεις και συμπεράσματα.....	30
2.6 Δημόσιος δανεισμός και διάκριση δημοσίων δανείων.....	31
2.7 Δημόσιος δανεισμός και ελληνική κοινωνία.....	39

<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ 1997-1998. ..</u>	43
3.1 Στόχοι και αποτελέσματα της νομισματικής πολιτικής για το 1997	43
<u>3.2</u> Αξιολόγηση της νομισματικής πολιτικής του 1997	44
<u>3.3</u> Εξελίξεις στο δίμηνο Ιανουαρίου - Φεβρουαρίου 1998.....	48
<u>3.4</u> Ένταξη της δραχμής στο Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (ΜΣΙ).....	48
<u>3.5</u> Στόχοι και αξιολόγηση της νομισματικής πολιτικής για το 1998	51
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΟΝΕ</u>	58
4.1 Οι πρώτοι στόχοι, τα πρώτα αδιέξοδα	58
<u>4.2</u> Ο δρόμος ξαναοίγεται	61
<u>4.3</u> Προσαρμογή της ελληνικής οικονομίας στις συνθήκες ανατιμημένου νομίσματος	67
<u>4.4</u> Μισθοί και τιμές σε συνθήκες ανοιχτής οικονομίας (θεωρία του «φαύλου κύκλου»).....	77
<u>4.5</u> Συμπεράσματα	82
<u>ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗ</u>	84
<u>ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ</u>	88
• ΠΙΝΑΚΕΣ	
• ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ	
<u>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ</u>	112

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η περίοδος που διανύουμε και ιδιαίτερα ο χρόνος, που έχει απομείνει μέχρι το 2000 είναι εξαιρετικά κρίσιμος για τον τόπο μας. Οι αλλαγές που συντελούνται διεθνώς είναι ραγδαίες. Η απελευθέρωση και η διεθνοποίηση των αγορών, παράλληλα με την άρση των περιορισμών στην κίνηση των κεφαλαίων, οδηγούν αναπόφευκτα σ' ένα έντονο ανταγωνισμό όπου οι χώρες που θα επιβιώσουν θα είναι οι πλέον παραγωγικές και ανταγωνιστικές.

Η μετάβαση των πρώην ανατολικών χωρών σε συνθήκες ελεύθερης οικονομίας δημιουργεί νέες ευκαιρίες και δυνατότητες για την οικονομία μας.

Η γεωγραφική θέση της χώρας ως κομβικό σημείο μεταξύ Ανατολής και Δύσης δημιουργεί σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα μόνο αν αξιοποιηθεί σωστά. Απαραίτητη προϋπόθεση γι' αυτό η ισχυρή ανταγωνιστική οικονομία με εσωτερική και εξωτερική ισορροπία.

Το περιβάλλον που μας αρμόζει είναι το Ευρωπαϊκό μέσα στο οποίο διαμορφώνεται και το μέλλον της χώρας.

Η συμμετοχή μας στο τρίτο στάδιο της ΟΝΕ (Οικονομική και Νομισματική Ένωση) προϋποθέτει την σύγκλιση της Συνθήκης του Μάαστριχτ. Η επίτευξη των στόχων απαιτεί την εφαρμογή μιας οικονομικής πολιτικής η οποία δε μπορεί παρά να είναι θαρραλέα και αξιόπιστη. Μια πολιτική που θα περιλαμβάνει όλες τις αναγκαίες θεσμικές και διαρθρωτικές προσαρμογές που θα σταθεροποιήσουν την οικονομία και θα εδραιώσουν συνθήκες για συνεχή ανάπτυξη.

Η ισχυρή οικονομία αποτελεί την καλύτερη θωράκιση του έθνους αλλά και την εγγύηση για το μέλλον του. Είναι αυτή που διασφαλίζει τόσο την συμμετοχή μας στην ΟΝΕ όσο και την καλύτερη αξιοποίηση των ευκαιριών και των προκλήσεων του διεθνούς οικονομικού περιβάλλοντος.

ΓΕΝΙΚΑ - ΕΙΣΑΓΩΓΗ

- **Το αντικείμενο της οικονομικής**

Αντικείμενο των οικονομικών είναι η οικονομία και σαν σύνολο και σαν τμήματα ή φαινόμενα αυτής. Οικονομία, με τη σειρά της, είναι το σύνολο εκείνων των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων που αποσκοπούν στην παραγωγή, διανομή και κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών.

- **Τρόπος Προσέγγισης**

Τα οικονομικά δεν μελετούν την οικονομία μόνο ή έστω κυρίως σαν καταγραφή του τι γίνεται εκεί, του πως συμπεριφέρεται η οικονομία και τα διάφορα τμήματά της (επιχειρήσεις, κλάδοι, αγορές, καταναλωτές, επενδυτές, κυβερνήσεις, κράτη). Η φιλοδοξία των οικονομικών πηγαίνει πιο πέρα. Είναι: α) να προβλέπουν που πηγαίνει η οικονομία ή διάφορα τμήματά της, β) να εξακριβώνουν αν η οικονομία ή διάφορα τμήματά της ακολουθούν κάποιους νόμους και γ) να διατυπώνουν αρχές χρηστής, λογικής, ορθής οικονομικής διαχείρισης και συμπεριφοράς.

Θα μπορούσαμε επομένως να ορίσουμε τα οικονομικά όχι απλώς ως επιστημονική μελέτη της οικονομίας, αλλά ως επιστημονική μελέτη της έκτασης της λογικής στην ανθρώπινη οικονομική συμπεριφορά καθώς και της λογικής που πρέπει να διέπει τη συμπεριφορά αυτή.

- **Προβλήματα οικονομικής ανάλυσης**

Το μεγάλο πρόβλημα της οικονομικής ανάλυσης - και όλης της επιστήμης - είναι η διάκριση αιτίας και αποτελέσματος. Μπορούμε να συμπεράνουμε ότι π.χ. επειδή ο πληθωρισμός έπεσε ή το εθνικό εισόδημα ανέβηκε μετά τον ερχομό μιας ορισμένης κυβέρνησης στα πράγματα, η κάθοδος ή η άνοδος αυτή, αντιστοίχως οφείλεται στην νέα κυβέρνηση; Όχι κατ' ανάγκη. Μπορεί να οφείλεται σε πολιτικές της προηγούμενης κυβέρνησης ή μπορεί ακόμη να οφείλεται σε καθαρά διεθνείς συγκυρίες. Ένα δεύτερο πρόβλημα που ανακύπτει κατά την οικονομική ανάλυση είναι το να υποθέσουμε πως ότι είναι αληθές για το άτομο είναι αληθές για το σύνολο. Π.χ. το να κατεβάσει τις τιμές της μια μόνο εταιρεία σε μια αγορά με λίγους ανταγωνιστές ενδέχεται να οδηγήσει σε αύξηση των πωλήσεων ή και των κερδών της. Αν όλες οι εταιρείες όμως το κάνουν αυτό καμία δε θα ωφεληθεί και πιθανόν όλες θα ζημιωθούν. Επίσης ένα άλλο πρόβλημα είναι η σύγχυση μεταξύ του δέοντος ή πρέποντος να γίνει ή να μη γίνει και του όντως υπάρχοντος ή συμβαίνοντος. Ενώ δηλαδή είναι αλήθεια ότι ο οικονομολόγος καλείται να συστήσει πολιτικές ή να προτείνει λύσεις, την ίδια στιγμή πρέπει να μπορεί να κάνει ψυχρή, αντικειμενική ανάλυση ή αποτίμηση της πραγματικής κατάστασης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ - ΑΝΕΡΓΙΑ - Α.Ε.Π.

1.1 Ισορροπία της οικονομίας - πληθωρισμός

Στην οικονομία η ισορροπία δεν είναι μια στατική κατάσταση. Εδώ τα πράγματα - ροές πόρων, χρήματος και αγαθών - κινούνται συνεχώς.

Έτσι λοιπόν ισορροπία υφίσταται όταν η ολική δαπάνη (ΟΔ) της οικονομίας (εγχώρια κατανάλωση, επενδύσεις, κρατικές δαπάνες, εξαγωγές μείον εισαγωγές) είναι ακριβώς αυτή που χρειάζεται - ούτε περισσότερη, ούτε λιγότερη - για ν' αγορασθεί το προϊόν, που έχει παραγάγει η οικονομία (ΑΕΠ) δηλαδή όταν $ΟΔ=ΑΕΠ$.

Τότε υπάρχει ισορροπία διότι δεν ασκείται πίεση στους παραγωγούς ν' ανεβάσουν τις τιμές των προϊόντων τους. Δεν έχουμε ούτε πληθωρισμό-ούτε ύφεση.

Τι είναι όμως ο πληθωρισμός;

Όταν τα εισοδήματα φαινομενικά ανεβαίνουν ενώ στην πραγματικότητα μειώνονται, αφού οι τιμές αυξάνονται έτσι ώστε να μη μπορεί κανείς να αγοράσει με το αυξημένο εισόδημα και με τις νέες τιμές, τα αγαθά που αγόραζε προηγουμένως με χαμηλότερο εισόδημα και με χαμηλότερες τιμές τότε έχουμε πληθωρισμό.

Η εξωτερική όψη του πληθωρισμού (αυτή που διαπιστώνει ο πολίτης) είναι η εξακολουθητική αύξηση του γενικού επιπέδου των τιμών και των τιμών των συντελεστών της παραγωγής (των αμοιβών τους) και επομένως και των εισοδημάτων, σε τρόπο όμως που η αύξηση των εισοδημάτων, και να ακολουθεί μετά την αύξηση των τιμών και να είναι μικρότερη από το ποσοστό

αύξησής τους. Η αύξηση των τιμών επίσης προκαλεί μείωση της εσωτερικής αξίας του χρήματος.

Η θεωρητική εξήγηση του πληθωρισμού είναι ότι παρουσιάζεται διόγκωση (ανισορροπία) στη νομισματική κυκλοφορία, που δεν δικαιολογείται από τον όγκο των παραγόμενων αγαθών. Τα αίτια της ανισορροπίας μπορεί να είναι πολλά. Σημαντικός είναι ο ρόλος των δημοσιονομικών ελλειμμάτων που καλύπτονται με την έκδοση νέου χαρτονομίσματος, υψηλούς δανεισμούς και διόγκωση του δημόσιου χρέους και αύξηση των πιστώσεων της κεντρικής τράπεζας προς το δημόσιο.

1.2 Είδη πληθωρισμού

Τα αίτια που προκαλούν τον πληθωρισμό δημιουργούν τα διάφορα είδη του: 1) Πληθωρισμός ζήτησης, όταν οφείλεται σε υπέρμετρη ζήτηση αγαθών, 2) Πληθωρισμός κόστους, όταν οφείλεται στη συνεχή διόγκωση του κόστους παραγωγής, 3) Διαρθρωτικός πληθωρισμός, όταν η αύξησή του οφείλεται στην ίδια τη δομή της οικονομίας, 4) Εισαγόμενος πληθωρισμός, όταν στην αύξηση του τιμαρίθμου συμβάλλουν σημαντικά οι τιμές των εισαγόμενων από το εξωτερικό αγαθών, 5) Πιστωτικός πληθωρισμός, όταν οφείλεται στην χορήγηση υπερβολικών δανείων στην οικονομία, 6) Ψυχολογικός πληθωρισμός, όταν οφείλεται στο δυσμενές ψυχολογικό κλίμα που δημιουργείται για το χρήμα και που οδηγεί σε υπερβολική κατανάλωση.

Επίσης υπάρχουν κάποιες έννοιες σχετικά με τον πληθωρισμό. Έτσι υπάρχει ο αντιπληθωρισμός, όπου με τον όρο αυτό εννοούμε: 1) το αντίστροφο του πληθωρισμού οικονομικό φαινόμενο, κατά το οποίο η νομισματική

κυκλοφορία είναι σε ποσότητα μικρότερη από εκείνη που απαιτείται για ένα συγκεκριμένο όγκο συναλλαγών και 2) τα μέτρα που έχουν σκοπό την αναχαίτιση του πληθωρισμού (αντιπληθωριστικά) όπως, ο περιορισμός της νομισματικής κυκλοφορίας, των πιστώσεων, των ελλειμμάτων και δανεισμών του δημοσίου, της κατανάλωσης κτλ.

Άλλη έννοια είναι ο αποπληθωρισμός που σημαίνει: 1) τον υπολογισμό των οικονομικών μεγεθών μετά από αφαίρεση των αυξήσεων που προκλήθηκαν από τον πληθωρισμό και 2) την πραγματοποίηση της αναχαίτισης του πληθωρισμού.

Επίσης έχουμε το πληθωρισμό ή πληθωρικό κενό που δημιουργείται όταν η ζήτηση είναι τόση, ώστε η αύξηση της προσφοράς δε μπορεί να την καλύψει. Το αντίθετο φαινόμενο, όταν η αύξηση της προσφοράς δεν μπορεί να καλυφθεί από την αύξηση της ζήτησης λέγεται αντιπληθωριστικό ή αντιπληθωρικό κενό.

Τελειώνοντας, έχουμε τον στασιμοπληθωρισμό και τον καλπάζων πληθωρισμό.

Ο στασιμοπληθωρισμός (συνδυασμός πληθωρισμού και ανεργίας) είναι μια ιδιάζουσα περίπτωση. Προκύπτει από τις αυξήσεις του κόστους παραγωγής. Ο στασιμοπληθωρισμός μπορεί να εκδηλωθεί σαν ανεργία που συνοδεύει μια αποδιάρθρωση της οικονομίας λόγω υπερβολικού πληθωρισμού. Ο στασιμοπληθωρισμός συντηρείται και διαιωνίζεται από λαθεμένες πολιτικές διαχείρισης της ζήτησης, καθώς και από λαθεμένες πολιτικές στον χώρο της προσφοράς.

Για να καταπολεμηθεί ο στασιμοπληθωρισμός από τον οποίο υποφέρει ιδιαίτερα η Ελλάδα, χρειάζεται η περιστολή της ολικής ζήτησης να συνδυασθεί με κατάλληλες πολιτικές ενθάρρυνσης της προσφοράς. Ακόμη χρειάζεται η εισαγωγή ανταγωνισμού στις επιμέρους αγορές, η περιστολή της κρατικής γραφειοκρατίας και η εισαγωγή αξιοκρατίας στην οικονομία και την κοινωνία.

Στην περίπτωση του καλπάζοντος πληθωρισμού έχουμε απορύθμιση όλης της οικονομίας και απώλεια εμπιστοσύνης στην αξία του χρήματος. Ο καλπάζων πληθωρισμός εκδηλώνεται με άλματα του επιπέδου τιμών π.χ. από το 15% στο 40%, από εκεί στο 150% σε σχετικά βραχύ χρονικό διάστημα.

Προέρχεται από συνδυασμό, ανάλογα με την περίπτωση: α) πτώσης του πραγματικού ΑΕΠ (μετά από κάποια πολιτική ή εθνική κρίση), β) μιας δυσανάλογα μεγάλης ολικής δαπάνης σε σχέση με το ΑΕΠ (από υπερβολική αύξηση της ποσότητας κυκλοφορούντος χρήματος) και γ) αυξήσεων στο κόστος παραγωγής.

1.3 Επιτόκια και πληθωρισμός

- **Πίνακας 12:** Εξέλιξη επιτοκίων καταθέσεων ταμειυτηρίου και πληθωρισμού.

Μελετώντας την τελευταία εικοσαετία βλέπουμε ότι για έξι χρόνια στο φως και 16 σε «γκρίζες» περιοχές κινήθηκαν οι καταθέτες μετά το 1974 με αποτέλεσμα να χάσουν τρισεκατομμύρια δραχμές, οι 6 φωτεινές χρονιές ήταν εκείνες όπου τα επιτόκια ήταν ψηλότερα από το πληθωρισμό και τις υπόλοιπες 16 ήταν χαμηλότερα.

Για να έχουμε μια εικόνα του τι ακριβώς συνέβη ας πάρουμε για παράδειγμα έναν καταθέτη που έβαλε το 1974 σε λογαριασμό ταμειυτηρίου

1.000.000 δρχ., και το άφησε εκεί χωρίς να το πειράξει. Στο τέλος του 1995, είχε στο λογαριασμό του 14.931.535 δρχ. Αν όμως τα επιτόκια δεν ήταν αρνητικά το ποσό θα είχε γίνει 31.434.176 δρχ. (ΠΙΝΑΚΑΣ 2) και αν οι Τράπεζες έδιναν ένα κέρδος του 1% το ποσό θα είχε φτάσει 37.887.819 δρχ. Η εικόνα των απωλειών ολοκληρώνεται με έρευνα που έγινε από την Τράπεζα Πίστεως όπου προέκυψε ότι από το 1973 ως το 1986 οι καταθέτες έχασαν 2,5 τρις δρχ. από τα αρνητικά επιτόκια.

- **Πίνακας 11:** Ποσά που έχασαν οι καταθέτες από τα αρνητικά επιτόκια.

Άρα κατά την περίοδο σταθερότητας των τιμών το επιτόκιο ήταν μικρό αλλά θετικό, την πληθωριστική περίοδο 1973-1986, το πραγματικό επιτόκιο ήταν αρνητικό και τελευταία αυξάνεται ώστε να υπερβεί το ρυθμό πληθωρισμού που είναι υψηλό σε σχέση με τα πραγματικά επιτόκια της διεθνούς αγοράς.

1.4 Πορεία των επιτοκίων

Τα τελευταία χρόνια χαρακτηρίζονται από τη συνεχή πτώση των επιτοκίων τόσο των τίτλων του δημοσίου όσο και των τραπεζικών επιτοκίων καταθέσεων και κυρίως χορηγήσεων.

Η μείωση των επιτοκίων όταν είναι συμβατή με τις μακροοικονομικές εξελίξεις, στηρίζει την οικονομική ανάκαμψη και παράλληλα διευκολύνει τη μείωση των ελλειμμάτων του προϋπολογισμού και του δημοσίου χρέους.

Η πτωτική πορεία των επιτοκίων οφείλεται κυρίως στη μείωση του πληθωρισμού, στον περιορισμό των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, στη μείωση των ξένων επιτοκίων και στην αξιοπιστία της νομισματικής και συναλλαγματικής

πολιτικής. Στην αποκλιμάκωση των επιτοκίων συντέλεσε και ο έντονος ανταγωνισμός μεταξύ των εμπορικών τραπεζών μετά την απελευθέρωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος.

Η πτώση των επιτοκίων είναι ενθαρρυντική αλλά η συνέχιση της αποκλιμάκωσής τους θα εξαρτηθεί από την πορεία των μακροοικονομικών εξελίξεων (περαιτέρω μείωση του αναφερόμενου ρυθμού πληθωρισμού, περαιτέρω περιορισμό των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, το επιτόκιο στις διεθνείς κεφαλαιαγορές, την αναμενόμενη διολίσθηση της δραχμής, το ρυθμό αύξησης προσφοράς του χρήματος και το επίπεδο οικονομικής δραστηριότητας.

Τα επιτόκια βρίσκονται επί σειρά ετών στο επίκεντρο της οικονομικής επικαιρότητας. Γενικά τα επιχειρήματα που προβάλλονται υπέρ της διαμόρφωσης των επιτοκίων σε χαμηλά επίπεδα συνοψίζονται ως εξής:

- Η μείωση των επιτοκίων

1. θα τονώσει το επιχειρηματικό ενδιαφέρον για επενδύσεις και θα ανατρέψει την αποβιομηχανοποίηση της χώρας.

2. θα ανακουφίσει τον κρατικό προϋπολογισμό από το βάρος της εξυπηρέτησης του υψηλού δημοσίου χρέους που διογκώνουν το δημόσιο χρέος.

3. θα συγκρατήσει τις πληθωριστικές τάσεις και θα αυξήσει την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων. Σημαντική όμως είναι και τα επιχειρήματα υπέρ της διατήρησης των υψηλών επιτοκίων.

- Τα υψηλά επιτόκια

1. Εξουδετερώνουν ένα σημαντικό τμήμα της υπερβάλλουσας ζήτησης διευκολύνοντας την εκτόνωση των πληθωριστικών πιέσεων.

2. Διευκολύνουν σε μεγάλο βαθμό την εφαρμογή της πολιτικής της σκληρής δραχμής.

3. Δεν είναι επαρκώς θεμελιωμένο ότι το επιτόκιο αποτελεί βασικό προσδιοριστικό παράγοντα των επενδύσεων.

Συμπερασματικά αναφέρουμε ότι η διαμόρφωση των επιτοκίων επηρεάζεται σε υψηλό βαθμό από τον πληθωρισμό, το δημοσιονομικό έλλειμμα, το ρυθμό αύξησης προσφοράς του χρήματος και το επίπεδο οικονομικής δραστηριότητας.

1.5 Ορισμός και είδη ανεργίας

Η ανεργία ορίζεται σαν εκείνο το ποσοστό του εργατικού δυναμικού, που ζητεί εργασία, αλλά δεν βρίσκει. Εργατικό δυναμικό είναι όλοι οι άνθρωποι που έχουν ή ζητούν εισοδηματοφόρα εργασία ή απασχόληση. Έτσι οι πιο πολλοί συνταξιούχοι, τα πιο πολλά παιδιά, πολλοί φοιτητές και μαθητές, ασθενείς και υπερήλικες, οι υπηρετούντες τη θητεία τους αλλά και όσοι μπορούν να εργασθούν για ένα εισόδημα αλλά δεν θέλουν, δεν ανήκουν στο εργατικό δυναμικό. Όλοι οι υπόλοιποι χωρίζονται σε εργαζόμενους ή απασχολούμενους και σε άνεργους.

Τα κοινωνικά και οικονομικά κόστη της εκτεταμένης ανεργίας είναι μεγάλο. Δεν είναι μόνο ότι χάνεται εθνική παραγωγή. Είναι η απώλεια

δεξιότητων, είναι η πτώση του βιοτικού επιπέδου των ανέργων, είναι η αίσθηση του κοινωνικού αποκλεισμού, η δημιουργία αντικοινωνικής στάσης.

Όμως η ανεργία δεν είναι μιας και μόνο μορφής. Ο συνήθης διαχωρισμός προβλέπει 3 κατηγορίες.

A) Ανεργία τριβής: Βραχυχρόνιας φύσης, προκύπτει από το γεγονός πως η μεταπήδηση από εργασία σε εργασία ή η εξεύρεση εργασίας, ακόμη και αν υπάρχει ζήτηση εργατικού δυναμικού, παίρνει κάποιο χρόνο και κόπο. Οφείλεται στο ότι η πληροφόρηση των ανέργων για τις διαθέσιμες και κατάλληλες θέσεις εργασίας διαχέεται με κάποια καθυστέρηση.

B) Διαρθρωτική ανεργία: Συχνά μακροχρόνιας φύσης, προκύπτει από: α) τη μείωση της ζήτησης για διάφορα αγαθά ή υπηρεσίες καθώς μέσα από την δυναμική του καπιταλισμού τα γούστα και οι ανάγκες των καταναλωτών αλλάζουν συνεχώς και β) την υποκατάσταση ανθρώπων από μηχανές. Λέγεται διαρθρωτική γιατί αυτές οι μεταβολές στη ζήτηση ή την τεχνολογία παραγωγής οδηγούν σε μεταβολές στη διάρθρωση της παραγωγής.

Γ) Κυκλική ανεργία: Αφορά το σύνολο της οικονομίας και συνοδεύει την καθοδική φάση του επιχειρησιακού κύκλου - δηλαδή την ύφεση. Σε γενικές γραμμές οφείλεται είτε σε πτώση της ολικής δαπάνης της οικονομίας είτε σε άνοδο του κόστους παραγωγής. Είναι είτε βραχυχρόνια είτε μακροχρόνια.

1.6 Ανεργία, πληθωρισμός και ανάπτυξη

Η σημασία της σχέσης μεταξύ ρυθμού πληθωρισμού και ποσοστού ανεργίας είναι ότι το κράτος δεν έχει την πολυτέλεια να επιλέξει ένα συγκεκριμένο δίδυμο ρυθμού πληθωρισμού και επιπέδου ανεργίας. Δεν μπορεί:

α) να προβλέπει το ύψος στο οποίο θα ανέλθει το επίπεδο τιμών, αν αυξήσει τις δαπάνες τόσο ώστε να μειώσει το επίπεδο ανεργίας σε ένα ποσοστό, β) να προβλέπει το επίπεδο στο οποίο θα ανέλθει η ανεργία αν μειώσει τόσο τις δαπάνες ώστε να ρίξει τον ρυθμό πληθωρισμού σε ένα ποσοστό, γ) να προεξοφλήσει ότι η άνοδος των τιμών θα επιτύχει μείωση της ανεργίας ή ότι η αύξηση της ανεργίας θα επιτύχει επιβράδυνση του ρυθμού πληθωρισμού.

Πέρα απ' το ότι δεν υπάρχει καθορισμένη σχέση μεταξύ μισθών και ανεργίας ή μεταξύ πληθωρισμού και ανεργίας δεν υπάρχει τέτοια σχέση μεταξύ ρυθμού ανάπτυξης του εθνικού εισοδήματος και ποσοστού ανεργίας. Είναι δυνατόν να σημειωθεί ακόμη και ισχυρή οικονομική ανάπτυξη χωρίς παράλληλη απορρόφηση της ανεργίας. Δύο είναι οι λόγοι γι' αυτό το φαινόμενο. Από τη μία οι καρποί της ανάπτυξης κατανέμονται άνισα μεταξύ κοινωνικών κατηγοριών και συχνά δεν μετατρέπονται σε επενδύσεις έντασης εργασίας αλλά μετατρέπονται σε επενδύσεις έντασης εργασίας αλλά μετατρέπονται σε επενδύσεις έντασης κεφαλαίου. Από την άλλη το κράτος συχνά έχει στηριχθεί κυρίως σε ατελέσφορη διαχείριση της ολικής ζήτησης, προκειμένου να επηρεάσει το ποσοστό της ανεργίας, αντί να προχωρεί σε διαρθρωτικές παρεμβάσεις στο χώρο της προσφοράς.

1.7 Α.Ε.Π.

Ο πλούτος των εθνών είναι το αποτέλεσμα ετών, δεκαετιών ή και αιώνων παραγωγικής προσπάθειας - με άλλα λόγια της παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών - μείον τα αγαθά και τις υπηρεσίες που έχουν καταναλωθεί στο

μεταξύ ή καταστραφεί από άλλες αιτίες (πολέμους κ.α.). Έχει λοιπόν σημασία να μάθουμε πως δημιουργείται η εθνική παραγωγή, από τι εξαρτάται. Τα μεγέθη που χρησιμοποιούνται λέγονται εθνικολογιστικά και η μέτρηση γίνεται μέσα από το λεγόμενο σύστημα εθνικών λογαριασμών.

Η εθνική παραγωγή μιας χώρας δίνεται από το λεγόμενο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ).

Διαφορετική είναι η έννοια του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος. Ξεκινώντας, ας δώσουμε έναν ορισμό του Εθνικού ή κοινωνικού προϊόντος. Έτσι λοιπόν Εθνικό ή κοινωνικό προϊόν είναι το σύνολο των αγαθών (προϊόντων και υπηρεσιών) που παράχθηκαν σε μια χώρα κατά τη διάρκεια ενός χρονικού διαστήματος (συνήθως έτους) από το κράτος, τα Ν.Π.Δ.Δ., τις επιχειρήσεις και τα άτομα στους τρεις τομείς της παραγωγής (πρωτογενή, δευτερογενή, τριτογενή), προσαυξημένο με τις συναλλαγές με το εξωτερικό. Επειδή το σύνολο των υπολογιζόμενων αγαθών είναι ή αγαθά κατανάλωσης ή αγαθά επένδυσης, αν υπολογίζουμε τις ακαθάριστες επενδύσεις βγαίνει το ακαθάριστο εθνικό προϊόν. Αν από αυτές αφαιρέσουμε τις αποσβέσεις που αντιστοιχούν στη φθορά του πάγιου επενδυμένου κεφαλαίου και πάρουμε έτσι τις καθαρές επενδύσεις, βγαίνει το καθαρό εθνικό προϊόν. Από την άλλη μεριά η έννοια του εγχώριου προϊόντος αφορά τα αγαθά (καταναλωτικά και επενδυτικά) που παράχθηκαν στη διάρκεια του χρόνου αποκλειστικά και μόνο μέσα στη χώρα, χωρίς υπολογισμό των συναλλαγών με το εξωτερικό. Το εγχώριο προϊόν με τα ίδια όπως και το εθνικό προϊόν κριτήρια, διακρίνεται σε ακαθάριστο και καθαρό. Τρία σημεία πρέπει να τονισθούν στην περίπτωση του ΑΕΠ:

α) Το ΑΕΠ είναι το μέτρο της αξίας της παραγωγής, όχι μέτρο της αξίας των συναλλαγών εν γένει. Έτσι αν πωλήσουν μια φωτογραφική μηχανή ή έναν ζωγραφικό πίνακα ή μια μετοχή ή ένα σπίτι που ή έχω αγοράσει από άλλους ή έχω κληρονομήσει, θα αποκτήσω μερικά χρήματα αλλά δεν έχω παράγει τίποτε. Οι πράξεις αυτές δεν δημιουργούν ΑΕΠ και δεν υπολογίζονται στο ΑΕΠ.

β) Το ΑΕΠ υπολογίζει αγαθά και υπηρεσίες που παράγονται:

- από τις δημόσιες υπηρεσίες (τα υπουργεία) - οπότε και μετρά την αξία τους στο κόστος λειτουργίας των υπηρεσιών αυτών, εφόσον δεν υπάρχει αγορά να διαμορφώσει τιμές για τα προϊόντα τους

- από τις δημόσιες και ιδιωτικές επιχειρήσεις

- από ιδιώτες, σε τιμές αγοράς, στο βαθμό βέβαια, που πρόκειται για αγαθά ή υπηρεσίες που παράγονται με σκοπό την πώληση ή που έχουν κοινωνική (και όχι ατομική) σημασία, π.χ. το πλύσιμο των πιάτων στο σπίτι ή η κατασκευή ενός παιχνιδιού από τον γονέα για το παιδί δεν μετρώνται στο ΑΕΠ, αλλά η κατασκευή ενός σπιτιού ή το προϊόν ενός αγρού ή οι υπηρεσίες μιας οικιακής βοηθού, στο βαθμό που αμείβεται γι' αυτές πρέπει να μετρώνται.

γ) Το ΑΕΠ μετρά την αξία μόνο των αγαθών που παράγονται για τελική χρήση π.χ. στην αξία ενός καρβελιού ψωμιού, δε θα προστεθεί η αξία του σίτου, των μεταφορικών, όλα αυτά περιλαμβάνονται στην τιμή του καρβελιού.

Το ερώτημα είναι: τι δεν περιλαμβάνει το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ): Παράνομα αγαθά και υπηρεσίες, καθώς και την όποια μείωση της κοινωνικής ευημερίας προκαλείται από τις παραγωγικές δραστηριότητες των ανθρώπων. Αυτό γιατί το ΑΕΠ δεν αποτελεί μέτρο ευημερίας, μα παραγωγής και μόνο. Έτσι π.χ. οι μισθοί 100 νέων αστυνομικών θα μετρήσουν στο ΑΕΠ

χωρίς να γίνει αφαίρεση για την αύξηση της εγκληματικότητας που ήταν η αιτία της πρόσληψης τους.

Όπως αναφέραμε και παραπάνω το ΑΕΠ διακρίνεται σε ακαθάριστο και καθαρό. Ακαθάριστο λέγεται γιατί δεν αφαιρεί από την αξία της εθνικής παραγωγής των εντός του έτους αποσβεσθείσα αξία των κεφαλαιουχικών αγαθών (ακίνητα, μέσα παραγωγής) της χώρας.

Αν η απόσβεση είναι μικρότερη από την αξία της νέας παραγωγής κεφαλαιουχικών αγαθών, τότε η χώρα έχει αυξήσει το παραγωγικό της δυναμικό στο τέλος του χρόνου.

Αν είναι μεγαλύτερη, η χώρα έχει υποστεί μείωση του παραγωγικού της δυναμικού.

Αν μας ενδιαφέρει η καθαρή αύξηση της εθνικής παραγωγής μέσα στο έτος τότε μετράμε την απόσβεση (A) και μειώνουμε το ΑΕΠ ανάλογα. Έτσι θα έχουμε το Καθαρό Εγχώριο Προϊόν (ΚΕΠ). Δηλαδή $ΚΕΠ = ΑΕΠ - A$.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

2.1 Κρατικός Προϋπολογισμός

Κάθε κυβέρνηση δαπανά χρήματα κυρίως για αμυντικού, πολιτικούς και κοινωνικούς σκοπούς. Αντλεί τα κονδύλια αυτά κατ' αρχήν από την επιβολή φόρων σε άτομα και εταιρείες. Αν τα φορολογικά έσοδα δεν επαρκούν για να καλύψουν τα κρατικά έξοδα η κυβέρνηση χρηματοδοτεί τη διαφορά με δανεισμό. Το ετήσιο πλάνο προβλεπόμενων εξόδων, φορολογικών εσόδων και δανειστικής ανάγκης της κυβέρνησης λέγεται κρατικός προϋπολογισμός. Όταν τα προβλεπόμενα έξοδα είναι περισσότερα από τα προβλεπόμενα φορολογικά έσοδα, ο προϋπολογισμός έχει έλλειμμα - είναι ελλειμματικός. Όταν τα προβλεπόμενα έξοδα είναι λιγότερα από τα προβλεπόμενα φορολογικά έσοδα ο προϋπολογισμός έχει πλεόνασμα - είναι πλεονασματικός.

Ο Κρατικός Προϋπολογισμός υπάρχει κατ' αρχήν όχι σαν όργανο εξάσκησης δημοσιονομικής πολιτικής μα σαν όργανο άσκησης της κρατικής εξουσίας. Είναι συνυφασμένος με τη φύση, το ρόλο και την αποστολή του κράτους. Μπορεί όμως να χρησιμοποιηθεί για δημοσιονομικούς σκοπούς επειδή η δημοσιονομική πολιτική περνά μέσα από αυξομειώσεις των κρατικών δαπανών και εσόδων.

Επίσης είναι λάθος να οδηγούμαστε στο συμπέρασμα πως το κράτος πρέπει πάντοτε να εξισώνει τα έσοδα με τα έξοδά του δηλαδή να έχει έναν ισοσκελισμένο προϋπολογισμό. Δύο είναι οι λόγοι γι' αυτό: ο ένας είναι πως τα ελλείμματα και τα πλεονάσματα αποτελούν εργαλείο που σε συνάρτηση με άλλα μέτρα είναι δυνατόν να βοηθήσει βραχυπρόθεσμα στην έξοδο από μία

ύφεση ή στη μείωση του ρυθμού πληθωρισμού. Ο άλλος είναι πως ακόμη και ο ισοσκελισμένος προϋπολογισμός δεν είναι δημοσιονομικά ουδέτερος.

2.2 Δημόσιο χρέος και συνέπειές του

Δημόσιο χρέος είναι το σύνολο των οφειλών του κράτους που δημιουργείται από δημόσια δάνεια, εσωτερικά και εξωτερικά. Έτσι το συνολικό δημόσιο χρέος διακρίνεται σε εσωτερικό και εξωτερικό.

Στα τέλη του 1994 το δημόσιο χρέος της Ελλάδος έφτασε τα 27 τρις δρχ. περίπου ή 117% του επίσημου ΑΕΠ. Από αυτά τα 27 τρις δρχ., το 25% περίπου ήταν εξωτερικό χρέος. Τι συνέπειες έχει η προσπάθεια αποπληρωμής ενός τόσο μεγάλου χρέους για την ελληνική οικονομία και ανάπτυξη. Κατ' αρχήν πρέπει να ξεχωρίζουμε το δημόσιο χρέος από τα ελλείμματα του Κρατικού Προϋπολογισμού. Η συνεχής δημιουργία ελλειμμάτων οδηγεί και συνεπάγεται αύξηση του δημοσίου χρέους, όμως δεν είναι το ίδιο πράγμα. Ελλείμματα προκύπτει όταν τα φορολογικά έσοδα ενός έτους είναι μικρότερα από τις δαπάνες του έτους. Η διαφορά καλύπτεται με δανεισμό. Ο δανεισμός όμως δεν ξεπληρώνεται αμέσως. Ανάλογα με τη χρονική διάρκεια των δανείων, που το κράτος λαμβάνει, η υποχρέωση του κράτους να ξεπληρώνει τα δάνεια του μετακυλύετε από χρόνο σε χρόνο.

Μπορεί, έτσι, μέρος των προϋπολογιζομένων δαπανών ενός έτους να αφορά αποπληρωμή δανείων παρελθόντων ετών. Όσο πιο πολύ αυξάνουν τα ελλείμματα, τόσο πιο πολύ δανείζεται το κράτος και τόσο πιο πολύ συσσωρεύονται τα χρέη του δημοσίου.

Η εξυπηρέτηση του χρέους περιλαμβάνει πληρωμές τοκοχρεολυσίων - δηλαδή επιστροφή μέρους ή και όλου του κεφαλαίου που έχει δανεισθεί το κράτος, συν τους τόκους. Υποτίθεται πως αν το κράτος δανεισθεί για να καλύψει το έλλειμά του, θα ξεπληρώσει το δάνειο του χρόνου από τους φόρους που θα μαζέψει τότε. Αν όμως ο δανεισμός είναι πολύ μεγαλύτερος από τη φοροληπτική ικανότητα του κράτους, η μόνη λύση που έχει το κράτος είναι να δανεισθεί εκ νέου ώστε να ξεπληρώσει το παλιό. Από την ίδια στιγμή δημιουργείται καινούργιο πρωτογενές έλλειμμα.

Αν αυτή η ιστορία συνεχισθεί φθάνουμε σε ένα σημείο όπου το κράτος ακόμη και αν δεν έχει πρωτογενές έλλειμμα, είναι υποχρεωμένο να δανείζεται όλο και μεγαλύτερα ποσά για να εξυπηρετήσει το διαρκώς ογκούμενο και ήδη πολύ μεγάλο χρέος. Βρίσκεται τότε το κράτος και η οικονομία σε ένα φαύλο κύκλο ανατροφοδότησης και αναδημιουργίας κρατικών ελλειμμάτων.

Έτσι λοιπόν ερχόμαστε στο εξής ερώτημα: Ο Φαύλος κύκλος του δημοσίου χρέους μπορεί να οδηγήσει τη χώρα σε πτώχευση; Σε αυτό το σημείο πρέπει να εξετάσουμε το θέμα αναλυτικότερα.

Λέγεται πως ένα μεγάλο δημόσιο χρέος επιβαρύνει τις επερχόμενες γενεές, που θα πρέπει να καταβάλλουν υψηλότερους φόρους για αποπληρωμή του χρέους. Οι δανειστές - πιστωτές του κράτους θα είναι οι ίδιες οι επερχόμενες γενεές.

Στον βαθμό που το χρέος είναι δραχμικό η πλειοψηφία των Ελλήνων θα καταβάλλει υψηλότερους φόρους για να καλύπτονται οι απαιτήσεις εκείνων των Ελλήνων που θα κατέχουν τα έντοκα γραμμάτια, τα ομόλογα.

Όμως ένα μέρος του χρέους - το 25% τέλη 1994 - δεν είναι δραχμικό. Είναι χρέος προς τους αλλοδαπούς. Επομένως η ανάγκη εξυπηρέτησής του θα πιέζει τη χώρα πολύ περισσότερο από ότι η εξυπηρέτηση του εσωτερικού χρέους.

Ακόμη δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι είναι περιορισμένη η δυνατότητα του κράτους να χρηματοδοτείται από την εγχώρια αγορά. Όταν οι δανειακές ανάγκες της χώρας μεγαλώσουν πάρα πολύ, κατά ανάγκη η χώρα καταφεύγει στη διεθνή αγορά και έτσι αυξάνεται το βάρος του δημοσίου χρέους για τις επερχόμενες γενεές.

Αν πάλι το κράτος καταφεύγει σε εκτύπωση χαρτονομίσματος για να εξυπηρετήσει το χρέος ή να καλύψει ελλείμματα τότε το αποτέλεσμα θα είναι πληθωρισμός.

Έτσι λοιπόν αν φθάσουμε σ' ένα σημείο όπου το χρέος έχει μεγαλώσει τόσο πολύ ώστε η εγχώρια δεξαμενή αποταμιεύσεων δεν επαρκεί για την εξυπηρέτηση του οι ξένοι δεν μας δανείζουν διότι εκτιμούν ότι η εγχώρια παραγωγή δεν επαρκεί για ν' αποπληρωθούν. Και το κράτος δεν έχει τη δυνατότητα να τυπώσει χρήμα τότε η περίπτωση πτώχευσης δεν πρέπει να αποκλεισθεί.

Όμως και αν ακόμη δεν φθάσουμε σε αυτό το σημείο, η έκρηξη μπορεί να λάβει άλλες μορφές:

- Μπορεί να λάβει μορφή κοινωνικής αναταραχής λόγω εισοδηματικής ανισότητας.

- Μπορεί το κράτος να τυπώσει χρήμα πέρα από τις ανάγκες της πραγματικής οικονομίας με αποτέλεσμα τον πληθωρισμό.

2.3 Έκθεση του Ο.Ο.Σ.Α. (Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας)

Η έκθεση του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) για το έτος 1994 που αναφέρεται στο πρόβλημα των κυκλικών και των διαρθρωτικών ελλειμμάτων που αντιμετωπίζουν τα κράτη - μέλη του ξεκινά από τη βασική αρχή, ότι μια οικονομία δεν λειτουργεί κάθε χρόνο στο καλύτερο δυνατό επίπεδο που μπορεί - σύμφωνα με τις αντικειμενικές δυνατότητές της. Αν δηλαδή λάβουμε υπόψη μας τους συντελεστές παραγωγής που έχει μια χώρα (εργασία και κεφάλαιο) καθώς και τις σχέσεις παραγωγής που διέπουν την οικονομία της - δηλαδή το πώς συνδυάζει τους συντελεστές για να παράγει - τότε μπορούμε να εκτιμήσουμε πιο είναι το μέγιστο ύψος παραγωγής που μπορεί να πετύχει. Συγκριτικά, πλέον, και βλέποντας τι τελικά κατάφερε να παράγει την κάθε χρονιά η χώρα βλέπουμε την απόκλιση μεταξύ της πραγματικότητας (δηλαδή το τι κατάφερε) και τις δυνατότητες που είχε. Η διαφορά αυτή ονομάζεται «άνοιγμα παραγωγής» (Output Gap) και παρουσιάζεται στην πρώτη σειρά του πίνακα που ακολουθεί.

Διαρθρωτικά και Συγκυριακά Ελλείμματα της Ελλάδας (1986-1994) (Σε ποσοστό επί του ΑΕΠ)

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Άνοιγμα παραγωγής	-2,7	-4,1	-2,7	1,1	-1,4	0,3	-0,2	1,9	-2,3	-2,3	-1,5
Ανάγκες νεισμού	-11,6	-10,9	-11,6	-14,5	-13,9	-13,0	-11,8	-13,5	-13,1	-11,6	-10,1
Διαρθρωτ. Λείμμα	-10,4	-9,0	-10,4	-15,0	-13,2	-13,1	-11,7	-12,5	-11,8	-10,4	-9,3
Διαφορά (2-	1,2	1,9	1,2	-0,5	0,7	-0,1	-0,1	1,0	1,3	-1,2	-0,8
Πρωτογεν. Λείμμα	-6,9	-4,9	-6,8	-7,8	-4,7	-3,1	-1,2	-0,5	0,9	2,1	2,9

Πηγή: ΟΟΣΑ, *Economic - Outlook* Δεκέμβριος 1994

Το πρώτο συμπέρασμα που προκύπτει από την εξέταση των μεγεθών αυτής της πρώτης σειράς είναι ότι με εξαίρεση τα χρόνια 1989 και 1991, η οικονομία μας μόνιμα λειτουργεί σε επίπεδα πιο χαμηλά από τις δυνατότητές της. Το 1989 «ξεπέρασε» τον εαυτό της (γι' αυτό εξάλλου και δημιουργήθηκαν έντονες πληθωριστικές πιέσεις) και το ίδιο - αλλά σε μικρότερο βαθμό έγινε το 1991. Τα μεγέθη της τελευταίας τετραετίας του πίνακα επιπλέον επιβεβαιώνουν ότι:

α) Η ύφεση του 1993 και 1994 ήταν σοβαρή, καθώς η διαφορά μεταξύ δυνατοτήτων και πραγματικότητας έφτασε τα υψηλότερα επίπεδα από την εποχή του προγράμματος λιτότητας των 1986 και 1987.

β) Η ύφεση θα συνεχίστηκε αμείωτη το 1995, ενώ ελάχιστα θα καλυτερεύσει η κατάσταση το 1996.

Το δεύτερο συμπέρασμα που διαφαίνεται από τη μελέτη του ΟΟΣΑ είναι ότι το δημοσιονομικό έλλειμμα της χώρας δεν προκύπτει, επειδή το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν υπόκειται στις αυξομειώσεις του κύκλου της οικονομικής συγκυρίας αλλά πρωτίστως επειδή η διάρθρωση της οικονομίας μας αναφορικά με τη σχέση εσόδων και δαπανών είναι λαθεμένη.

Για να κατανοήσουμε το συμπέρασμα αυτό θα πρέπει πρώτα να εξηγήσουμε τι εννοούμε με συγκυριακό και τι με διαρθρωτικό έλλειμμα. Ειδικότερα:

1. Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι μια οικονομία έχει ένα μέγιστο δυνατοτήτων αναφορικά με την παραγωγή που μπορεί να πετύχει, είναι εφικτό να υπολογίσουμε ποια θα ήταν τα έσοδα και ποιες οι δαπάνες αν η οικονομία «έπιανε» τις δυνατότητες αυτές. Η διαφορά που προκύπτει τότε μεταξύ εσόδων

και δαπανών είναι ακριβώς το λεγόμενο διαρθρωτικό έλλειμμα. Ένα έλλειμμα, δηλαδή, που δεν πρόκειται να μειωθεί εκτός κι αν η χώρα καταφέρει και αλλάξει ριζικά τη δομή των εσόδων της και των εξόδων της. Πολύ απλά, δηλαδή, το διαρθρωτικό έλλειμμα είναι αυτό που θα είχε μια χώρα ακόμα κι αν κατάφερνε να παράγει το μέγιστο που μπορεί.

2. Το κυκλικό ή συγκυριακό έλλειμμα από την άλλη μεριά, είναι το έλλειμμα που προκύπτει καθώς η οικονομία ακολουθεί «σκαμπανεβάσματα» στην οικονομική δράση της. Έτσι, το συγκυριακό έλλειμμα στην ουσία κυμαίνεται γύρω από το διαρθρωτικό έλλειμμα.

Το συγκυριακό έλλειμμα αντανakλά τις αποφάσεις για φόρους, την επιρροή αποφάσεων πάνω στην οικονομική δραστηριότητα και την απασχόληση, την πορεία της κυβερνητικής πολιτικής, κ.ο.κ. Σε αντίθεση το διαρθρωτικό έλλειμμα δείχνει - ανάλογα με την πορεία του το ποσοστό επί του ΑΕΠ - πως προχωρά η διαρθρωτική αλλαγή στην οικονομία. Αν δηλαδή, η καλύτερευση ή χειροτέρευση της δημοσιονομικής εικόνας οφείλεται στην αντίστοιχη πορεία του κύκλου οικονομικής συγκυρίας ή αντανakλά προσπάθεια της εκάστοτε κυβέρνησης να αντιμετωπίσει τα διαρθρωτικά ή δομικά προβλήματα της χώρας.

Μια προσεκτική εξέταση της πορείας των ελληνικών μεγεθών του συγκυριακού και του δημοσιονομικού ελλείμματος δείχνει λοιπόν τα εξής:

Με εξαίρεση το 1987 και το 1992, οι ανάγκες δανεισμού έχουν παραμείνει οι ίδιες, εκφραζόμενες ως ποσοστό επί του ΑΕΠ. Έτσι εδώ και μια δεκαετία περίπου οι ανάγκες δανεισμού της Κεντρικής Κυβέρνησης - χωρίς

δηλαδή να λάβουμε υπόψη τα όσα σημαντικά ελλείμματα στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, μαζί με τις ΔΕΚΟ - παραμένουν γύρω στο 12% - 13% του ΑΕΠ.

Η τρίτη σειρά του πίνακα δείχνει, εξάλλου, ότι άσχετα με τις επιφανειακές προσπάθειες που έγιναν από τις εκάστοτε κυβερνήσεις, το διαρθρωτικό δημοσιονομικό έλλειμμα της χώρας δεν έχει ουσιαστικά αλλάξει από το 1986 και μετά, όταν ξέσπασε η πρώτη μεγάλη οικονομική κρίση. Ορισμένες αυξομειώσεις παρατηρούνται, βέβαια, αλλά βλέπουμε με σαφήνεια, παραδείγματος χάριν ότι το 1990 ήταν το ίδιο με το 1991, η εικόνα βελτιώνεται το 1992, για να χειροτερέψει το 1993. Το 1994 παρουσίασε μικρή καλυτέρευση ως προς διαρθρωτικό έλλειμμα, αλλά τίποτα το σημαντικό για να μιλήσει κανείς για διαρθρωτικές αλλαγές και μεταρρυθμίσεις.

Το κρίσιμο που πρέπει να τονιστεί είναι ότι σε μια σωστά δομημένη οικονομία το τρέχον (συγκυριακό) έλλειμμα μπορεί να παρουσιάζει αυξομειώσεις ή μπορεί, ακόμα και να βρίσκεται σε υψηλά επίπεδα για ένα σύντομο χρονικό διάστημα. Αλλά το διαρθρωτικό έλλειμμα θα πρέπει να παραμένει σε χαμηλά επίπεδα ως ποσοστό επί του ΑΕΠ. Αντίθετα, αν η εικόνα είναι όπως αυτής της Ελλάδας στην περίοδο που παρουσιάζουμε, τότε η οικονομία υποφέρει από βασικά και κρίσιμα προβλήματα, τα οποία δεν επιλύονται από τις κυβερνήσεις για διάφορους λόγους. Στην Ελλάδα με άλλα λόγια, βλέπουμε ότι το συγκυριακό έλλειμμα παραμένει σε υψηλά επίπεδα αλλά το ίδιο συμβαίνει και με το διαρθρωτικό.

Το τελικό συμπέρασμα που εξάγεται από την παρουσίαση αυτή είναι ότι η μέχρι σήμερα πορεία της δημοσιονομικής εξυγίανσης στην Ελλάδα δεν έχει αντιμετωπίσει τα διαρθρωτικά - θεμελιακά αίτια του δημοσιονομικού

ελλείμματος, αλλά έχει περιοριστεί σε ουσιαστικά «διακοσμητικές» διαρθρώσεις οι οποίες δεν είχαν μόνιμο αποτέλεσμα.

Τα στοιχεία που παρουσιάζονται στον πίνακα ειδικά για το 1995 και το 1996 έχουν εξαχθεί με βάση τις προβλέψεις που κάνει το Πρόγραμμα Σύγκλισης της οικονομίας αλλά και μερικές προσαρμογές, προς το «ρεαλιστικότερο» που έχουν κάνει οι υπηρεσίες του ΟΟΣΑ. Οι προβλέψεις του ΟΟΣΑ οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η διορθωτική πορεία του ελλείμματος είναι μεν θετική αλλά εξαιρετικά περιορισμένη: από το 11,8% του ΑΕΠ το 1994 το διορθωτικό έλλειμμα θα μειωθεί μόλις στο 9,3% του ΑΕΠ, το 1996. Η ύφεση θα εξακολουθήσει να κυριαρχεί στην οικονομία καθώς το άνοιγμα παραγωγής θα είναι 2,3 και 1,5 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ και οι τρέχουσες ανάγκες δανεισμού του γενικού κρατικού προϋπολογισμού θα παραμείνουν στα εξαιρετικά υψηλά επίπεδα του 10% του ΑΕΠ περίπου. Αυτά δε συμβαίνουν μολονότι προβλέπεται η επίτευξη πρωτογενούς ελλείμματος της τάξης του 2,1% και του 2,9% του ΑΕΠ για το 1995 και 1996 αντιστοίχως.

Καταλήγοντας θα πρέπει ότι τα στοιχεία προβλέψεων του ΟΟΣΑ διαφέρουν ουσιαστικά απ' αυτά που παρουσιάζει το Πρόγραμμα Σύγκλισης ως προς τις ανάγκες δανεισμού του Δημοσίου για τη διετία 1995 και 1996. Το Πρόγραμμα Σύγκλισης θέτει ως στόχο δανειακές ανάγκες ύψους 10,7% το 1985 και μόλις 7,6% του ΑΕΠ το 1996. Ιδιαίτερα για την επόμενη χρονιά, η διαφορά είναι αρκετά μεγάλη και ενισχύει τις αμφιβολίες που έχουν εκφραστεί για την επιτυχία και ρεαλισμό του Προγράμματος Σύγκλισης. Η απόκλιση των εκτιμήσεων του ΟΟΣΑ από το Πρόγραμμα φθάνει τα 250 δισ. δρχ. το 1995 και τα 750 δισ. δρχ. το 1996.

2.4 Επιπτώσεις δημοσίου χρέους

α) Απαιτούνται συνεχείς αυξήσεις των φορολογικών εσόδων.

β) Δεν είμαστε ελκυστικό μέρος για επενδύσεις π.χ. όταν ζητάμε από πολυεθνικές επιχειρήσεις να επενδύσουν στη χώρα μας τους ζητάμε να μοιραστούν μαζί μας το βάρος του Δημοσίου χρέους.

γ) Είμαστε πλέον ουραγοί στο στίβο της παγκόσμιας οικονομικής ανάπτυξης. Το εισόδημα του μέσου Έλληνα είναι λιγότερο από το μισό του μέσου Βέλγου παρ' ότι έχουμε περίπου την ίδια γεωγραφική έκταση και πληθυσμό. Το εισόδημά μας αυξάνεται με πολύ βραδύτερους ρυθμούς από ότι το εισόδημα των υπολοίπων αναπτυσσόμενων και ανεπτυγμένων χωρών.

Τα τελευταία 15 χρόνια η οικονομία μας αναπτύσσεται με ρυθμούς της τάξης του 1% το χρόνο περίπου την περίοδο 1961-1980 που η χώρα μας ακολούθησε πιο συμμαζεμένη πολιτική κατόρθωσε να αναπτυχθεί με μέσο ετήσιο πραγματικό ρυθμό της τάξης του 6,2% ενώ οι υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναπτύχθηκαν με ρυθμό 3,9% την περίοδο 1981-90 που η χώρα μας ακολούθησε επετακτική δημοσιονομική πολιτική και πολλαπλασιάστηκαν τα ελλείμματα ο ρυθμός ανάπτυξής μας έπεσε στο 1,5% ενώ για τα υπόλοιπα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης μειώθηκε στο 2,4%. Έτσι άρχισε η μεγάλη απόκλιση.

δ) Ενώ το δημόσιο καταχρεώθηκε και έριξε στην αγορά τόσα τρισεκατομμύρια δεν κατόρθωσε να βοηθήσει την ανάπτυξη. Αντιθέτως, δημιουργήθηκε ένας φαύλος κύκλος αφαίμαξης ανθρωπίνων και χρηματικών φόρων από τον ιδιωτικό τομέα, ένας μη παραγωγικός δημόσιος τομέας, που με τη σειρά τους είχαν σαν αποτέλεσμα την ανάγκη για λιτότητα, την ανεπάρκεια

επενδύσεων και φυσικά την ανεπάρκεια νέων θέσεων εργασίας. Όλα αυτά συνέβησαν στην ελληνική οικονομία παρά τις τεράστιες ενισχύσεις από την Κοινότητα και τις καθαρές εισροές από την ναυτιλία, τον τουρισμό και τους ομογενείς.

Έτσι σήμερα τα κράτη της Νοτιοανατολικής Ασίας αναπτύσσονται με ρυθμούς της τάξης του 8% ετησίως, η Αμερική με 4%, η Ευρωπαϊκή Ένωση με πάνω από 2,5% ενώ εμείς, με κάτω από 2%.

Ακόμη και αν αρχίσουμε από σήμερα να αναπτυσσόμαστε συνεχώς με 4% και οι Ευρωπαίοι με 2% θα μας πάρει 25 χρόνια να φθάσουμε το 80% του μέσου εισοδήματος των υπολοίπων Ευρωπαίων. Επειδή δεν αναπτυσσόμαστε με ταχύτερους ρυθμούς δεν δημιουργούμε αρκετές νέες θέσεις εργασίας ώστε όχι μόνο να αντιμετωπίσουμε αποτελεσματικά την ανεργία αλλά και να βελτιώσουμε όλοι το βιοτικό μας επίπεδο.

2.5 Διαπιστώσεις και Συμπεράσματα

α) Το δημόσιο χρέος τόσο σε απόλυτους αριθμούς όσο και ως ποσοστό του ΑΕΠ βαίνει ολοένα αυξανόμενο κατά την τελευταία τριετία.

β) Τα τοκοχρεολύσια αυξάνονται τόσο σε απόλυτους αριθμούς όσο και ως ποσοστό του ΑΕΠ.

γ) Το δημόσιο χρέος είναι κυρίως καταναλωτικό, χρησιμοποιείται δηλαδή για την χρηματοδότηση καταναλωτικών και όχι επενδυτικών δαπανών.

δ) Οι δαπάνες εξυπηρέτησής του, δηλαδή οι δαπάνες για την πληρωμή τόκων και χρεολυσίων είναι πολύ μεγάλες και αυτό δημιουργεί τεράστια προβλήματα στην εκτέλεση του προϋπολογισμού του κράτους.

ε) Παρά το οικονομικό και κοινωνικό κόστος που συνεπάγεται η σταθεροποίηση του δημόσιου χρέους είναι απαραίτητη για να αυξηθεί η ευελιξία και η αποτελεσματικότητα του Κρατικού Προϋπολογισμού.

Η δημοσιονομική πολιτική μπορεί να συμβάλλει στη σταθεροποίηση του λόγου χρέους / ΑΕΠ με μέτρα όπως: κατάργηση όλων των φορολογικών αντικινήτρων και των αναποτελεσματικών επιδοτήσεων και επιχορηγήσεων που προέρχονται από το Κράτος και με τον περιορισμό των αντισοικονομικών και συχνά αντιφατικών παρεμβάσεων στις αγορές εργασίας, προϊόντος, κεφαλαίου.

Η υψηλή σχέση του χρέους του δημόσιου τομέα προς το ΑΕΠ αντικατοπτρίζει διόγκωση και ανορθολογική διάρθρωσή του σε βαθμό πολύ μεγαλύτερο από άλλες χώρες, αν κριθεί λαμβάνοντας υπόψη την προέλευση της ελλειμματικότητάς του από υπερκατανάλωση που οδήγησε σε δανεισμό υπό δυσμενέστατους όρους.

2.6 Δημόσιος Δανεισμός και Διάκριση Δημοσίων Δανείων

Δημόσια δάνεια είναι αυτά που παίρνει το κράτος, είτε για να κάνει δημόσιες επενδύσεις, είτε για να εκπληρώσει λειτουργικούς σκοπούς. Η σύναψη δανείων είναι ορθό να γίνεται αν αυτά προορίζονται για παραγωγικές επενδύσεις οπότε η εξόφλησή τους γίνεται ταυτόχρονα με την απόδοση της επένδυσης. Αν ο δημόσιος δανεισμός αποσκοπεί στην ικανοποίηση καταναλωτικών δημόσιων αναγκών ή στην κάλυψη τακτικών λειτουργικών δαπανών ή στην κάλυψη ελλειμμάτων του δημόσιου προϋπολογισμού χαρακτηρίζεται ως μη ορθολογικός.

Οι πιο σημαντικοί τρόποι χρηματοδότησης των κρατικών δαπανών είναι:

α) Φορολογία και β) ο Δημόσιος Δανεισμός.

Αα) Η φορολογία αποτελεί αναγκαστική εισφορά των πολιτών του κράτους προς αυτό χωρίς να περιμένουν κάποιο αντάλλαγμα από την πλευρά του κράτους οι πολίτες. Αντίθετα ο κρατικός δανεισμός γίνεται εκούσια δηλαδή οι πολίτες με τη θέλησή τους μεταβιβάζουν χρηματικά μέσα στο κράτος για ορισμένο συνήθως χρονικό διάστημα με αντιπαροχή δηλαδή την καταβολή τόκου από την πλευρά του κράτους προς τους πολίτες κατά τη χρονική στιγμή λήξης του δανείου.

β) Με τη φορολογία μειώνονται τα εισοδήματα των πολιτών δηλαδή μειώνεται η ιδιωτική κατανάλωση άρα το κόστος των δημοσίων αγαθών που θα παραχθούν μέσω της φορολογίας πέφτει πάνω στους πολίτες εκείνης της συγκεκριμένης χρονικής περιόδου που πραγματοποιείται η δαπάνη ή αλλιώς βαρύνει την παρούσα γενιά η οποία αναγκάζεται να περιορίσει τις ατομικές τις ανάγκες. Αντίθετα η προσφυγή στο κρατικό δανεισμό μάλιστα σε συνθήκες πλήρους απασχόλησης των μέσων παραγωγής οδηγεί σε μείωση των ιδιωτικών επενδύσεων πράγμα που σημαίνει ότι το κόστος παραγωγής των δημοσίων αγαθών θα πέσει πάνω στις πλάτες της μελλοντικής κοινωνίας ή των επερχόμενων γενιών και αυτό διότι οι γενιές εκείνες θα είχαν μεγαλύτερη κατανάλωση αν δεν περιορίζονταν οι επενδύσεις της σημερινής περιόδου για να παραχθούν δημόσια αγαθά.

γ) Η φορολογία τεμαχίζει το κόστος παραγωγής των δημοσίων αγαθών ανάμεσα στους πολίτες του κράτους στο χρονικό διάστημα που γίνεται η δαπάνη. Ο κρατικός δανεισμός αντίθετα μετατοπίζει αυτόν τον τεμαχισμό του κόστους παραγωγής κατά το χρονικό διάστημα εξόφλησης του δανείου.

Πως ερμηνεύεται όμως αυτό το πράγμα.

Ξέρουμε ότι η φορολογία αποτελεί αναγκαστική εισφορά των πολιτών προς το κράτος και δεν επιστρέφεται στους πολίτες, άρα κατά τη χρονική διάρκεια που οι κρατικές δαπάνες χρηματοδοτούνται με τη φορολογία πραγματοποιείται και το μοίρασμά του, κόστους παραγωγής των κρατικών αγαθών μεταξύ των πολιτών ενός κράτους. Δε γίνεται όμως το ίδιο και με την περίπτωση του δανεισμού. Στο κρατικό δανεισμό η αγοραστική δύναμη που μεταβιβάζεται στο κράτος θα πρέπει κάποτε να επιστραφεί στους πολίτες - δανειστές. Άρα οι δανειστές δεν είναι αστοί που καλούνται να πληρώσουν το κόστος της παραγωγής των δημοσίων αγαθών.

Ο δανεισμός μετατοπίζει τον καταμερισμό του κόστους για τη χρονική στιγμή εξόφλησης του δανείου, τότε που η πολιτεία επιβάλλει φόρους για την αποπληρωμή κεφαλαίου και τόκων.

Β) Κύρια διάκριση των δημοσίων δανείων είναι σε εσωτερικά και εξωτερικά.

Τα δημόσια δάνεια είναι εσωτερικά όταν ο δανεισμός γίνεται από εσωτερικές (εγχώριες) πηγές της χώρας. Τα εσωτερικά δάνεια όταν είναι βραχυπρόθεσμα γίνονται με την έκδοση εντόκων γραμματίων του δημοσίου και όταν είναι μακροπρόθεσμα παίρνουν τη μορφή των ομολογιακών δανείων.

Όταν μιλάμε για εσωτερικά βραχυπρόθεσμα δημόσια δάνεια αναφερόμαστε σε έντοκα γραμμάτια που εκδίδει το δημόσιο για την ρύθμιση αναγκών του με επείγοντα ή βραχυπρόθεσμο χαρακτήρα. Είναι ανώνυμοι τίτλοι, στον κομιστή, με ορισμένο από πριν επιτόκιο, προεξοφλούνται στις τράπεζες, η διάρκεια τους ποικίλλει από 3 μήνες ως 1 χρόνο και οι τόκοι τους

απαλλάσσονται από φόρους. Το ελκυστικό επιτόκιο και η φοροαπαλλαγή είναι τα κίνητρα για την αγορά των εντόκων γραμματίων του δημοσίου. Όπως είπαμε και παραπάνω η έκδοσή τους γίνεται για την κάλυψη άμεσων ή βραχυπρόθεσμων αναγκών του κράτους, κάποτε όμως με το σύστημα της ανανέωσης από βραχυπρόθεσμα γίνονται μεσοπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα.

Από την άλλη μεριά όταν μιλάμε για εσωτερικά μακροπρόθεσμα ομολογιακά δημόσια δάνεια αναφερόμαστε σε δάνεια που εκδίδονται από το κράτος σε δημόσια έγγραφη και το συνολικό ποσό τους, που γίνεται γνωστό όπως και η διάρκεια και το επιτόκιο τους διαιρείται σε τίτλους (αξιόγραφα) που λέγονται ομολογίες. Στο έγγραφο της ομολογίας που αντιπροσωπεύει το κεφάλαιο είναι προσαρτημένοι τίτλοι που λέγονται τοκομερίδια και αναγράφουν το ποσό του τόκου που μπορεί να ζητήσει να πληρωθεί ο κομιστής στην αναφερόμενη λήξη. Η ομολογία εξοφλείται ή με απόσβεση (στον οριζόμενο χρόνο λήξης του δανείου) ή με κλήρωση και μπορεί να είναι και λαχειοφόρος (ορισμένες ομολογίες μετά από κλήρωση κερδίζουν ένα ποσό με μορφή λαχείου). Οι ομολογίες διακρίνονται σε ονομαστικές και ανώνυμες (στον κομιστή) μπορεί όμως η ομολογία να είναι ονομαστική και τα τοκομερίδια «στον κομιστή». Η αναγραφόμενη στην έκδοση του ομολογιακού δανείου αξία κάθε τίτλου λέγεται «ονομαστική αξία». Όταν οι ομολογίες αγοραστούν από το κοινό και μέχρι το χρόνο απόσβεσης του δανείου, κυκλοφορούν στο Χρηματιστήριο Αξιών και οι τιμές τους διαμορφώνονται με βάση το νόμο προσφοράς - ζήτησης, είτε πάνω από την ονομαστική τους αξία είτε κάτω από αυτή.

Εξωτερικά δημόσια δάνεια είναι αυτά που αντλούνται από το διεθνή χώρο και είναι κατά κανόνα μακροπρόθεσμα. Δανειστές του εξωτερικού προς

ένα κράτος μπορεί να είναι είτε ένα άλλο κράτος, είτε μια ξένη κρατική ή ιδιωτική τράπεζα είτε μια κοινοπραξία ξένων τραπεζών είτε ένας διεθνής χρηματοδοτικός οργανισμός είτε ένας οικονομικός συνασπισμός κρατών στον οποίο ανήκει το δανειζόμενο κράτος (όπως Ε.Ε.). Ο εξωτερικός δανεισμός γίνεται σε ξένο νόμισμα (συνάλλαγμα), με τους όρους που επικρατούν στην κεφαλαιαγορά στο χρόνο σύναψης του δανείου και συχνά στον δανειζόμενο δίνεται και μια «περίοδος χάρης» στην διάρκεια της οποίας δεν πληρώνει τοκοχρεολύσια, η καταβολή των οποίων γίνεται μετά τη λήξη της και στο συμφωνούμενο χρόνο. Η εξόφληση γίνεται με τοκοχρεολυσιακές δόσεις δηλαδή γίνεται με τμηματική εξόφληση του κεφαλαίου (χρεολύσια) και των τόκων.

Τα εξωτερικά δάνεια πρέπει να παίρνονται για αναπτυξιακές παραγωγικές επενδύσεις αλλά μερικές φορές παίρνονται για συναλλαγματική ανακούφιση του ισοζυγίου πληρωμών (όταν είναι ελλειμματικό) ή ακόμη και για την κάλυψη ελλειμμάτων του τακτικού προϋπολογισμού.

- **Πάγια και εξοφλητέα δάνεια (βραχυπρόθεσμος, μεσοπρόθεσμος, μακροπρόθεσμος δανεισμός)**

Ανάλογα με το χρόνο λήξεως των δανείων διακρίνουμε δύο κατηγορίες:

α) Τα πάγια δάνεια τα οποία το κράτος δεν έχει υποχρέωση να τα εξοφλήσει ποτέ. Τα δάνεια αυτά αποτελούν ουσιαστικά περιουσιακά στοιχεία που αποφέρουν στον κάτοχο τους ένα εισόδημα, δηλαδή τον τόκο και από τα οποία μπορεί να απαλλαγεί συνήθως μόνο με πώληση τους στο χρηματιστήριο.

β) Τα εξοφλητέα δάνεια για τα οποία το κράτος αναλαμβάνει την υποχρέωση να τα εξοφλήσει. Εδώ διακρίνουμε πάλι δύο κατηγορίες:

α) Τα δάνεια που είναι απαιτητά μόλις ο κομιστής τα προσκομίσει για πληρωμή.

β) Τα δάνεια ορισμένης προθεσμίας εξόφλησης τα οποία το κράτος αναλαμβάνει να τα εξοφλήσει μέσα σε μια ορισμένη περίοδο.

Ανάλογα με τη διάρκεια των δανείων ορισμένης προθεσμίας διακρίνουμε τα βραχυπρόθεσμα, τα μεσοπρόθεσμα και τα μακροπρόθεσμα δάνεια.

Τα πρώτα έχουν διάρκεια μικρότερη από ένα έτος συνήθως τρεις ή έξι μήνες. Τα δεύτερα έχουν διάρκεια μέχρι δέκα χρόνια. Τα μακροπρόθεσμα έχουν διάρκεια, μεγαλύτερη από δέκα χρόνια. Τα βραχυπρόθεσμα δάνεια συνάπτονται από το κράτος κυρίως για την αντιμετώπιση του ετεροχρονισμού που υπάρχει ανάμεσα στα έξοδα και έσοδα του κράτους.

Το κράτος έχει να κάνει κάποιες υποχρεωτικές πληρωμές σε τακτά χρονικά διαστήματα (μισθοί δημοσίων υπαλλήλων, επιδόματα ανεργίας κλπ) δεν μπορεί όμως να εισπραξη των φόρων του με τέτοιο τρόπο ώστε να συμπίπτουν χρονικά. Έτσι αναγκάζεται να στραφεί στον βραχυπρόθεσμο δανεισμό εκδίδοντας έντοκα γραμμάτια, τρίμηνης ή εξάμηνης λήξης που διατίθενται κυρίως στην κεντρική προς τις άλλες τράπεζες και το κοινό.

Τα βραχυπρόθεσμα δάνεια μπορούν να χρησιμοποιηθούν πολλές φορές και σαν υποκατάστατο των μεσοπρόθεσμων ή μακροπρόθεσμων δανείων, κυρίως σε πληθωριστικές περιόδους που το κράτος δεν μπορεί να εκδώσει εύκολα μακροπρόθεσμα δάνεια. Σε μια τέτοια περίπτωση το κράτος εκδίδει γραμμάτια με τρίμηνη ή εξάμηνη λήξη τα οποία ανανεώνει όταν λήξουν ώστε ουσιαστικά να έχουμε μακροπρόθεσμο δανεισμό.

Σαν πλεονέκτημα μπορούμε να αφαιρέσουμε το μικρότερο βάρος το οποίο δημιουργεί με βάση το μικρότερο επιτόκιο και την αποφυγή της μακροχρόνιας δέσμευσης. Σαν μειονέκτημα αναφέρουμε τον κίνδυνο για εκδήλωση ή ενίσχυση του πληθωρισμού με βάση τον υψηλό βαθμό ρευστότητας που παρουσιάζουν οι τίτλοι του βραχυπρόθεσμου δανεισμού.

Τα μακροπρόθεσμα δάνεια εκδίδονται για τη χρηματοδότηση των κρατικών επενδύσεων. Ο σκοπός είναι, ο διαχρονικός καταμερισμός του κόστους των κρατικών επενδύσεων, και η δίκαιη φορολόγηση ανάμεσα στις κοινωνίες που τυχόν απολαμβάνουν κάποιο όφελος από αυτές τις επενδύσεις.

• Παραγωγικά και καταναλωτικά δάνεια

Μια πολύ σημαντική διάκριση των δανείων είναι σε παραγωγικό και καταναλωτικό. Παραγωγικά είναι τα δάνεια που γίνονται για τη χρέμα χρηματοδότηση παραγωγικών επενδύσεων, καταναλωτικά είναι τα δάνεια που χρησιμοποιούνται για καταναλωτικούς σκοπούς. Σε ομαλές περιόδους ο δανεισμός πρέπει να πραγματοποιείται μόνο για την κάλυψη παραγωγικών επενδύσεων και να αποφεύγεται η σύναψη καταναλωτικών δανείων γιατί μαρτυρούν κακή διαχείριση της Δημόσιας Οικονομίας.

Με το δανεισμό αφαιρούμε πόρους που διαφορετικά θα χρησιμοποιούνται και από το κράτος για επενδύσεις και όχι για κατανάλωση.

• Διαπραγματεύσιμα και μη διαπραγματεύσιμα δάνεια

Ανάλογα με το αν οι τίτλοι του κρατικού δανείου έχουν εισαχθεί και γίνονται αντικείμενο διαπραγμάτευσης στο χρηματιστήριο ή όχι διακρίνουμε τα

δάνεια σε διαπραγματεύσιμα και μη διαπραγματεύσιμα. Τα πρώτα διαπραγματεύονται στο χρηματιστήριο ενώ τους τίτλους των δευτέρων δεν τους διαπραγματεύονται. Τα κρατικά δάνεια είναι συνήθως διαπραγματεύσιμα στο χρηματιστήριο γιατί έτσι οι κάτοχοι των τίτλων μπορούν να απαλλαγούν από αυτούς όποτε το θελήσουν χωρίς να είναι αναγκασμένοι να περιμένουν λήξη τους, κάτι που όπως είναι φανερό θα αποτελούσε ανασταλτικό παράγοντα για την αγορά, τίτλων από τους πολίτες.

- **Μετατρέψιμα και μη μετατρέψιμα**

Μετατρέψιμα είναι τα δάνεια, όταν το κράτος κατέχει τη δυνατότητα να μετατρέψει εκ των υστέρων τους όρους του δανείου π. χ το επιτόκιο, το χρόνο λήξης κλπ.

Μη μετατρέψιμα είναι τα δάνεια που δεν παρέχουν αυτή τη δυνατότητα στο κράτος.

- **Πραγματικός και κρυμμένος δανεισμός**

Πραγματικό δανεισμό έχουμε όταν οι ιδιώτες δανείζουν με τη θέλησή τους το κράτος και αυτό αναλαμβάνει την υποχρέωση να καταβάλλει σ' αυτούς το αρχικό κεφάλαιο συν κάποιο τόκο. Κρυμμένο δανεισμό έχουμε κάθε φορά που κάποιο έλλειμμα καλύπτεται με έκδοση νέου χρήματος από την κεντρική τράπεζα. Αυτόν το δανεισμό σπάνια τον ομολογεί, το κράτος διότι δημιουργεί αρνητικές εντυπώσεις για την οικονομία της χώρας.

- Εκούσια (που γίνονται με την ελεύθερη βούληση του δανειστή), αναγκαστικά (όταν το κράτος εξαναγκάζει άμεσα ή έμμεσα τράπεζες, επιχειρήσεις και ιδιώτες να το δανείζουν). Ακόμα διακρατικά (εξωτερικά δάνεια που συνάπτονται με διμερή σύμβαση) και διατραπεζικά (που συνάπτονται μεταξύ τραπεζών).

2.7 Δημόσιος δανεισμός και Ελληνική κοινωνία

Όταν ασχολούμαστε με τον κρατικό δανεισμό ένα σημαντικό σημείο που πρέπει να λάβουμε υπόψη μας είναι το αν ο κρατικός δανεισμός δημιουργεί βάρος για τους πολίτες μιας κοινωνίας. Είτε αυτοί είναι οι πολίτες της σημερινής κοινωνίας που δανείζουν το κράτος είτε είναι οι πολίτες μιας μελλοντικής κοινωνίας που θα αναγκαστούν να πληρώσουν πρόσθετους φόρους για την αποπληρωμή του δανείου. Υπάρχουν λοιπόν δύο πλευρές τον προβλήματος. Από τη μία πλευρά μπορούμε να πούμε ότι με το κόστος του κρατικού δανεισμού επιβαρύνονται οι πολίτες της σημερινής κοινωνίας διότι από αυτούς το κράτος με το δανεισμό αφαιρεί παραγωγικά μέσα στη χρονική περίοδο που πραγματοποιείται ο δανεισμός, και έτσι μειώνονται τα παραγωγικά μέσα που έχουν στη διάθεση τους οι ιδιώτες. Από την άλλη πλευρά μπορούμε να πούμε ότι το βάρος του δανεισμού δεν το επωμίζονται οι σημερινοί πολίτες αλλά οι πολίτες της μελλοντικής κοινωνίας που κάποια στιγμή θα αναγκαστούν να πληρώσουν φόρους για την αποπληρωμή του δανείου και θα επιβαρυνθούν πρόσθετα.

Μπορούμε να πούμε ότι οι πολίτες της χρονικής περιόδου που συνάπτεται το δάνειο δεν είναι δυνατόν να φέρουν κάποιο βάρος διότι με τη θέληση τους δανείζουν το κράτος και μάλιστα απολαμβάνουν κάποιο όφελος δηλαδή τον τόκο που παίρνουν σαν αντάλλαγμα από το κράτος.

Εδώ θα πρέπει να κάνουμε ένα διαχωρισμό όσον αφορά το βάρος του δανεισμού. Έτσι έχουμε το βάρος που προκαλείται όταν το κράτος απορροφά τα μέσα παραγωγής από τους ιδιωτικούς φορείς και το βάρος που δημιουργείται όταν καλούνται πλέον οι πολίτες να πληρώσουν φόρους για την εξόφληση του δανείου.

Όπως οι φόροι έτσι και ο δανεισμός δεν προκαλεί κανένα πραγματικό βάρος για τους πολίτες της κοινωνίας. Το βάρος δημιουργείται από τη στιγμή που θα, αξιοποιήσουμε το προϊόν του δανείου και θα χρησιμοποιήσουμε πόρους που διαφορετικά θα χρησιμοποιούνταν για ιδιωτικές χρήσεις. Ο δανεισμός αποτελεί απλώς ένα μηχανισμό κατανομής αυτού του βάρους ανάμεσα στους πολίτες του κοινωνικού συνόλου και όταν το προϊόν του δανείου χρησιμοποιείται για την παραγωγή δημοσίων αγαθών και υπηρεσιών το βάρος της κοινωνίας συνίσταται στο κόστος παραγωγής των αγαθών αυτών. Έτσι ο δανεισμός όπως και η φορολογία αποτελεί μηχανισμό κατανομή του κόστους αυτού ανάμεσα στους πολίτες της κοινωνίας.

Το σημείο όμως που πρέπει να προσέξουμε ιδιαίτερα είναι: από ποιες εναλλακτικές λύσεις (δηλαδή ιδιωτική κατανάλωση ή ιδιωτικές επενδύσεις) αφαιρούνται πόροι (μέσα παραγωγής) για να καλύψουν το προϊόν του δανεισμού.

Όταν λοιπόν το κράτος δανείζεται για να παράγει δημόσια αγαθά και υπηρεσίες απορροφούνται μέσα παραγωγής που διαφορετικά θα αξιοποιούνταν στην ιδιωτική κατανάλωση το βάρος το επωμίζεται η σημερινή κοινωνία που περιορίζει την κατανάλωση της.

Όταν το κράτος δανείζεται μέσα παραγωγής που διαφορετικά θα τα χρησιμοποιούσαν οι ιδιωτικοί φορείς για την παραγωγή κεφαλαιουχικών αγαθών τότε το βάρος μετατίθεται στην μελλοντική κοινωνία. Αν μάλιστα τα δημόσια αγαθά που θα παράγει το κράτος δεν οδηγήσουν σε μεγαλύτερη αύξηση του μελλοντικού εθνικού εισοδήματος από ότι θα προκαλούσε η αξιοποίηση των μέσων παραγωγής από τις ιδιωτικές επιχειρήσεις τότε δημιουργείται ένα πρόσθετο βάρος για τη μελλοντική κοινωνία.

Πρέπει να παρατηρήσουμε όμως ότι το ίδιο γίνεται και με τη φορολογία. Αν οι φόροι περιορίζουν την κατανάλωση το βάρος φέρει η σημερινή κοινωνία η οποία έχει μικρότερη κατανάλωση. Αν οι φόροι περιορίζουν τις επενδύσεις το βάρος φέρει η μελλοντική κοινωνία που κληρονομεί μικρότερο κεφάλαιο.

Έτσι η διαφορά μεταξύ φορολογίας και κρατικού δανεισμού σχετικά με τη διαχρονική κατανομή του κόστους που προκαλείται από την αφαίρεση πόρων από το κράτος, πρέπει να αναζητηθεί στο αν υπάρχει διαφορά στις επιδράσεις που ασκεί κάθε μία πηγή χρηματοδότησης πάνω στην κατανάλωση και την αποταμίευση αντίστοιχα και εδώ υπάρχει διαφορά γιατί η φορολογία και μάλιστα οι έμμεσοι φόροι κατανάλωσης είναι αναγκαστική και μειώνει κυρίως την κατανάλωση, ενώ ο δανεισμός δεν είναι αναγκαστικός και συνήθως οι πόροι που δανείζονται στο κράτος προέρχονται από αποταμιεύσεις. Άρα ο

δανεισμός περιορίζει κυρίως τις αποταμιεύσεις χωρίς όμως να αποκλείονται και οι αρνητικές επιδράσεις στην κατανάλωση.

Θα μπορούσαμε λοιπόν να πούμε ότι η φορολογία επιβαρύνει κυρίως τη σημερινή κοινωνία αφού τα χρηματικά μέσα που δανείζονται προέρχονται από την αποταμίευση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ 1997-1998

3.1 Στόχοι και αποτελέσματα της νομισματικής πολιτικής για το 1997

Κατά το 1997 η νομισματική πολιτική αποτέλεσε κύρια συνιστώσα της πολιτικής για τη σταθεροποίηση της ελληνικής οικονομίας, με βασική επιδίωξη την περαιτέρω μείωση του πληθωρισμού. Συγκεκριμένα, πρωταρχικός σκοπός της νομισματικής πολιτικής ήταν ο πληθωρισμός να υποχωρήσει σταδιακά σε 4,5% στο τέλος του 1997 και κάτω από 3% έως το τέλος του 1998. Παράλληλα, η νομισματική πολιτική επιδίωξε να στηρίξει τον προβλεπόμενο ρυθμό ανόδου της οικονομικής δραστηριότητας κατά τρόπο συνεπή με τον πρωταρχικό της σκοπό.

Οι στόχοι της νομισματικής πολιτικής επιτεύχθηκαν κατά το 1997 με μεγάλη προσέγγιση και μάλιστα σε ένα οικονομικό περιβάλλον το οποίο κατά περιόδους, και ιδιαίτερα τους δύο τελευταίους μήνες του έτους, χαρακτηρίστηκε από σημαντικές πιέσεις στις αγορές, συνδεδεμένες με διεθνείς νομισματικές αναταραχές.

Κατά τους πρώτους τρεις μήνες του 1997 υπήρξαν σημαντικές καθαρές εισροές συναλλάγματος από το εξωτερικό, με αποτέλεσμα μέχρι το τέλος περίπου του Μαρτίου η δραχμή να παραμείνει ανατιμημένη έναντι του ECU σε σύγκριση με το τέλος του 1996 (το μεγαλύτερο ποσοστό ανατίμησης, 1,3% σημειώθηκε στα μέσα Ιανουαρίου). Τους επόμενους δύο μήνες η ισοτιμία της δραχμής έναντι του ECU υποχώρησε και στο τέλος Μαΐου ήταν χαμηλότερη κατά 1,3% από ότι στο τέλος του 1996, λόγω εκροών συναλλάγματος που σημειώθηκαν στην περίοδο των κλυδωνισμών στις αγορές της Κεντρικής

Ευρώπης και ΝΑ Ασίας. Στη συνέχεια, η ισοτιμία της δραχμής έναντι του ECU παρέμεινε περίπου σταθερή μέχρι τον Οκτώβριο 1997, σε επίπεδα κατά 0,8% χαμηλότερα από ότι στο τέλος Δεκεμβρίου 1996.

Στις περιόδους της νομισματικής αναταραχής, δηλαδή το δεύτερο δεκαπενθήμερο του Ιουλίου 1997 και ιδιαίτερα στο τέλος Οκτωβρίου, σημειώθηκαν μεγάλες πιέσεις στη συναλλαγματική ισοτιμία της δραχμής και εκροές συναλλάγματος. Κατά τις περιόδους αυτές η Τράπεζα της Ελλάδος, εκτός από τις παρεμβάσεις της στην αγορά χρήματος, προέβη σε σημαντικές παρεμβάσεις και στην αγορά συναλλάγματος, προκειμένου να περιοριστούν οι διακυμάνσεις της συναλλαγματικής ισοτιμίας έναντι των ευρωπαϊκών νομισμάτων. Συνολικά, η διακύμανση της ισοτιμίας της δραχμής εντός του 1997 ήταν κατά τι υψηλότερη από εκείνη του 1996, γεγονός που αντανάκλα και τη μεταβολή στην παρεμβατική πολιτική της Τράπεζας της Ελλάδος, η οποία διέυρνε τα όρια της ανεκτής διακύμανσης των ισοτιμιών των νομισμάτων έναντι της δραχμής κατά τη διάρκεια του 1997.

3.2 Αξιολόγηση της νομισματικής πολιτικής του 1997

Από την ανάλυση που προηγήθηκε διαπιστώνεται ότι κατά το 1997 επιτεύχθηκε ο στόχος της περαιτέρω αποκλιμάκωσης του πληθωρισμού. Ο «πυρήνας» του πληθωρισμού εμφάνισε ουσιώδη μείωση κατά 2,3 εκατοστιαίες μονάδες και υποχώρησε στο 5,1% στο τέλος του 1997, ενώ ταυτόχρονα σημειώθηκε επιτάχυνση της οικονομικής δραστηριότητας, η οποία κατά κύριο λόγο αντανάκλα αύξηση των επενδύσεων. Η μείωση του μετρούμενου βάσει του ΔΤΚ πληθωρισμού ήταν λίγο μεγαλύτερη, δεδομένου ότι στην

αποκλιμάκωσή του συνέλαβαν και ορισμένοι έκτακτοι παράγοντες. Η αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας ήταν ταχύτερη από ότι στις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε. και επομένως, πέρα από την ονομαστική σύγκλιση την οποία υποδηλώνει η μείωση του πληθωρισμού και των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, κατά το προηγούμενο έτος σημειώθηκε πρόοδος και στην πραγματική σύγκλιση της οικονομίας.

Η νομισματική πολιτική συνέβαλε ουσιαστικά στην αποκλιμάκωση του πληθωρισμού μέσω της στρατηγικής καθορισμού ενδιάμεσων στόχων που ακολούθησε η Τράπεζα της Ελλάδος. Πράγματι, οι ενδιάμεσοι στόχοι της νομισματικής πολιτικής προσεγγίστηκαν σε ικανοποιητικό βαθμό και συγκεκριμένα η ισοτιμία της δραχμής παρέμεινε σχεδόν σταθερή έναντι των περισσότερων ευρωπαϊκών νομισμάτων (με εξαίρεση τη λίρα Αγγλίας). Ο ρυθμός ανόδου της προσφοράς χρήματος περιορίστηκε τελικά σε 9,5%, έναντι στόχου 6-9% μεταξύ αρχής και τέλους του 1997. Στη μείωση του πληθωρισμού θετική ήταν και η συμβολή της δημοσιονομικής πολιτικής και της εξέλιξης του κόστους εργασίας ανά μονάδα-προϊόντος. Το έλλειμμα του ευρύτερου κυβερνητικού τομέα περιορίστηκε σε 4% του ΑΕΠ το 1997 από 7,5% το 1996, ενώ το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας επιβραδύνθηκε σε 6,9% το 1997 από 9,6% το 1996. Σε σχέση επομένως με το 1996, το μείγμα νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής που εφαρμόστηκε το 1997 βελτιώθηκε. Όμως οι ονομαστικές αποδοχές, ιδιαίτερα στο δημόσιο τομέα, εξακολούθησαν να αυξάνονται με ρυθμό σημαντικά υψηλότερο από το στόχο της εισοδηματικής πολιτικής, εμποδίζοντας την ταχύτερη υποχώρηση του πληθωρισμού και επηρεάζοντας δυσμενώς τη διεθνή ανταγωνιστικότητα.

Επιπλέον, η καθυστέρηση στην προώθηση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων δεν συνέβαλε στην ενίσχυση της παραγωγικότητας σε μονιμότερη βάση, και επομένως είχε ανασταλτική επίδραση στην αποκλιμάκωση του πληθωρισμού και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας.

Η πολιτική επιτοκίων αποτέλεσε το κύριο μέσο άσκησης της αντιπληθωριστικής πολιτικής από την Τράπεζα της Ελλάδος. Από τις αρχές του 1997 και έως το τέλος σχεδόν του Οκτωβρίου τα επιτόκια παρέμβασης της Τράπεζας μειώθηκαν παράλληλα με τη μείωση του πληθωρισμού, με αποτέλεσμα τη μείωση του κόστους κεφαλαίου για το δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας. Η νομισματική αναταραχή στο τέλος του Οκτωβρίου όμως οδήγησε στην αναστροφή της πτωτικής τάσης των επιτοκίων και την άνοδό τους κατά δύο περίπου εκατοστιαίες μονάδες έως το τέλος του 1997.

Οι στόχοι της νομισματικής πολιτικής, όσον αφορά τον πληθωρισμό, τη συναλλαγματική ισοτιμία της δραχμής και την προσφορά χρήματος (M3), επιτεύχθηκαν με μεγάλη προσέγγιση το 1997. Εντούτοις, η συνολική πιστωτική επέκταση σημείωσε επιτάχυνση και υπερέβη τη σχετική πρόβλεψη. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι οι δανειακές ανάγκες του Δημοσίου καλύφθηκαν από τον ιδιωτικό μη τραπεζικό τομέα σε σημαντικά μικρότερη έκταση από ό,τι τα προηγούμενα έτη, και επομένως καλύφθηκαν με αύξηση της χρηματοδότησής του από το τραπεζικό σύστημα και το εξωτερικό. Η επιτάχυνση της πιστωτικής επέκτασης συνέβαλε στη μεγάλη αύξηση της προσφοράς χρήματος κατά τους πρώτους δέκα μήνες του έτους, δυσχεραίνοντας την άσκηση της νομισματικής πολιτικής για τον έλεγχο της ρευστότητας, και επηρέασε αρνητικά το ισοζύγιο πληρωμών. Συγκεκριμένα, το έλλειμμα του

ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, με βάση τα στοιχεία της συναλλαγματικής στατιστικής, διαμορφώθηκε στα 4,8 δισεκ. δολ. ή 4% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος το 1997, έναντι 4,5 δισεκ. δολ. ή 3,7% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος το 1996. Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών επηρεάστηκε επίσης από την ταχύτερη ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας σε σύγκριση με τις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και από τη σωρευμένη απώλεια ανταγωνιστικότητας.

Κατά τους τελευταίους δύο μήνες του 1997 η δραχμή υπέστη ισχυρές πιέσεις. Η νομισματική αναταραχή στη Νοτιοανατολική Ασία, η οποία είχε δυσμενείς επιπτώσεις στις αγορές συναλλάγματος και κεφαλαίων σε πολλές αναδυόμενες οικονομίες, αποτέλεσε το έναυσμα για τις πιέσεις που εκδηλώθηκαν στη δραχμή τον Οκτώβριο του 1997. Το μέγεθος όμως και η διάρκεια αυτών των πιέσεων αντανακλούσαν ορισμένα χαρακτηριστικά και αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας, που την έκαναν περισσότερο ευάλωτη, έναντι άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε ανησυχίες και προσδοκίες των αγορών. Μεταξύ των παραγόντων που συνδέονται με τις πιέσεις αυτές ήταν το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών και η απώλεια ανταγωνιστικότητας, το εξωτερικό χρέος του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα, και οι προσδοκίες των αγορών σχετικά με την ένταξη της δραχμής στο Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος ταυτόχρονα με προσαρμογή της ισοτιμίας της δραχμής. Η Τράπεζα της Ελλάδος αντιμετώπισε αποτελεσματικά τις πιέσεις αυτές και υποστήριξε την ασκούμενη πολιτική συναλλαγματικής ισοτιμίας με αύξηση των επιτοκίων και εκτεταμένες παρεμβάσεις στις αγορές δραχμών και συναλλάγματος.

3.3 Εξελίξεις στο δίκμηνο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου 1998

Στις αρχές του Ιανουαρίου εκδηλώθηκαν νέες πιέσεις στη συναλλαγματική ισοτιμία της δραχμής και εκροές κεφαλαίων. Τούτο οδήγησε την Τράπεζα της Ελλάδος να αυξήσει το επιτόκιο χρηματοδότησης με ενέχυρο τίτλους του Δημοσίου και τα επιτόκια παρέμβασης στη διατραπεζική αγορά το πρώτο δεκαπενθήμερο του Ιανουαρίου 1998.

Στους επόμενους δύο μήνες σημειώθηκαν κατά περιόδους εισροές κεφαλαίων και κατά το μεγαλύτερο διάστημα υποχώρησαν οι πιέσεις στη δραχμή, δημιουργώντας περιθώρια για σταδιακή μείωση των επιτοκίων παρέμβασης της Τράπεζας της Ελλάδος. Τα περιθώρια όμως αυτά αποδείχθηκαν περιορισμένα επειδή σειρά μεμονωμένων γεγονότων όπως η αναζωπύρωση της νομισματικής κρίσης στη Νοτιοανατολική Ασία και η δημοσιοποίηση εκτιμήσεων ορισμένων φορέων των αγορών για ένταξη της δραχμής στο Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (ΜΣΙ) του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος σε συνδυασμό με υποτίμηση της δραχμής το Μάιο του 1998 δεν επέτρεπαν την ομαλοποίηση των συνθηκών στις χρηματαγορές (βλ. Διάγραμμα 14), με αποτέλεσμα τα επιτόκια της διατραπεζικής αγοράς να διατηρηθούν σε σχετικώς υψηλά επίπεδα μέχρι την ένταξη της δραχμής στο ΜΣΙ στα μέσα Μαρτίου.

3.4 Ένταξη της δραχμής στο Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (ΜΣΙ)

Από τις 16 Μαρτίου 1998 η δραχμή εντάχθηκε στο Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (ΜΣΙ) του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος, στον οποίο πλέον μετέχουν τα νομίσματα όλων των χωρών της Ευρωπαϊκής

Ένωσης εκτός της αγγλικής λίρας και της σουηδικής κορώνας. Η ένταξη στο ΜΣΙ και η διατήρηση συναλλαγματικής σταθερότητας για τουλάχιστον δύο έτη αποτελεί μια από τις προϋποθέσεις για την είσοδο της χώρας στη νομισματική ένωση, όπως προβλέπει η Συνθήκη του Μάαστριχτ.

Πέρα όμως από την εκπλήρωση της υποχρέωσης που απορρέει από τη Συνθήκη, η ένταξη ενός νομίσματος στο ΜΣΙ συνεπάγεται κατ' αρχήν άσκηση της οικονομικής πολιτικής σε ένα περιβάλλον με λιγότερες πηγές διαταράξεων της σταθερότητας. Η δομή και η λειτουργία αυτού του μηχανισμού χαρακτηρίζονται από συλλογικότητα στην αντιμετώπιση των πιέσεων που ενδεχομένως θα δεχθεί ένα νόμισμα, αλλά ταυτόχρονα επιβάλλουν στις συμμετέχουσες χώρες πειθαρχία και περιορισμούς κατά την άσκηση της οικονομικής πολιτικής, ώστε να αποφεύγεται η διατάραξη της ομαλής λειτουργίας του θεσμού. Αυτή όμως η πειθαρχία ενισχύει την αξιοπιστία της ασκούμενης οικονομικής πολιτικής, με συνέπεια να ενισχύεται και η αποτελεσματικότητά της, ιδίως μέσω επηρεασμού των αποφάσεων των κοινωνικών εταίρων (εργοδοτών-εργαζομένων). Υπάρχει επομένως ένα θετικό αντιστάθμισμα έναντι της δέσμευσης που αναλαμβάνουν οι χώρες να εναρμονίζουν την πολιτική τους, ώστε να προωθείται μεσοπρόθεσμα η σύγκλιση της οικονομίας τους προς τις οικονομίες των άλλων χωρών οι οποίες μετέχουν στο μηχανισμό. Άλλωστε και η πρόβλεψη της Συνθήκης όχι μόνο γενικά για διατήρηση της σταθερότητας της συναλλαγματικής ισοτιμίας αλλά και ειδικότερα για ένταξη στο ΜΣΙ αποσκοπεί στο να ενδυναμώσει τη διαδικασία σύγκλισης και να διευκολύνει τη μετάβαση στο καθεστώς των αμετάκλητα σταθερών ισοτιμιών που θα ισχύει με την είσοδο των χωρών στη νομισματική ένωση.

Η ένταξη της δραχμής στο ΜΣΙ με τη συγκεκριμένη ισοτιμία αποτέλεσε, όπως προβλέπει η συμφωνία συμμετοχής στο Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα, αντικείμενο διαβούλευσης με τις χώρες των οποίων τα νομίσματα μετέχουν στο ΜΣΙ, με κατάληξη τη συμφωνία ότι η νέα ισοτιμία ήταν η ενδεδειγμένη, προκειμένου, αφενός, να αντισταθμιστεί η απώλεια ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων και υπηρεσιών στην εγχώρια και τις διεθνείς αγορές, εξαιτίας της ανατίμησης της δραχμής σε πραγματικούς όρους κατά τα τελευταία χρόνια και, αφετέρου, να συμβάλει στη δημιουργία του κατάλληλου πλαισίου και των συνθηκών που θα στηρίζουν υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης της οικονομίας. Κατά τον καθορισμό της κεντρικής ισοτιμίας ελήφθη υπόψη ότι θα πρέπει να εξασφαλίζει και την προβλεπόμενη από τη Συνθήκη σταθερότητα της συναλλαγματικής ισοτιμίας για δύο τουλάχιστον χρόνια πριν από την ένταξη στη νομισματική ένωση δεδομένου ότι το νέο επίπεδο ισοτιμίας θεωρείται συνεπές με τη διατήρηση συνθηκών εξωτερικής ισορροπίας και μετά τη συμμετοχή της Ελλάδος στη ζώνη του ευρώ το 2001.

Όσον αφορά την επιλογή του χρόνου για την ένταξη, υπήρξαν διάφοροι λόγοι και παράγοντες που την επηρέασαν. Εφόσον ήταν γνωστή η πρόθεση της ελληνικής κυβέρνησης για ένταξη της χώρας στη νομισματική ένωση το 2001, οι αγορές αρχικά εκτιμούσαν ότι η ένταξη της δραχμής στο ΜΣΙ θα γινόταν προς το τέλος του 1998 ή το βραδύτερο στις αρχές του 1999. Στη συνέχεια, οι εκτιμήσεις των αγορών για την πιθανή ημερομηνία της ένταξη φαίνονταν να εστιάζονται στις αρχές του προσεχούς Μαΐου, όταν θα αποφασιστούν και οι αμετάκλητα σταθερές διμερείς ισοτιμίες των νομισμάτων των χωρών της πρώτης ομάδας που θα εισέλθει στη νομισματική ένωση. Ήταν επόμενο, καθώς

πλησίαζε η πιθανολογούμενη ημερομηνία ένταξης, να επηρεάζονται οι αποφάσεις των αγορών και να δυσχεραίνεται η εξομάλυνση των νομισματικών συνθηκών μετά την αναταραχή του Οκτωβρίου 1997. Στο μεταξύ όμως, οι μακροοικονομικοί δείκτες είχαν, όπως προαναφέρθηκε, σημειώσει θετική εξέλιξη στο διάστημα που μεσολάβησε από τον περασμένο Οκτώβριο και η κρίση στην Ασία άρχισε να υποχωρεί. Αξιολογώντας το σύνολο των δεδομένων και των προοπτικών, και ιδιαίτερα το γεγονός ότι τα επιτόκια είχαν διαμορφωθεί σε υψηλά επίπεδα που δεν ήταν δυνατό να διατηρηθούν μακροχρόνια χωρίς αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομία, η κυβέρνηση έκρινε ότι θα έπρεπε να προχωρήσει αμέσως στην υποβολή αίτησης για την ένταξη της δραχμής στο ΜΣΙ.

3.5 Στόχοι και αξιολόγηση της νομισματικής πολιτικής για το 1998

Πρωταρχικός σκοπός της νομισματικής πολιτικής, όπως προβλέπεται ρητώς στο Νόμο, είναι η διασφάλιση της σταθερότητας του γενικού επιπέδου των τιμών. Στην πράξη, η έννοια της σταθερότητας των τιμών δεν ερμηνεύεται με απόλυτο τρόπο. Διεθνώς θεωρείται ότι επιτυγχάνεται ικανοποιητικός βαθμός σταθερότητας των τιμών όταν ο πληθωρισμός δεν υπερβαίνει το 2%. Συνεπώς, η νομισματική πολιτική στη χώρα μας θα επιδιώξει την αποκλιμάκωση του πληθωρισμού σε επίπεδο κάτω του 2% έως το τέλος του 1999. Ο χρονικός ορίζοντας επίτευξης του στόχου επελέγη αφού ελήφθησαν υπόψη, αφενός, οι χρονικές υστερήσεις με τις οποίες τα μέσα νομισματικής πολιτικής επηρεάζουν την εξέλιξη των τιμών και την οικονομική δραστηριότητα και, αφετέρου, οι εκτιμήσεις για τις ενδεχόμενες επιπτώσεις της υποτίμησης της δραχμής στις

τιμές κατά τους επόμενους μήνες. Ειδικότερα, κατά το τρέχον έτος η νομισματική πολιτική θα επιδιώξει τον περιορισμό των πληθωριστικών πιέσεων και την ταχύτερη δυνατή επαναφορά του πληθωρισμού σε πτωτική τροχιά, προκειμένου να συγκλίνει προς το επίπεδο πληθωρισμού των άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η ικανοποίηση του κριτηρίου που προβλέπει η Συνθήκη για τη σταθερότητα των τιμών προϋποθέτει ότι ένα Κράτος-Μέλος θα έχει επιτύχει επί ένα έτος πριν από την αξιολόγηση της δυνατότητας ένταξης στη νομισματική ένωση μέσο ρυθμό πληθωρισμού, ο οποίος δεν θα υπερβαίνει περισσότερο από 1,5 εκατοστιαίες μονάδες το ρυθμό των τριών, το πολύ, Κρατών-Μελών με τις καλύτερες επιδόσεις από άποψη σταθερότητας τιμών. Αν ληφθούν υπόψη οι προβλέψεις των διεθνών οργανισμών για την εξέλιξη των τιμών στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 1999, εκτιμάται ότι για να ικανοποιηθεί το κριτήριο της σταθερότητας των τιμών στη διάρκεια του πρώτου εξαμήνου του 2000, ο μέσος ετήσιος ρυθμός πληθωρισμού, κατά το δωδεκάμηνο που προηγείται του μηνός αξιολόγησης, πρέπει να μην υπερβαίνει το 3%. Η επίτευξη αυτού του στόχου είναι συνεπής με την επιδιωκόμενη υποχώρηση του πληθωρισμού κάτω από το 2% έως το Δεκέμβριο του 1999.

Ο κύριος ενδιάμεσος στόχος της νομισματικής πολιτικής για την επίτευξη του πρωταρχικού της σκοπού θα είναι η διατήρηση της σταθερότητας της συναλλαγματικής ισοτιμίας της δραχμής έναντι των ευρωπαϊκών νομισμάτων που συμμετέχουν στο ΜΣΙ. Όπως προκύπτει και από την ελληνική εμπειρία κατά την περίοδο 1995-1997, η σταθερότητα του εγχώριου νομίσματος έναντι των νομισμάτων χωρών με χαμηλούς ρυθμούς πληθωρισμού είναι αποτε-

λεσματικό μέσο για την αποκλιμάκωση του εγχώριου πληθωρισμού και την επίτευξη του τελικού σκοπού της σταθερότητας των τιμών. Προκειμένου να επιτευχθεί ο σκοπός αυτός, οι ισοτιμίες της δραχμής έναντι των νομισμάτων που συμμετέχουν στο ΜΣΙ θα διατηρηθούν πλησίον των κεντρικών ισοτιμιών της δραχμής έναντι αυτών των νομισμάτων και, πάντως, προβλέπεται ότι δεν θα αποκλίνουν από τις ισοτιμίες αυτές περισσότερο από 2,5% κατά μέσο όρο στη διάρκεια του έτους. Ο περιορισμός των διακυμάνσεων της ισοτιμίας της δραχμής μέσα σε μικρό περιθώριο κατά μέσο όρο είναι αναγκαίος όχι μόνο για να επιτευχθεί ο στόχος σχετικά με τον πληθωρισμό αλλά και για να ικανοποιηθεί το κριτήριο της σταθερότητας της συναλλαγματικής ισοτιμίας. Πρέπει, όμως, να επισημανθεί ότι επειδή η μείωση του πληθωρισμού αποτελεί την κύρια επιδίωξη της νομισματικής πολιτικής, θα δοθεί προτεραιότητα κατά την άσκηση της πολιτικής στην επίτευξη του στόχου για τον πληθωρισμό και κατά συνέπεια η δραχμή μπορεί να ανατιμηθεί, υπερβαίνοντας τα προβλεπόμενα στενά όρια διακύμανσης, όπως έχει συμβεί κατά τις πρώτες εβδομάδες μετά την ένταξή της στο ΜΣΙ.

Η μεταβολή του πλαισίου άσκησης της νομισματικής πολιτικής μετά την ένταξη της δραχμής στο ΜΣΙ και η σαφής προτεραιότητα που δίδεται στη σταθερότητα της συναλλαγματικής ισοτιμίας εντός του μηχανισμού, σε συνδυασμό με την πλήρη ελευθερία που υπάρχει στη διασυνοριακή κίνηση κεφαλαίων και τη συνεχιζόμενη ανάπτυξη χρηματοοικονομικών καινοτομιών, περιορίζουν τη χρησιμότητα των ενδιάμεσων στόχων, όσον αφορά τα νομισματικά και πιστωτικά μεγέθη και τη δυνατότητα επίτευξής τους. Κατά συνέπεια, η Τράπεζα της Ελλάδος δεν θα υιοθετήσει το 1998 ενδιάμεσο

νομισματικό στόχο για το M3 ή για άλλο νομισματικό μέγεθος, όπως στο παρελθόν. Επειδή όμως οι μεταβολές της ποσότητας του χρήματος και της ρευστότητας στην οικονομία καθώς και των τραπεζικών πιστώσεων παρέχουν, υπό ορισμένες συνθήκες, χρήσιμη πληροφόρηση σχετικά με τους παράγοντες που επηρεάζουν την εξέλιξη του πληθωρισμού και των πληθωριστικών προσδοκιών, η Τράπεζα της Ελλάδος θα συνεχίσει να παρακολουθεί με προσοχή τις εξελίξεις βασικών νομισματικών μεγεθών και να τις συγκρίνει με αντίστοιχες ενδεικτικές προβλέψεις. Οι προβλέψεις αυτές θεωρούνται ως συνεπείς με την επίτευξη του στόχου για τον πληθωρισμό μεσοπρόθεσμα και, ταυτόχρονα, στηρίζονται σε ορισμένες υποθέσεις σχετικά με τη σταθερότητα της αποταμιευτικής συμπεριφοράς του κοινού, καθώς και με το ύψος των δανειακών αναγκών του δημόσιου τομέα και τον τρόπο χρηματοδότησής του.

Ο αποτελεσματικός έλεγχος του πληθωρισμού το 1998 και η επίτευξη νομισματικής σταθερότητας τα επόμενα έτη δεν είναι δυνατό να διασφαλιστούν μόνο με την άσκηση αντιπληθωριστικής νομισματικής πολιτικής. Είναι αναγκαία η παράλληλη εφαρμογή κατάλληλης δημοσιονομικής πολιτικής και η υλοποίηση μέτρων διαρθρωτικής προσαρμογής που θα συμβάλουν στην ταχύτερη αποκλιμάκωση του πληθωρισμού και στη διατήρηση των συνθηκών σταθερότητας που θα προκύψουν. Ειδικότερα, στη σημερινή συγκυρία, μετά την υποτίμηση της δραχμής και την ένταξή της στο ΜΣΙ, η άσκηση πρόσφορης μακροοικονομικής πολιτικής, συμβατής με την ασκούμενη νομισματική πολιτική, είναι απαραίτητη προκειμένου να διασφαλιστεί η ομαλή συμμετοχή της δραχμής στο ΜΣΙ και να διατηρηθεί η βελτίωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας που έχει επιτευχθεί. Η υλοποίηση

των συμπληρωματικών μέτρων για την επιτάχυνση της δημοσιονομικής εξυγίανσης και της διαρθρωτικής προσαρμογής που έχει εξαγγείλει η κυβέρνηση, στο πλαίσιο της γενικότερης μακροοικονομικής της πολιτικής, αποτελούν βασική προϋπόθεση για την παγίωση των ωφελειών από την υποτίμηση και την ελαχιστοποίηση των πληθωριστικών της επιπτώσεων, καθώς και για τη δημιουργία συνθηκών ταχείας και διατηρήσιμης οικονομικής ανάπτυξης.

Η επάνοδος του πληθωρισμού σε πτωτική πορεία και η διατήρησή του σε χαμηλό επίπεδο εξαρτάται επίσης από τις εξελίξεις στην αγορά εργασίας, την τιμολογιακή πολιτική των επιχειρήσεων και τις συνθήκες ανταγωνισμού στις αγορές προϊόντων και υπηρεσιών. Για να υποχωρήσει ο πληθωρισμός και να διασφαλιστεί η βελτίωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας που επιτεύχθηκε με την υποτίμηση της δραχμής, είναι αναγκαίο οι αυξήσεις των αποδοχών να είναι συμβατές με τη μεσοπρόθεσμη άνοδο της παραγωγικότητας στη χώρα μας και με την εξέλιξη του κόστους εργασίας και της παραγωγικότητας στις ανταγωνίστριες χώρες. Η συγκράτηση του ρυθμού ανόδου του κόστους εργασίας στα όρια αυτά θα συμβάλει επίσης στη διαμόρφωση συνθηκών που θα επιτρέψουν ταχύτερη και μονιμότερη οικονομική μεγέθυνση και, επομένως, άνοδο του πραγματικού εισοδήματος των εργαζομένων καθώς και μείωση του ποσοστού ανεργίας, που παραμένει υψηλό.

Παράλληλα, είναι επιβεβλημένο και εφικτό οι επιχειρήσεις να ακολουθήσουν συγκρατημένη πολιτική τιμών προκειμένου να ελεγχθούν οι πληθωριστικές πιέσεις και να διαφυλαχθεί η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας. Μια τέτοια πολιτική επιβάλλεται για τη μελλοντική θετική εξέλιξη της

κερδοφορίας των επιχειρήσεων και τη βιωσιμότητά τους, ιδίως εν όψει της υιοθέτησης του ενιαίου ευρωπαϊκού νομίσματος. Επίσης, η εφαρμογή συγκρατημένης τιμολογιακής πολιτικής είναι εφικτή επειδή τα περιθώρια κέρδους βελτιώθηκαν και η παραγωγικότητα αυξήθηκε σημαντικά τα τελευταία έτη.

Εάν κατά τη διάρκεια του 1998 αποδειχθεί ότι η δημοσιονομική και η διαρθρωτική πολιτική και οι εξελίξεις στις αγορές εργασίας και αγαθών δεν συμβάλλουν στον επιθυμητό βαθμό στην επιδιωκόμενη αποκλιμάκωση του πληθωρισμού, η Τράπεζα της Ελλάδος θα είναι υποχρεωμένη να ασκήσει αυστηρότερη νομισματική πολιτική, προκειμένου να επιτευχθεί η επιβράδυνση του πληθωρισμού κάτω από το 2% έως, το τέλος του 1999. Η προσπάθεια όμως αποκλιμάκωσης του πληθωρισμού, κυρίως με μέσα νομισματικής πολιτικής, θα έχει, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα, δυσμενείς επιπτώσεις στην οικονομική δραστηριότητα και τα δημόσια οικονομικά, λόγω της αύξησης των επιτοκίων που θα συνεπάγεται. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο έχει σημασία η οικονομική πολιτική που εφαρμόζεται και η πολιτική τιμών και αμοιβών να είναι συνεπείς με την αντιπληθωριστική κατεύθυνση της νομισματικής πολιτικής.

Η Τράπεζα της Ελλάδος έχει, σύμφωνα και με το νέο νόμο, ως πρωταρχικό σκοπό τη διασφάλιση της σταθερότητας του γενικού επιπέδου των τιμών. Η επίτευξη αυτού του σκοπού συνεπάγεται τη διατήρηση της αγοραστικής δύναμης του νομίσματος, άρα και του εισοδήματος των εργαζομένων. Επιπλέον, διαμορφώνεται μια ουσιαστική προϋπόθεση για την εξασφάλιση υψηλών και διατηρήσιμων ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης, με παράλληλη αύξηση της απασχόλησης. Η Τράπεζα της Ελλάδος θα ασκήσει με

συνέπεια τη νομισματική πολιτική που απαιτείται για την εδραίωση της νομισματικής σταθερότητας στη χώρα μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΟΝΕ

4.1 Οι πρώτοι στόχοι, τα πρώτα αδιέξοδα

Η Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) ήταν μέρος όσων συμφωνήθηκαν στη συνάντηση κορυφής της Χάγης, το 1969. Η εντεινόμενη εμπορική αλληλοδιείσδυση, αποτέλεσμα εν πολλοίς της κατάργησης των δασμών, είχε περιορίσει την αποτελεσματικότητα των αυτόνομων οικονομικών πολιτικών εξ ου και η νέα έλξη που ασκούσαν οι διαδικασίες συντονισμού και κοινής δράσης. Οι Έξι είχαν αποδειχθεί ανίκανοι όχι μόνο να προστατευτούν από τη διεθνή οικονομική αστάθεια, αλλά και να ακολουθήσουν κοινή πολιτική στη διεθνή σκηνή. Η αποτυχία αυτή φάνηκε καθαρά με τα γεγονότα του 1968-69, θέτοντας μάλιστα σε κίνδυνο έναν από τους στυλοβάτες της ΕΟΚ, την ΚΑΠ. Η πολιτική απόφαση για επέκταση και εμβάθυνση της διαδικασίας ολοκλήρωσης οδήγησε έτσι, σχεδόν αναπόφευκτα, τους Έξι στο πεδίο της μακροοικονομικής δράσης. Αποφάσισαν μάλιστα να μην αρκестούν σε ημίμετρα, δεσμεύτηκαν να προχωρήσουν σε ΟΝΕ που θα αντικαθιστούσε την κοινή αγορά ως κύριος στόχος για την επόμενη δεκαετία. Το νόμισμα ήταν το μέσο, αλλά τελικός σκοπός ήταν η πολιτική ένωση. Αυτός ο ρόλος της νομισματικής ένωσης γινόταν ευρύτατα δεκτός και συνοψίστηκε εύγλωττα από τους Γάλλους με τη φράση «η βασιλική οδός προς την πολιτική ένωση».

Σύντομα, ωστόσο, εκδηλώθηκαν σημαντικές διαφωνίες ως προς τις προτεραιότητες και τη στρατηγική που έπρεπε να ακολουθηθεί ώστε να επιτευχθεί ο τελικός στόχος.

Η κύρια σύγκρουση ήταν μεταξύ «οικονομιστών» και «μονεταριστών». Αφορούσε τη στρατηγική κατά τη μεταβατική περίοδο, έτσι ώστε να επιτευχθεί επαρκής εναρμόνιση των επιμέρους οικονομικών πολιτικών, πρωταρχική προϋπόθεση για την εξάλειψη των ανισοροπιών στα ισοζύγια πληρωμών.

Η διαμάχη μεταξύ «οικονομιστών» και «μονεταριστών» δεν έθιγε το μεγάλο θέμα κατά πόσο ήταν εφικτή η ONE στο σύντομο σχετικά χρονικό διάστημα που προτεινόταν. Η εναρμόνιση των ακολουθούμενων πολιτικών θεωρήθηκε κύρια προϋπόθεση για την εξάλειψη των ανισοροπιών στα ισοζύγια πληρωμών, αγνοώντας έτσι τους ποικίλους παράγοντες που καθόριζαν τις διαφορές τόσο στις τάσεις των μισθών και των τιμών όσο και στο επίπεδο παραγωγικότητας από χώρα σε χώρα.

Η πλήρης ONE θα ολοκληρωνόταν σε τρία στάδια, σε διάστημα 10 ετών. Τελικός στόχος ήταν ο αμετάκλητος καθορισμός των συναλλαγματικών ισοτιμιών, η εξάλειψη των περιθωρίων διακύμανσης, και η ελεύθερη κυκλοφορία αγαθών, υπηρεσιών, προσώπων και κεφαλαίων. Η ONE θα απαιτούσε μεταβίβαση ευρύτατων αρμοδιοτήτων ως προς τη λήψη αποφάσεων από το εθνικό στο κοινοτικό επίπεδο. Όλες οι βασικές αποφάσεις για θέματα νομισματικής πολιτικής, από την εσωτερική ρευστότητα και τα επιτόκια ως τις συναλλαγματικές ισοτιμίες και τη διαχείριση των συναλλαγματικών αποθεμάτων, θα έπρεπε να λαμβάνονται σε κοινοτικό επίπεδο. Οι μεσοπρόθεσμοι ποσοτικοί στόχοι θα καθορίζονταν από κοινού και οι προβλέψεις θα υπόκεινταν σε περιοδικές αναθεωρήσεις.

Στους στόχους περιλαμβάνονταν επίσης η δημοσιονομική εναρμόνιση και η συνεργασία στις διαρθρωτικές και περιφερειακές πολιτικές, ενώ γινόταν λόγος

και για δημιουργία δύο βασικών θεσμικών οργάνων της Κοινότητας, του «κέντρου αποφάσεων για την οικονομική πολιτική» και του «κοινοτικού συστήματος κεντρικών τραπεζών».

Το δυσμενές διεθνές περιβάλλον, οι αποκλίνουσες εθνικές πολιτικές, η ανεπαρκής οικονομική στρατηγική και η εξαιρετικά χλιαρή πολιτική δέσμευση, ήταν οι λόγοι που η ΟΝΕ δεν άργησε να εκπνεύσει, αποτελώντας το σημαντικότερο «μη γεγονός» της δεκαετίας του 1970. Με το πλεονέκτημα, της σημαντικής απόστασης από τα γεγονότα, μπορεί κανείς να πει ότι η φιλόδοξη αυτή πρωτοβουλία, που αρχικά επιδίωκε να αλλάξει ριζικά τον οικονομικό και πολιτικό χάρτη της Δυτικής Ευρώπης, είχε αποφασιστεί χωρίς να ληφθούν ιδιαίτερα υπόψη οι ευρύτερες συνέπειές της. Ήταν, λοιπόν, φυσικό να μην αντέξει στη δοκιμασία του χρόνου και των αντίξωων οικονομικών συνθηκών.

Ο Οκτώβριος του 1977 λειτούργησε καταλυτικά για την αναθέρμανση της διαδικασίας νομισματικής ολοκλήρωσης, με αποτέλεσμα τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος (ΕΝΣ) τον Μάρτιο του 1979.

Η δημιουργία του ΕΝΣ ήταν μια νέα απόπειρα να διαμορφωθεί σύστημα σταθερών και περιοδικά αναπροσαρμοζόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών μεταξύ των νομισμάτων της ΕΚ, που να λειτουργεί με περιορισμένα περιθώρια διακύμανσης. Η μεγάλη πλειοψηφία των Ευρωπαίων πολιτικών και επιχειρηματιών τόνιζαν πάντοτε τα πλεονεκτήματα των συναλλαγματικών ισοτιμιών. Η εμπειρία της δεκαετίας του 1970 θεωρήθηκε ότι δικαίωνε την άποψη αυτή που υπήρχε από παλιά, η οποία είχε πρόσκαιρα κλονιστεί από τις νέες ιδέες για την αποτελεσματικότητα και τη σταθερότητα των

χρηματοπιστωτικών και συναλλαγματικών αγορών -ιδέες που προέρχονταν κυρίως από την άλλη πλευρά του Ατλαντικού.

Μια από τις καινοτομίες του συστήματος ήταν η δημιουργία της Ευρωπαϊκής Νομισματικής Μονάδας (ECU), την οποία αποτελούσαν σταθερά ποσά από κάθε κοινοτικό νόμισμα, χωρίς να εξαιρούνται εκείνα που δεν μετείχαν στον μηχανισμό συναλλαγματικών ισοτιμιών (ΜΣΙ).

4.2 Ο δρόμος ξανανοίγεται

Από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 η ΟΝΕ έχει επανέλθει στην Ευρωπαϊκή ημερήσια διάταξη, όπου και είναι σχεδόν βέβαιο ότι θα εξακολουθήσει να κατέχει εξέχουσα θέση για αρκετά ακόμη χρόνια. Η μακρά και κάθε άλλο παρά αδιατάρακτη ιστορία της, που ξεκίνησε με τα πρώτα σχέδια για νομισματική ένωση, έχει ήδη παρελθόν τριάντα περίπου ετών.

Η ΟΝΕ είναι μείζονος σημασίας πολιτικό ζήτημα, λόγω των ευρύτερων οικονομικών προεκτάσεών της, οι οποίες φτάνουν ως την καρδιά του ζητήματος της εθνικής κυριαρχίας. Χωρίς κανείς να υπερβάλλει θα μπορούσε να ισχυριστεί ότι οι εξελίξεις σ' αυτό το πεδίο θα καθορίσουν σε μεγάλο βαθμό την πορεία της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, και επομένως τη μορφή που θα πάρει το συνολικό Ευρωπαϊκό οικοδόμημα.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφάσισε τον Ιούνιο του 1989 στη Μαδρίτη να ξεκινήσει η πρώτη φάση της ΟΝΕ την 1η Ιουλίου 1990, ημερομηνία στην οποία προβλεπόταν και η πλήρης απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων σε οκτώ κράτη-μέλη της Κοινότητας. Το επόμενο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, τον Δεκέμβριο του 1989 στο Στρασβούργο, αποφάσισε να συγκληθεί νέα

Διακυβερνητική Διάσκεψη, η οποία να προετοιμάσει την απαραίτητη για την πλήρη ONE αναθεώρηση των συνθηκών.

Στο επόμενο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφασίστηκε η δεύτερη φάση της ONE να αρχίσει την 1η Ιανουαρίου 1994, δηλαδή ένα χρόνο μετά την προσδοκώμενη ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς.

Για μια ακόμη φορά, λοιπόν, τα νομισματικά ζητήματα βρέθηκαν στο επίκεντρο της Ευρωπαϊκής υψηλής πολιτικής και η δέσμευση για τη νομισματική ένωση έγινε σχεδόν ταυτόσημη με τη γενικότερη δέσμευση για την Ευρωπαϊκή ενοποίηση. Η δεύτερη Διακυβερνητική Διάσκεψη για την πολιτική ένωση, που συγκλήθηκε τον Ιούνιο του 1990, θεωρήθηκε -τουλάχιστον αρχικά- ως παρελκόμενο του σχεδίου για την ONE. Κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, η ONE ως επιθυμητός οικονομικός και πολιτικός στόχος δεν αμφισβητήθηκε σοβαρά. Η πολιτική απόφαση είχε ληφθεί στο ανώτατο δυνατό πολιτικό επίπεδο, και μόνο οι βρετανοί διατύπωναν δημόσια τις επιφυλάξεις τους.

Οι διαπραγματεύσεις αφορούσαν τρεις κατηγορίες θεμάτων: το θεσμικό πλαίσιο της ONE, την ισορροπία μεταξύ νομισματικού και δημοσιονομικού βραχίονα της ΕΕ, το χαρακτήρα και τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου προς την πλήρη ONE.

Τα άρθρα της νέας συνθήκης και τα σχετικά πρωτόκολλα που τη συνόδευσαν προέβλεπαν για την τελική φάση την άσκηση κεντρικής πολιτικής ως προς τα νομισματικά ζητήματα και τις συναλλαγματικές ισοτιμίες. Το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ) θα βασίζεται σε ομοσπονδιακή δομή, την οποία θα αποτελούν η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) και οι

κεντρικές τράπεζες των επιμέρους κρατών-μελών -αν και η ακριβής σχέση μεταξύ τους δεν έχει αποσαφηνιστεί ακόμη. Οι επιμέρους κεντρικές τράπεζες θα λειτουργούν σύμφωνα με τις οδηγίες και τις κατευθυντήριες γραμμές της ΕΚΤ. Κύριος στόχος του νέου αυτού θεσμικού οργάνου θα είναι η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών.

Το ΕΣΚΤ θα καθορίζει και θα εφαρμόζει τη νομισματική πολιτική της ΕΕ, θα έχει την ευθύνη για τις παρεμβάσεις στις αγορές συναλλάγματος, και θα είναι κάτοχος και διαχειριστής των επίσημων αποθεμάτων σε συνάλλαγμα των επιμέρους χωρών-μελών. Ως προς την πολιτική συναλλαγματικών ισοτιμιών της ΕΕ, η νέα συνθήκη δίνει στο ECOFIN (Συμβούλιο Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών) τη δυνατότητα να διαπραγματεύεται διεθνείς συμφωνίες και να χαράζει «γενικούς προσανατολισμούς», αφήνοντας έτσι την κατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ ΕΚΤ και ECOFIN κάπως ασαφή. Η ΕΚΤ θα διατηρεί το αποκλειστικό προνόμιο της έκδοσης χαρτονομίσματος, ενώ δεν θα έχει το δικαίωμα να δανείζει τις εθνικές κυβερνήσεις. Κάθε μορφής «νομισματική χρηματοδότηση» των επιμέρους κυβερνήσεων απαγορεύεται, όπως και οι κάθε είδους «εγγυήσεις» για χρέη κυβερνήσεων ή άλλων δημόσιων οργανισμών.

Η τρίτη φάση προβλεπόταν να αρχίσει το αργότερο την 1η Ιανουαρίου 1999, ανεξάρτητα από το πόσες χώρες-μέλη θα πληρούν τις απαραίτητες προϋποθέσεις τη συγκεκριμένη ημερομηνία. Και πάλι την οριστική απόφαση θα την πάρει το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, με ειδική πλειοψηφία. Όσες χώρες δεν ανταποκρίνονται στις προϋποθέσεις τότε θα θεωρηθούν «παρεκκλίνουσες», και αναγκαστικά θα αποκλειστούν από το νέο θεσμικό πλαίσιο. Ωστόσο, η

περίπτωσή τους θα επανεξετάζεται κάθε δύο χρόνια. Εκτός από την προσωρινή αναστολή της ένταξης υπάρχει πρόβλεψη και για ενδεχόμενη εκούσια παραμονή εκτός πλήρους ΟΝΕ, με αποτέλεσμα να έχουμε έτσι μια νέα μορφή Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης δύο ή περισσότερων ταχυτήτων.

Οι όροι για την ένταξη στην τελική φάση της ΟΝΕ, γνωστοί και ως κριτήρια σύγκλισης, είναι σαφέστατοι και αφορούν αποκλειστικά νομισματικές μεταβλητές. Το πρώτο κριτήριο αφορά τον πληθωρισμό, ο οποίος, σύμφωνα με πρωτόκολλο που επισυνάπτεται στη συνθήκη δεν μπορεί να υπερβαίνει περισσότερο από 1,5% εκείνον των τριών χωρών-μελών με την καλύτερη επίδοση. Το δεύτερο κριτήριο αφορά τη βιωσιμότητα της χρηματοπιστωτικής κατάστασης μιας χώρας: το έλλειμμα δεν πρέπει να υπερβαίνει το 3% του ΑΕΠ, ενώ το συσσωρευμένο δημόσιο χρέος το 60% του ΑΕΠ. Ως προς το κριτήριο αυτό, η διατύπωση του Άρθρου 104γ της νέας συνθήκης αφήνει κάποια περιθώρια ελαστικότερης εφαρμογής. Τα ελλείμματα μπορούν να είναι μεγαλύτερα εφόσον μειώνονται «σημαντικά και συνεχώς» ή θεωρούνται «κατ' εξαίρεση ή πρόσκαιρα», ενώ και το δημόσιο χρέος μπορεί να υπερβαίνει το 60% εφόσον «μειώνεται με ικανοποιητικό ρυθμό» και πλησιάζει το προβλεπόμενο όριο. Είναι φανερό ότι πρόκειται για αρκετά ασαφείς διατυπώσεις, ώστε να υπάρχουν περιθώρια για διαφορετικές και επιλεκτικές ερμηνείες.

Το τρίτο κριτήριο είναι η σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία. Το νόμισμα κάθε χώρας-μέλους πρέπει να μην έχει υπερβεί τα «φυσιολογικά» περιθώρια διακύμανσης εντός του ΜΣΙ κατά τα δύο τουλάχιστον τελευταία χρόνια πριν

αποφασιστεί η συμμετοχή στην τελική φάση, χωρίς να έχει υποτιμηθεί ή να έχει υποστεί ισχυρές πιέσεις.

Το τέταρτο κριτήριο αφορά τη βιωσιμότητα της σύγκλισης το μέσο ονομαστικό επιτόκιο των μακροπρόθεσμων κρατικών τίτλων, που έχει επιλεγεί ως κατάλληλος δείκτης, δεν θα πρέπει να υπερβαίνει κατά περισσότερο από 2% το αντίστοιχο επιτόκιο στις τρεις χώρες-μέλη με τις καλύτερες επιδόσεις σ' αυτό το πεδίο.

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Μαδρίτης, τον Δεκέμβριο του 1995, πάρθηκαν ορισμένες σημαντικές αποφάσεις. Καταρχάς συμφωνήθηκε ότι η τελική φάση της ONE θα αρχίσει την 1η Ιανουαρίου 1999, απορρίπτοντας έτσι και επίσημα το 1997, για το οποίο γινόταν λόγος στη Συνθήκη του Μάαστριχτ. Η κρίσιμη και εξαιρετικά λεπτή απόφαση για το ποιες χώρες ανταποκρίνονται στα κριτήρια σύγκλισης θα παρθεί στις αρχές του 1998, με βάση τα σχετικά στοιχεία για το 1997. Η τελική φάση της ONE θα αρχίσει με τον αμετάκλητο καθορισμό των συναλλαγματικών ισοτιμιών των εθνικών νομισμάτων τόσο μεταξύ τους όσο και με το ευρώ, όπως τελικά αποφασίστηκε να ονομάζεται το νέο νόμισμα. Παράλληλα, η ΕΚΤ και το ΕΣΚΤ θα έχουν ήδη αρχίσει να λειτουργούν.

Στο Συμβούλιο της Μαδρίτης αποφασίστηκε επίσης το «σενάριο» για τη μετάβαση στο ενιαίο νόμισμα μετά την έναρξη της τελικής φάσης. Η λύση που προτιμήθηκε ήταν αρκετά επιφυλακτική. Έτσι, η απόσυρση των εθνικών νομισμάτων μετά την είσοδο στην τελική φάση θα γίνει σταδιακά. Σύμφωνα με την απόφαση αυτή, το ευρώ και τα εθνικά νομίσματα των χωρών που θα συμμετέχουν στην τελική φάση της ONE θα συνυπάρχουν, με τις συναλλαγματικές τους ισοτιμίες νομοθετικά καθορισμένες (και προστατευμένες)

από κερδοσκοπικές τάσεις;), ως τον Ιούλιο του 2002, οπότε το ευρώ προβλέπεται να γίνει το μοναδικό επίσημο νόμισμα. Τόσο τα χαρτονομίσματα όσο και τα κέρματα του ευρώ θα αρχίσουν να κυκλοφορούν το αργότερο ως τον Ιανουάριο του 2002. Εν τω μεταξύ, ιδιωτικοί οικονομικοί φορείς θα μπορούν να χρησιμοποιούν το ευρώ στις χρηματοπιστωτικές τους συναλλαγές, ενώ και οι εθνικές αρχές θα εγκαταλείπουν βαθμιαία τα εθνικά νομίσματα χάριν του νέου Ευρωπαϊκού νομίσματος, όταν θα εκδίδουν νέους τίτλους του δημοσίου.

Στα οφέλη από τη νομισματική ένωση συγκαταλέγεται καταρχήν η εξοικονόμηση από τη μετατροπή του ενός νομίσματος σε άλλο και άλλες σχετικές συναλλαγές. Αυτά τα οφέλη, ωστόσο, υπολογίζεται ότι είναι πολύ μικρά. Υπάρχουν επίσης τα κέρδη που συνδέονται με την εξάλειψη της μεταβλητότητας και αβεβαιότητας ως προς τη συναλλαγματική ισοτιμία.

Παράλληλα, η υιοθέτηση ενιαίου νομίσματος θα βελτίωνε τη διαφάνεια των τιμών και θα αποτελούσε περαιτέρω εγγύηση για την αξιοπιστία της εσωτερικής αγοράς, καθώς και για τα κέρδη που συνδέονται με την ολοκλήρωσή της: «μία αγορά», και τώρα «ένα νόμισμα».

Ένα άλλο σημαντικό επιχείρημα υπέρ της ΟΝΕ είναι η σταθερότητα των τιμών. Αυτό, πάντως, βασίζεται σε εκτιμήσεις για την πολιτική που θα ακολουθήσει η νέα Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και για την αξιοπιστία της. Παράλληλα, η καθιέρωση κοινού Ευρωπαϊκού νομίσματος εκτιμάται ότι θα φέρει κέρδη από το εκδοτικό προνόμιο λόγω της προθυμίας τρίτων χωρών να διατηρούν αποθέματα σε ευρώ. Διεθνές νόμισμα θα σημαίνει επίσης κέρδη από άποψη κύρους και πολιτικής ισχύος, λόγω κοινής νομισματικής πολιτικής απέναντι στις υπόλοιπες χώρες του κόσμου.

Τελικά, επιλέγοντας να προχωρήσουν σε πλήρη ΟΝΕ, οι πολιτικές ηγεσίες των χωρών-μελών της ΕΕ έχουν ουσιαστικά αποφασίσει να θέσουν σε κίνηση μια ιδιαίτερα φιλόδοξη διαδικασία, με αβέβαιη εν μέρει έκβαση. Η ΟΝΕ υπάρχει κίνδυνος: να διαιρέσει την Ευρωπαϊκή Ένωση να την αποσταθεροποιήσει πολιτικά, αν τα νέα θεσμικά όργανα δεν εξασφαλίσουν τη νομιμοποίηση που είναι απαραίτητη για να εφαρμόζουν την πολιτική τους, και τέλος, να δημιουργήσει χώρες, περιφέρειες και ζώνες οικονομικής ύφεσης και δυσπραγίας. Από την άλλη μεριά, αν λειτουργήσει (και επιμένω στο «αν»), θα επιταχύνει σημαντικά τη διαδικασία οικονομικής ολοκλήρωσης, δίνοντας έτσι πιο συγκεκριμένη και πιο σταθερή μορφή στην εσωτερική αγορά. Παράλληλα, η πολιτική ολοκλήρωση, ως αναγκαία συνέπεια της νομισματικής ένωσης, είναι αναπόφευκτο να αποκτήσει νέα δυναμική.

4.3 Προσαρμογή της Ελληνικής Οικονομίας στις συνθήκες ανατιμημένου νομίσματος

Από την ανάλυση των τιμών των εισαγομένων, εξαγομένων και εγχωρίων προϊόντων, προκύπτει ότι οι επιχειρήσεις της Ελλάδας καθορίζουν τις τιμές τους λαμβάνοντας υπόψη τους, μόνον εν μέρει την εξέλιξη του δικού τους κόστους παραγωγής, ενώ κατά κύριο λόγο λαμβάνουν υπόψη τους την εξέλιξη των τιμών του ανταγωνισμού. Η Ελλάδα έχει μετατραπεί, δηλαδή, ήδη από τα πρώτα έτη της δεκαετίας του '90, σε χώρα price-taker, δηλαδή σε οικονομία που προσαρμόζει τις τιμές της καταρχήν και κυρίως στις απαιτήσεις του ανταγωνισμού, είτε στην δική της εσωτερική αγορά, είτε στις αγορές του εξωτερικού.

Ο ανταγωνισμός των τιμών, εκ μέρους των εισαγομένων προϊόντων, στην εσωτερική αγορά συμβάλει αποφασιστικά στην υποχώρηση του ρυθμού αύξησης των τιμών των εγχώριων προϊόντων που προορίζονται για εσωτερική κατανάλωση. Όπως φαίνεται στο σχετικό διάγραμμα, επί πέντε συνεχή έτη, οι τιμές των εγχωρίων προϊόντων ακολούθησαν πιστά τις τιμές των εισαγομένων. Όμως, κατά το 1996-1997, οι τιμές των εισαγομένων κατήλθαν σε τόσο χαμηλά επίπεδα ώστε οι τιμές των εγχωρίων προϊόντων δεν κατόρθωσαν να ακολουθήσουν την ίδια πτωτική πορεία.

Αλλά και στην περίπτωση των εξαγωγικών επιχειρήσεων, παρουσιάζονται τα ίδια φαινόμενα: Οι τιμές των ελληνικών εξαγωγών ευθυγραμμίζονται με τις διεθνείς τιμές, με μικρές βραχυχρόνιες διακυμάνσεις, ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του '80. Εντούτοις, κατά το 1996-1997, η συναλλαγματική ισοτιμία της δραχμής ήταν τέτοια που οι ελληνικές επιχειρήσεις δεν κατόρθωσαν να προσαρμοσθούν.

Υπό την πίεση του διεθνούς ανταγωνισμού που δέχονται τα ελληνικά προϊόντα στην εσωτερική αγορά μειώνεται ο πληθωρισμός στην Ελλάδα. Πράγματι, οι τιμές των εγχωρίων βιομηχανικών προϊόντων για εσωτερική κατανάλωση παρουσιάζουν υψηλή συσχέτιση με τις τιμές των εισαγωγών: αυτό σημαίνει ότι οι εγχώριοι παραγωγοί καθορίζουν τις τιμές τους κυρίως ακολουθώντας τις διεθνείς τιμές εκφρασμένες σε εθνικό νόμισμα (σε δραχμές). Επειδή, όμως, η δραχμή διολισθαίνει με βραδύτητα, οι μικρές αυξήσεις των διεθνών τιμών σε ECU μετατρέπονται σε μικρές αυξήσεις των τιμών των εισαγομένων σε δραχμές. Έτσι, καθώς οι εγχώριοι παραγωγοί προσαρμόζονται

στις τιμές των εισαγομένων, είναι αναγκασμένοι να μειώνουν και αυτοί τις τιμές τους περίπου στον ίδιο βαθμό με τις τιμές του ανταγωνισμού.

Αυτό σημαίνει ότι χάρη στην πραγματική ανατίμηση της δραχμής, τα εγχώρια προϊόντα που ανταγωνίζονται τις εισαγωγές δεν μπορούν πλέον να βασίζονται για την διατήρηση της ανταγωνιστικότητάς τους στην διολίσθηση της δραχμής έναντι των νομισμάτων των ανταγωνιστριών χωρών. Οι ελληνικές επιχειρήσεις είναι αναγκασμένες να μειώσουν είτε το κόστος παραγωγής (κόστος εργασίας, κόστος ενδιάμεσων αναλώσεων, χρηματοοικονομικές δαπάνες...) είτε να μειώσουν τα περιθώρια κέρδους, είτε να αυξήσουν την παραγωγικότητά τους.

Σε ότι αφορά το κόστος, σημαντική πτωτική επίδραση επί του κόστους των ενδιάμεσων αναλώσεων επιφέρει η ίδια η ανατίμηση της δραχμής που καθιστά φθηνότερα όλα τα εισαγόμενα, επομένως και τις πρώτες ύλες. Το μοναδιαίο κόστος εργασίας εμφανίζεται ως ένας δευτερεύων παράγοντας καθορισμού των τιμών: όταν αυξάνεται μειώνει ανάλογα τα περιθώρια κέρδους.

Η σημασία της συναλλαγματικής πολιτικής για την μείωση του πληθωρισμού στην Ελλάδα φαίνεται με σαφήνεια στην παράλληλη πορεία των τιμών των εισαγωγών, των εξαγωγών και των εγχώριων προϊόντων.

Η ανατίμηση της δραχμής, σε πραγματικούς όρους, σε συνδυασμό με την πτώση του πληθωρισμού στις χώρες του ΟΟΣΑ, οδήγησε σε διαρκή επιβράδυνση των τιμών των εισαγομένων προϊόντων. Οι τιμές της ιδιωτικής κατανάλωσης, όπως και των τιμών των επενδύσεων σε μηχανικό εξοπλισμό, επιβραδύνθηκαν και αυτές, με μια κάποια χρονική υστέρηση ως προς τις τιμές των εισαγομένων. Η εξέλιξη αυτή, αποτελεί ισχυρή ένδειξη ότι οι τιμές των

ελληνικών προϊόντων για εγχώρια κατανάλωση επιβραδύνονται υπό την πίεση του ανταγωνισμού, με ρυθμούς που ακολουθούν τις τιμές των εισαγωγών. Το ΥΠΕΘΟ προβλέπει ότι μέχρι το τέλος της δεκαετίας, οι ρυθμοί αύξησης των εγχωρίων τιμών θα έχουν πλέον πλησιάσει κατά πολύ τους αντίστοιχους ρυθμούς του διεθνούς ανταγωνισμού.

Το ίδιο φαινόμενο, πλην όμως με μεγαλύτερη ένταση παρατηρείται και στην εξέλιξη των τιμών των εξαγωγών της Ελλάδας σε σύγκριση με τις τιμές των εξαγωγών της ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι τελευταίες, εκφρασμένες σε δραχμές, παρουσιάζουν επιβράδυνση (για τους ίδιους λόγους με τις τιμές εισαγωγών) και οι τιμές των ελληνικών εξαγωγών είναι αναγκασμένες να ακολουθήσουν εξαιτίας του ανταγωνισμού. Εντούτοις, οι εξαγωγές αντιμετωπίζουν, στις αγορές του εξωτερικού, ανταγωνισμό εντονότερο από αυτόν που αντιμετωπίζουν τα εγχώρια προϊόντα στην εσωτερική αγορά. Για τον λόγο αυτό, οι μεταβολές των τιμών των εξαγωγών ευθυγραμμίζονται με τις τιμές του ανταγωνισμού περισσότερο από ότι οι τιμές των ελληνικών προϊόντων για εγχώρια κατανάλωση με τις τιμές εισαγωγών.

Αξίζει πάντως να σημειωθεί ότι οι τιμές των ελληνικών εξαγωγών, κατά το 1997-1999, ευθυγραμμίσθηκαν λιγότερο με τις τιμές του ανταγωνισμού από ότι κατά τα έτη 1991-1994. Αυτή η διαφορά, μπορεί να εκληφθεί ως μία αύξουσα αδυναμία των εξαγωγικών επιχειρήσεων της Ελλάδας να ανταποκριθούν στην ανταγωνιστική πίεση που είχε εντείνει η ανατίμηση της δραχμής.

Επομένως, η μείωση τον πληθωρισμού, πρέπει να αποδοθεί στην συναλλαγματική πολιτική. Κατά την επταετία 1990-1997, οι σχετικές μεταβλητές εξελίχθηκαν ως εξής:

Ο δείκτης τιμών καταναλωτή είναι ένας σταθμικός μέσος, αφενός μεν των τιμών του εξωστρεφούς τομέα της ελληνικής οικονομίας, που είναι εκτεθειμένος στον διεθνή ανταγωνισμό, αφετέρου δε, των τιμών του εσωστρεφούς, προστατευμένου τομέα. Ο εξωστρεφής τομέας διαμορφώνει τις τιμές του υπό την πίεση της αυξανόμενης διείσδυσης των εισαγωγών στην εγχώρια αγορά, ενώ ο εσωστρεφής τομέας τείνει να μετακυλίσει τις αυξήσεις του κόστους στις τιμές. Η ανατίμηση της δραχμής και η μείωση του πληθωρισμού στις άλλες χώρες του ΟΟΣΑ, έχουν δύο ευνοϊκά αποτελέσματα: πρώτου, επί των τιμών χονδρικής διότι καθιστούν φθηνότερες τις εισαγόμενες πρώτες ύλες, και δεύτερου, επί του δείκτη τιμών καταναλωτή διότι καθιστούν φθηνότερα τα εισαγόμενα καταναλωτικά αγαθά. Αυτά τα δύο ευνοϊκά αποτελέσματα συμπυκνώνονται σε μια επιβράδυνση των τιμών καταναλωτή.

Αν δεχθούμε ότι οι μισθοί και οι τιμές διαμορφώνονται με τους απλούς κανόνες που συνήθως χρησιμοποιούνται για την ερμηνεία της καμπύλης Phillips: δηλαδή, ότι οι μεν ονομαστικοί μισθοί αυξάνονται λιγότερο από ότι ο δείκτης τιμών καταναλωτή όταν η ανεργία υπερβαίνει ένα ορισμένο επίπεδο, οι δε τιμές χονδρικής είναι ανάλογες των ονομαστικών μισθών (στον εσωστρεφή τομέα) ή ευθυγραμμίζονται με τις τιμές του διεθνούς ανταγωνισμού (στον εξωστρεφή τομέα).

Εάν έτσι έχουν τα πράγματα, δημιουργείται ένα σύστημα διαρκούς διάχυσης της αρχικής μείωσης των τιμών των εισαγομένων στο σύνολο της

οικονομίας: Καταρχήν, η επιβράδυνση των τιμών των εισαγόμενων πρώτων υλών (σε δραχμές), μεταφέρεται στις τιμές χονδρικής και από εκεί στις τιμές καταναλωτή, όπου προστίθεται και το ευνοϊκό αποτέλεσμα των επιβράδυνσης των τιμών των εισαγομένων καταναλωτικών αγαθών.

Εν συνεχεία, οι ονομαστικοί μισθοί αυξάνονται λιγότερο από τις τιμές καταναλωτή εξαιτίας του υψηλού ποσοστού ανεργίας (που μπορεί να εκληφθεί ως δείκτης της διαπραγματευτικής ισχύος αυτών που προσφέρουν εργασία έναντι αυτών που ζητούν εργασία). Εάν θεωρήσουμε ότι ένα μέρος των επιχειρήσεων (του εσωστρεφούς τομέα) διατηρούν σταθερά περιθώρια κέρδους μετακυλίωντας τις ονομαστικές αυξήσεις των μισθών στις τιμές, τότε προκύπτει μια επιβράδυνση των τιμών χονδρικής. Αυτήν τη φορά, οι τιμές χονδρικής διαμορφώνονται με ένα κόστος εργασίας χαμηλότερο, πέραν του γεγονότος ότι ενσωματώνουν εκ νέου τις χαμηλότερες τιμές των πρώτων υλών. Η νέα επιβράδυνση των τιμών χονδρικής μεταφέρεται στις τιμές κατανάλωσης και αρχίζει ένας νέος κύκλος μείωσης του πληθωρισμού.

Δημιουργείται έτσι μια σπειροειδής κίνηση του πληθωρισμού με πτωτική πορεία, της οποίας το όριο εξαρτάται από το ποσοστό ανεργίας. Εάν το ποσοστό ανεργίας είναι υψηλό, τότε, η μείωση του πληθωρισμού θα είναι ταχύτερη, και αντίστροφα. Το ποσοστό ανεργίας, όμως, ανέρχεται: διότι, στην Ελλάδα η αύξηση της ανεργίας προέρχεται από την ταχεία μεγέθυνση του εργατικού δυναμικού, η οποία με την σειρά της οφείλεται στην πτώση των εισοδημάτων των νοικοκυριών των μισθωτών. Η μείωση του πληθωρισμού συνεχίζεται με αντίτιμο την αύξηση της ανεργίας.

Η ΓΣΕΕ είχε προτείνει στα πλαίσια του διαλόγου για την Ανάπτυξη, την Ανταγωνιστικότητα και τις Εργασιακές Σχέσεις, την εφαρμογή μιας ρεαλιστικότερης συναλλαγματικής πολιτικής.

Και αυτό, διότι είχε διαπιστώσει, τότε, ότι η ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων σχετίζεται με την ισοτιμία της δραχμής. Οι εξαγωγικές επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας και η διείσδυση των ξένων προϊόντων στην εγχώρια αγορά, παρουσίαζαν επιδείνωση που συσχετιζόταν άμεσα με την ανατίμηση της δραχμής. Αυτό οδηγούσε σε μια διαρκή επιδείνωση του εξωτερικού ισοζυγίου, και δημιουργούσε την ανάγκη στήριξης της δραχμής με μέσο τα υψηλά επιτόκια.

Η ΓΣΕΕ είχε ζητήσει στα πλαίσια του διαλόγου, μια συναλλαγματική πολιτική που να λαμβάνει υπόψη της την πραγματική παραγωγική ισχύ της χώρας.

Για την διόρθωση της ισοτιμίας είχε προτείνει τα εξής:

- Πρώτον, να πραγματοποιηθεί στην κατάλληλη στιγμή, έτσι ώστε η αύξηση της ζήτησης που προέρχεται από την υποτίμηση (αύξηση εξαγωγών και μείωση εισαγωγών) να μην μετατραπεί σε πληθωριστικές πιέσεις αλλά σε αύξηση της εγχώριας παραγωγής. Αυτή η συνθήκη, φαίνεται ότι ισχύει, διότι η ελληνική οικονομία διαθέτει ακόμη αποθέματα αχρησιμοποίητου παραγωγικού δυναμικού.

- Δεύτερον, η υποτίμηση να συνοδεύεται από κατάλληλα μέτρα ώστε να μην έχουμε μεγάλη αύξηση του πληθωρισμού.

Η πολιτική της διαρκούς και μεγάλης ανατίμησης της δραχμής, είχε αρνητικά αποτελέσματα που κρύβονταν πίσω από τις ευνοϊκές επιπτώσεις των

κοινοτικών πόρων. Η υποτίμηση της δραχμής, αντιθέτως, απελευθερώνει σε μεγάλο βαθμό τις παραγωγικές δυνάμεις της πραγματικής οικονομίας και δημιουργεί τις συνθήκες για μια σειρά πλεονεκτημάτων.

Διότι, η αύξηση του όγκου των εξαγωγών και ο περιορισμός των εισαγωγών, έχουν περισσότερα ευνοϊκά αποτελέσματα.

Καταρχήν, η μείωση των εισαγωγών και η βελτίωση των εξαγωγών, θα έχουν ευνοϊκή επίδραση στο εμπορικό ισοζύγιο. Εάν σ' αυτό προσθέσουμε και την αύξηση των εσόδων από τον τουρισμό, θα πρέπει να αναμένουμε μία σημαντική ανόρθωση του ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών (αν όχι αμέσως, με κάποια υστέρηση). Η βελτίωση αυτή θα συνδυασθεί με την επιτάχυνση της εισροής ιδιωτικών κεφαλαίων με αποτέλεσμα μια βελτίωση του ισοζυγίου πληρωμών. Τα επιτόκια θα επανέλθουν σε χαμηλότερα επίπεδα και η αύξηση της ζήτησης που προκύπτει από την υποτίμηση θα έχει ευνοϊκά αποτελέσματα επί της παραγωγής και των επενδύσεων. Η πτώση των επιτοκίων αφενός μεν θα αναιρέσει έναν από τους βασικούς παράγοντες επιβράδυνσης των επενδύσεων, ιδίως στον τομέα των κατασκευών, αφετέρου δε, θα αυξήσει την ιδιωτική κατανάλωση. Οι συνθήκες που δημιουργούνται τώρα στην ελληνική οικονομία είναι ευνοϊκές και για τους τρεις παράγοντες που καθορίζουν τις επενδύσεις παγίου κεφαλαίου, δηλαδή την κερδοφορία, την ζήτηση και τα επιτόκια.

Η αύξηση των επενδύσεων θα παράγει, βεβαίως, μέσω του «πολλαπλασιαστή», τα γνωστά οφέλη επί των εισοδημάτων, της παραγωγής και της απασχόλησης. Η δε περαιτέρω αύξηση του ΑΕΠ για πέμπτο συνεχές

έτος, είναι λογικό να θέσει σε λειτουργία τον μηχανισμό του «επιταχυντή», δηλαδή την αύξηση του ρυθμού συσσώρευσης παγίου κεφαλαίου.

Σημαντικά οφέλη θα πρέπει να αναμένουμε και σε ότι αφορά την ανταγωνιστικότητα της βιομηχανίας, δηλαδή του κατ' εξοχήν διεθνοποιημένου τομέα της ελληνικής οικονομίας. Η αρχική βελτίωση εξαιτίας της ευνοϊκότερης συναλλαγματικής ισοτιμίας της δραχμής είναι προφανής. Πέραν αυτής, όμως, δημιουργούνται και άλλα οφέλη: διότι, η αρχική επιπλέον ζήτηση, η οποία θα εκτραπεί από τις εισαγωγές και θα απευθυνθεί στην βιομηχανία που παράγει εγχώρια προϊόντα, όπως εξάλλου και η αύξηση των εξαγωγών, θα επιτρέψουν την μεγέθυνση της βιομηχανικής παραγωγής και την αύξηση του βαθμού χρησιμοποίησης του παραγωγικού δυναμικού. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα, πρώτον, την αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας (διότι μεταξύ του ρυθμού μεγέθυνσης του προϊόντος και του αντίστοιχου ρυθμού αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας υπάρχει θετική συσχέτιση), δεύτερον, την αύξηση της παραγωγικότητας του κεφαλαίου, και τρίτον, την μείωση του κόστους ανά μονάδα προϊόντος.

Οι ελληνικές επιχειρήσεις θα μπορούσαν να διαθέσουν ένα σημαντικό μέρος από αυτό το επιπλέον όφελος για να βελτιώσουν περαιτέρω την ανταγωνιστική τους θέση, είτε στην εσωτερική αγορά, είτε στις αγορές του εξωτερικού. Το υπόλοιπο τμήμα από το εν λόγω όφελος θα μετατραπεί σε αύξηση της κερδοφορίας.

Επιπλέον, εφόσον τα πράγματα εξελιχθούν έτσι, θα πρέπει να αναμένουμε και μια επιτάχυνση των βιομηχανικών επενδύσεων, οι οποίες θα τείνουν να μετατρέψουν το βραχυπρόθεσμο όφελος της υποτίμησης σε

μακροχρόνια βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, η οποία θα βασίζεται περισσότερο στις αυξήσεις της παραγωγικότητας και λιγότερο στις μεταβολές των στοιχείων του κόστους ή των περιθωρίων κέρδους.

Βεβαίως, η υποτίμηση συνοδεύεται από αναζωπύρωση του πληθωρισμού. Σύμφωνα με τους μοναδικούς αναλυτικούς υπολογισμούς που πραγματοποιήθηκαν σχετικά με το ζήτημα (Σταμάτης, Μαριόλης, Οικονομίδης & Φουστέρης 1996), η αύξηση του πληθωρισμού, εάν δεν είχαμε φαινόμενα κερδοσκοπίας και αδικαιολόγητων ανατιμήσεων, δεν θα έπρεπε να υπερβεί το 2%. Τις εκτιμήσεις αυτές φαίνεται ότι επιβεβαιώνει η εξέλιξη του πληθωρισμού μέχρι τον Οκτώβριο του 1998.

Με αφορμή την αύξηση πληθωρισμού εξαιτίας της υποτίμησης, διατυπώνεται με επιμονή η άποψη ότι για την συγκράτηση του πληθωρισμού θα έπρεπε να υπάρξει αναδιανομή του εισοδήματος σε βάρος της εργασίας. Οι εκτιμήσεις του ΙΝΕ ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ είναι διαφορετικές:

Η περαιτέρω μείωση του πληθωρισμού μπορεί να επιτευχθεί με όπλο την διατήρηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας της δραχμής σε σταθερά επίπεδα στα πλαίσια του Μηχανισμού Συναλλαγματικών Ισοτιμιών.

Οι υπολογισμοί του ΙΝΕ ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ δείχνουν ότι η σταθερότητα της δραχμής είναι αρκετή για να οδηγήσει γρήγορα τον πληθωρισμό σε χαμηλά επίπεδα χωρίς να είναι αναγκαία η αναδιανομή του εισοδήματος σε βάρος της εργασίας.

4.4 Μισθοί και τιμές σε συνθήκες Ανοιχτής Οικονομίας (θεωρία του «φαύλου κύκλου»)

Το ζήτημα της αποκλιμάκωσης του πληθωρισμού συνδέεται συχνά με την εισοδηματική πολιτική, ή ακριβέστερα με την εξέλιξη των μισθών. Η κυρίαρχη άποψη επί του ζητήματος διακατέχεται από την έμμονη ιδέα ότι οι μισθοί είναι ο βασικός παράγοντας του πληθωρισμού: στην αύξηση των μισθών αποδίδεται ο κυριότερος ρόλος για την άνοδο των τιμών. Από αυτό απορρέει και η υποχρέωση της εισοδηματικής πολιτικής για συγκράτηση των ονομαστικών αυξήσεων των μισθών κάτω από ένα ορισμένο κρίσιμο κατώφλι.

Όταν η αύξηση των πραγματικών μισθών υπερβαίνει την αντίστοιχη αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας, τότε, θα προκύψουν τα εξής, ταυτοχρόνως ή εναλλάξ αποτελέσματα:

- είτε θα αυξηθεί ο πληθωρισμός καθώς οι επιχειρήσεις θα μετακυλίσουν τις αυξήσεις του κόστους εργασίας στις τιμές (και αυτή αναφέρεται ως η πιθανότερη έκβαση).

- είτε θα μειωθεί η απασχόληση στον τομέα της οικονομίας που είναι εκτεθειμένος στον διεθνή ανταγωνισμό, εξαιτίας της αύξησης του κόστους εργασίας και της συνακόλουθης μείωσης της ανταγωνιστικότητας των εγχώριων προϊόντων.

- είτε η νομισματική πολιτική θα επιβραδύνει την ζήτηση για να συγκρατήσει τις τιμές, άρα θα έχουμε μικρότερους ρυθμούς μεγέθυνσης του προϊόντος και μείωση της απασχόλησης.

Ωστόσο, η πραγματικότητα, κατά τα έτη 1994-1997, κινήθηκε προς την αντίθετη κατεύθυνση. Η εγκυρότητα των παραπάνω θέσεων, που αποδίδουν

στην εξέλιξη των μισθών την ευθύνη για τον πληθωρισμό, μπορούν να κριθούν με βάση τα δεδομένα των ετών 1994-1997, διότι πρόκειται για μια χρονική περίοδο κατά την οποία οι αυξήσεις των πραγματικών μισθών, στον επιχειρηματικό τομέα της οικονομίας, ετησίως υπερέβηκαν ή ήταν ίσες προς τις αυξήσεις της παραγωγικότητας της εργασίας.

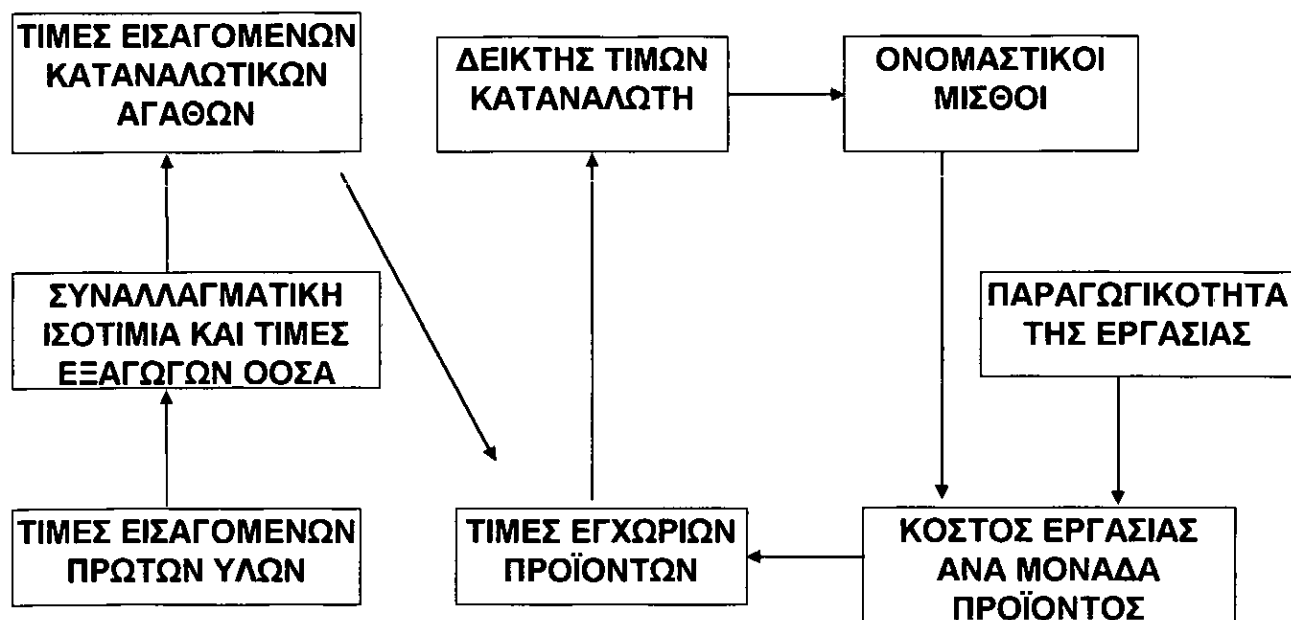
Σύμφωνα με την κυρίαρχη θεωρία, θα έπρεπε ο πληθωρισμός κατά την τετραετία 1994-1997, ιδιαίτερα δε κατά την διετία 1994-1995, να είχε παρουσιάσει αύξηση, πράγμα το οποίο δεν συνέβη. Δεν επαληθεύτηκε, λοιπόν, η άποψη πως σε κάθε περίπτωση οι επιχειρήσεις μετακυλίνουν το κόστος στις τιμές. Μάλιστα, κατά τα έτη 1994-1997, η νομισματική πολιτική δεν επιβράδυνε την ζήτηση για να συγκρατήσει τις τιμές. Η εγχώρια ζήτηση αυξανόταν αλματωδώς και παρά το γεγονός ότι ένα μεγάλο μέρος της εξετρέπετο προς τις εισαγωγές εξαιτίας της ανατιμημένης δραχμής, κατόρθωσε να ωθήσει την ελληνική οικονομία στην ανάκαμψη. Τα επιτόκια, κατά την ίδια περίοδο - πριν ωστόσο από τις περιπέτειες της δραχμής στα τέλη του 1997 και τις αρχές του 1998 - μειώθηκαν θεαματικά, συμβάλλοντας αποφασιστικά στην αναζωογόνηση του κλάδου της οικοδομής με όλα τα γνωστά πολλαπλασιαστικά οφέλη. Όσο για την απασχόληση, αντί να μειώνεται εξαιτίας του αυξημένου κόστους εργασίας, αυξήθηκε στο σύνολο της οικονομίας (+1% ετησίως για το σύνολο των απασχολούμενων και +2% ετησίως για τους μισθωτούς) με εξαίρεση το έτος 1997, για το οποίο παρέμεινε πρακτικά στάσιμη (-0,4%).

Η θεωρία του «φαύλου κύκλου» μισθών - πληθωρισμού, χρησιμοποιήθηκε με ιδιαίτερο ζήλο μετά την υποτίμηση της δραχμής με κεντρικό επιχείρημα ότι η αναζωπύρωση του πληθωρισμού που θα προέλθει

από την υποτίμηση, επιβάλλει την αναδιανομή του εισοδήματος σε βάρος της εργασίας, έτσι ώστε να μειωθεί ο πληθωρισμός κάτω από τα επίπεδα του 2% μέχρι το τέλος της δεκαετίας.

Όλες οι πληροφορίες για την νομισματική πολιτική των επομένων ετών, μας επιτρέπουν να θεωρήσουμε ως δεδομένο ότι στο εξής θα επιτευχθεί σταθερότητα στην συναλλαγματική ισοτιμία της δραχμής εντός του Μηχανισμού Συναλλαγματικών Ισοτιμιών και μέχρις ότου επέλθει η ώρα της συμμετοχής της δραχμής στο ευρώ. Εάν υποθέσουμε, επιπλέον, ότι οι ετήσιες αυξήσεις των ονομαστικών μισθών θα κάλυπταν τον πληθωρισμό και την αύξηση της παραγωγικότητας, έτσι ώστε να μην υπάρχει αναδιανομή του εισοδήματος σε βάρος των μισθωτών, είναι δυνατό να αποδειχθεί αριθμητικά, πρώτον, ότι ο πληθωρισμός θα μπορούσε να μειωθεί και μάλιστα με μεγάλη ταχύτητα, και δεύτερον, ότι η ταχύτητα της μείωσης εξαρτάται από την συναλλαγματική ισοτιμία της δραχμής.

Σχηματικά, ο μηχανισμός που θα είχε μειώσει τον πληθωρισμό, εάν ίσχυαν τα παραπάνω, έχει ως εξής:

Ο δείκτης τιμών καταναλωτή αναφέρεται σε ένα καλάθι αγαθών και υπηρεσιών στο οποίο την σύνθεση συμμετέχουν εγχωρίως παραγόμενα προϊόντα και εισαγόμενα. Ως εκ τούτου, ο δείκτης είναι ένας σταθμισμένος μέσος όρος που επηρεάζεται αφενός μεν από τις τιμές των εισαγόμενων προϊόντων, αφετέρου δε από τις τιμές των εγχωρίως παραγομένων. Όσο μεγαλύτερη είναι η διείσδυση των εισαγωγών στην εγχώρια αγορά, τόσο μεγαλύτερο βάρος αποκτούν οι μεταβολές των τιμών των εισαγόμενων προϊόντων στην διαμόρφωση του δείκτη τιμών καταναλωτή.

Αφού έτσι έχουν τα πράγματα, όσο φθηνότερες γίνονται οι τιμές των εισαγομένων, τόσο επιβραδύνονται οι τιμές καταναλωτή. Αυτό το φαινόμενο ισχύει, βεβαίως, και για την Ελλάδα. Όταν η συναλλαγματική ισοτιμία της δραχμής διατηρείται σταθερή, τότε, η μείωση του πληθωρισμού στις άλλες χώρες του ΟΟΣΑ καθιστά φθηνότερα τα εισαγόμενα καταναλωτικά αγαθά και έχει ευνοϊκά αποτελέσματα επί του δείκτη τιμών καταναλωτή (πολύ περισσότερο που οι τιμές εξαγωγών των χωρών του ΟΟΣΑ σε εθνικό νόμισμα αυξάνονται, εάν αυξάνονται, με ρυθμούς μικρότερους από τον πληθωρισμό).

Πέραν των ανωτέρω, το άνοιγμα της οικονομίας συμβάλλει στην επιβράδυνση του δείκτη τιμών καταναλωτή και με δύο ακόμη τρόπους, που αφορούν στην διαμόρφωση των εγχωρίως παραγομένων προϊόντων: Πρώτον, επιβραδύνονται οι τιμές των εισαγομένων πρώτων υλών. Δεύτερον, ο «ανοικτός» τομέας της ελληνικής οικονομίας, που είναι εκτεθειμένος στον διεθνή ανταγωνισμό, διαμορφώνει τις τιμές του υπό την πίεση της αυξανόμενης διείσδυσης των εισαγωγών στην εγχώρια αγορά. Η πίεση αυτή δεν επιτρέπει στις επιχειρήσεις να μετακυλίσουν τις αυξήσεις του κόστους εργασίας στις τιμές

παρά μόνον εν μέρει. Αυτά τα δύο ευνοϊκά αποτελέσματα συμπυκνώνονται σε μια επιβράδυνση των τιμών των εγχωρίως παραγομένων προϊόντων και μέσω αυτής σε μια επιβράδυνση του δείκτη τιμών καταναλωτή.

Δεχθήκαμε προηγουμένως ως υπόθεση εργασίας, ότι οι ονομαστικοί μισθοί θα αυξάνονται στο εξής, όσο το άθροισμα του δείκτη τιμών καταναλωτή και της παραγωγικότητας της εργασίας.

Με αυτά τα δεδομένα, δημιουργείται ένα σύστημα διαρκούς διάχυσης της αρχικής μείωσης των τιμών των εισαγομένων στο σύνολο της οικονομίας: Καταρχήν, επιβράδυνση των τιμών των εισαγόμενων πρώτων υλών (σε δραχμές) μεταφέρεται στις τιμές χονδρικής και από εκεί στις τιμές καταναλωτή, όπου προστίθεται και το ευνοϊκό αποτέλεσμα της επιβράδυνσης των τιμών των εισαγομένων καταναλωτικών αγαθών. Προκύπτει, έτσι, μια αρχική μείωση του πληθωρισμού.

Εν συνεχεία, οι ονομαστικοί μισθοί επιβραδύνονται επειδή ακολουθούν τις τιμές καταναλωτή. Έτσι, οι επιχειρήσεις, πέραν του γεγονότος ότι εκ νέου ενσωματώνουν στο προϊόν τους φθηνότερες πρώτες ύλες, μετακυλίουں στις τιμές τους μειωμένες ονομαστικές αυξήσεις του κόστους εργασίας. Μάλιστα, ο βαθμός κατά τον οποίο μετακυλίουں τις αυξήσεις το κόστους εργασίας στις τιμές περιορίζεται από την έκθεση των επιχειρήσεων στον διεθνή ανταγωνισμό. Προκύπτει από αυτά, μια νέα επιβράδυνση των τιμών χονδρικής, η οποία μεταφέρεται στις τιμές κατανάλωσης και αρχίζει, τότε ένας νέος κύκλος επιβράδυνσης των τιμών.

Δημιουργείται έτσι, ένας «ενάρετος κύκλος», μια σπειροειδής κίνηση του πληθωρισμού με πτωτική πορεία, η οποία αφήνει άθικτα τα εισοδηματικά

μερίδια, δηλαδή δεν έχει ως προϋπόθεσή της την αναδιανομή του εισοδήματος σε βάρος της εργασίας.

4.5 Συμπεράσματα

Κάθε χώρα, εισέρχεται στον διεθνή ανταγωνισμό με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της, δηλαδή με τα ισχυρά και τα αδύναμα σημεία της. Αυτά εξαρτώνται, καταρχήν, από την τεχνολογία που χρησιμοποιεί, από το μέγεθος των μονάδων παραγωγής, από το εκπαιδευτικό επίπεδο του εργατικού δυναμικού, από τον ρυθμό με τον οποίο η εν λόγω χώρα ανανεώνει τον μηχανικό της εξοπλισμό και υποκαθιστά λειτουργίες της εργασίας με λειτουργίες του μηχανικού συστήματος.

Εξαρτώνται, ακόμη, από το είδος των προϊόντων που είναι σε θέση να κατασκευάζει οικονομικότερα, από τις ιστορικές της σχέσεις με την διεθνή οικονομία που της επιτρέπουν να διατηρεί σημαντικές θέσεις σε ορισμένες αγορές, από τις γεωγραφικές περιοχές με τις οποίες ανταλλάσσει προϊόντα, από τις «παραδοσιακές» κοινωνικές σχέσεις μέσα στους χώρους εργασίας και τις συνακόλουθες μορφές συλλογικής οργάνωσης της εργασίας, από το θεσμικό πλαίσιο των εργασιακών σχέσεων που καθορίζει τους τρόπους ύπαρξης της μισθιακής σχέσης.

Μια εθνική οικονομία εισέρχεται, δηλαδή, στον διεθνή ανταγωνισμό με την δική της «ιστορική προσωπικότητα», με το σύνολο των διαρθρωτικών χαρακτηριστικών που κληρονόμησε από το δικό της ιδιαίτερο, εθνικό, παρελθόν. Για τον λόγο αυτό, παρουσιάζεται στον διεθνή ανταγωνισμό με ορισμένα ισχυρά και ορισμένα αδύναμα σημεία.

Αυτά καθορίζουν την ικανότητα της εθνικής οικονομίας να επωφελείται από την αύξηση της ζήτησης, αφενός μεν στις χώρες προορισμού των εξαγωγών της, αφετέρου δε στην δική της, εγχώρια αγορά. Καθορίζουν την διαρθρωτική της ανταγωνιστικότητα. Εάν τα αδύναμα σημεία μιας χώρας υπερτερούν των ισχυρών της σημείων, τότε, η ικανότητά της να «εκμεταλλεύεται» την αύξηση της ζήτησης στις χώρες προορισμού των εξαγωγών, είναι υποδεέστερη της ικανότητας των ανταγωνιστριών χωρών να «εκμεταλλεύονται» την αύξηση της ζήτησης στην εγχώρια αγορά. Έχει, τότε, μειωμένη διαρθρωτική ανταγωνιστικότητα.

Για την διαρθρωτική ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας είναι γενικά αποδεκτό.

- **πρώτον**, πως δεν είναι ευνοϊκή σε σύγκριση με τις άλλες, περισσότερο ανεπτυγμένες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και

- **δεύτερον**, ότι μεταβάλλονται με βραδείς ρυθμούς (αυτό το δεύτερο χαρακτηριστικό ισχύει εξάλλου για όλες τις χώρες: τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά μεταβάλλονται με βραδύτητα).

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗ

Είναι γνωστό πως για πολλούς και διαφόρους λόγους, η οικονομία από μόνη της δεν έχει μηχανισμούς, που να εγγυώνται την ταυτόχρονη επίτευξη οικονομικά και κοινωνικά αποδεκτών λύσεων στα προβλήματα που δημιουργεί η ίδια της η δυναμική. Ένα παράδειγμα αποτελούν περιπτώσεις όπου ο μηχανισμός της αγοράς αποτυγχάνει να επιμερίσει δίκαια τα πραγματικά κόστη επιβλαβών οικονομικών δραστηριοτήτων ή να παραγάγει καν ορισμένα αγαθά ή υπηρεσίες. Ακόμη σημαντικότερο παράδειγμα αποτελούν τα προβλήματα της βιώσιμης οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης του πληθωρισμού, της ανεργίας. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις χρειάζεται η πολιτική παρέμβαση, είτε υπό τη μορφή ενεργών μέτρων είτε υπό τη μορφή παροχής και στήριξης ενός πλαισίου, που θα διευκολύνει την επίλυση διαφόρων προβλημάτων.

Βασική τάση μιας αχαλίνωτης οικονομίας είναι η συγκέντρωση πλούτου - και συνεπώς ισχύος. Αυτό δεν είναι κατ' ανάγκη αρνητικό, στον βαθμό που η διαδικασία συγκέντρωσης πλούτου σημαίνει και δημιουργία περισσότερου πλούτου και όχι απλώς αρπαγή μεγαλύτερου μεριδίου από μια στατική ποσότητα πλούτου.

Από την άλλη η κοινωνία δεν υπάρχει απλώς για να την καταχρώνται και να την εκμεταλλεύονται επί μέρους ιδιωτικά, μεταξύ των οποίων και κομματικά συμφέροντα. Η ανάπτυξη, ο πλούτος και η δύναμη πρέπει να εξυπηρετούν όλα της τα μέλη. Επομένως, η συγκέντρωση πλούτου είναι θεμιτή μόνο στο βαθμό που οδηγεί σε δημιουργία περισσότερου πλούτου προς το γενικότερο συμφέρον. Με γενικότερο συμφέρον δεν νοούμε μόνο το συμφέρον των

περισσότερων τώρα, μα το μακροπρόθεσμο συμφέρον όλης της κοινωνίας που επομένως υπερβαίνει τόσο τις πρόσκαιρες ατομικότητες όσο και τον ατομικισμό. Γι' αυτό και το γενικότερο συμφέρον δεν είναι δυνατόν παρά να καθορίζεται και να εκφέρεται από το κράτος. Όλα λοιπόν εξαρτώνται από τη φύση του κράτους, αυτή δε με τη σειρά της, τόσο από τους μηχανισμούς και θεσμούς κράτους και κοινωνίας όσο και από την κυρίαρχη ιδεολογία και την ηγεσία. Συνεπώς, το κράτος πρέπει να παρεμβαίνει στην οικονομία πρώτον για να λύνει προβλήματα που δεν λύνει η αγορά και δεύτερον για να φροντίζει ώστε να ακολουθούνται πάντοτε οι αποτελεσματικότερες διαδικασίες παραγωγής πλούτου και οι διαδικασίες αυτές και τα αποτελέσματά τους να προάγουν ή τουλάχιστον να συμβαδίζουν με το γενικότερο συμφέρον.

Είναι φανερό ότι σήμερα η αποτελεσματικότερη συνταγή παραγωγής πλούτου περιλαμβάνει και προβλέπει:

- εκτεταμένο και ελεύθερο ιδιωτικό τομέα
- καλλιέργεια και προάσπιση του ανταγωνισμού
- ελεύθερες αγορές
- κοινωνίες πολιτών
- επένδυση την παιδεία και την εκπαίδευση
- αξιοκρατία
- ισχυρό κράτος και ηγεσία.

Το ισχυρό κράτος δεν αντιφάσκει προς τον εκτεταμένο και ελεύθερο ιδιωτικό τομέα. Ένα πράγμα που έχει παρεξηγηθεί στην Ελλάδα είναι ο ρόλος του Καπιταλισμού. Ισχυρός καπιταλισμός δεν σημαίνει αδύναμο, αναιμικό κράτος. Το αντίθετο μάλιστα. Σημαίνει κράτος δυνατό αρκετά, ώστε να παρέχει

και να στηρίζει το πλαίσιο που χρειάζεται ο ιδιωτικός τομέας, ώστε να παράγει πλούτο όσο το δυνατόν επιτυχέστερα. Σημαίνει κράτος που να αξιώνει και να επιβάλλει τόσο τον σεβασμό προς τους νόμους, όσο και την τήρηση των νόμων. Σημαίνει κράτος όπου π.χ.

- οι δανειολήπτες πληρώνουν τα χρέη τους

- οι κερδίζοντες εισόδημα τους φόρους τους

- τα δάση και το περιβάλλον δεν καταστρέφονται από οικοπεδοφάγους και αυθαιρετούντες που ξέρουν πως θα μείνουν ατιμώρητοι

- τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα και ο Τύπος δεν εκμαυλίζουν μα εκπαιδεύουν

- το κράτος δεν κλέβει τα χρήματα των ασφαλισμένων και δεν αναλώνει τα χρήματα των φορολογουμένων σε προσλήψεις κομματικών συμφερόντων.

Αντίθετα υπηρετεί πολίτες και κοινωνικό σύνολο υπό πνεύμα δικαίου.

Σημαίνει κράτος που δεν δημιουργεί και δεν αναπαράγει υποανάπτυξη, πληθωρισμό και ανεργία λόγω της αδυναμίας και απροθυμίας του να αντιμετωπίσει ριζοσπαστικά τα βασικά οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα της χώρας.

Όμως, τι άλλο μπορεί να κάνει ένα ισχυρό κράτος;

Κυριότερο όλων είναι η καλλιέργεια και προαγωγή της αξιοκρατίας. Στην Ελλάδα πολλοί ομιλούν για αξιοκρατία. Στην πραγματικότητα ελάχιστοι τη θέλουν. Ίσως γιατί ενδόμυχα αυτή η κοινωνία καταλαβαίνει ότι τελικά η πραγματική αξιοκρατία συνεπάγεται μια ιεραρχική δομημένη κοινωνία.

Από την άλλη, θα έπρεπε να δοθεί πολύ μεγάλη έμφαση στη βελτίωση της εκπαίδευσης, την προαγωγή της παιδείας του πληθυσμού, την τήρηση των νόμων, την τιμωρία των φαύλων, την ανταμοιβή των αξιών, την εισαγωγή

αξιοκρατικών διαδικασιών επιλογής και ανάδειξης σε όλες τις βαθμίδες της δημόσιας διοίκησης.

Η οικονομική εξυγίανση και ανάταση περνά κυρίως μέσα από τη ριζική αλλαγή του θεσμικού, νομικού και ηθικού πλαισίου. Αποτελεί ευθύνη τόσο των πολιτών, όσο κυρίως μίας πολιτικής ηγεσίας που ακόμη δεν υπάρχει.

Ειδικά στην Ελλάδα, ακρογωνιαίος λίθος της όποιας προσπάθειας εξυγίανσης δεν μπορεί παρά να είναι η εισαγωγή και προαγωγή της αξιοκρατίας στην ελληνική κοινωνία.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

- ΠΙΝΑΚΕΣ
- ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΔΕΛΤΙΑ

ΚΡΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΔΑΠΑΝΩΝ - ΕΙΣΟΔΩΝ	ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΤΗ												ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1997		
	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1996	1996	1996	1996
Εκατομμύρια δραχμές	2.139.581	2.683.643	3.189.060	3.966.212	5.144.209	6.513.088	8.362.872	9.314.684	11.606.550	12.637.297	13.865.439	14.665.512	14.665.512	2.906.847	2.906.847
I. Δαπάνες	1.829.746	2.355.355	2.823.706	3.527.249	4.679.066	5.910.216	7.636.965	8.596.353	10.798.121	11.675.297	12.637.297	13.865.439	14.665.512	1.428.851	2.547.831
A. Τακτικός προϋπολογισμός	309.635	318.288	365.354	428.953	465.123	602.872	725.877	728.331	807.429	962.000	0	36.661	36.661	32.016	32.016
B. Προϋπολογισμός δημόσιων επενδύσεων	1.464.887	1.727.966	1.936.960	2.134.942	2.887.980	3.679.746	4.617.612	4.989.080	5.883.417	6.753.454	10.171.076	925.028	925.028	1.486.649	1.486.649
II. Έσοδα	1.467.301	1.723.994	1.929.028	2.126.331	2.878.160	3.661.457	4.537.924	4.970.982	5.661.937	6.730.770	10.171.076	925.024	925.024	1.486.637	1.486.637
A. Τακτικός προϋπολογισμός	6.966	4.061	6.962	8.611	9.820	18.289	29.688	18.098	21.480	22.684	0	4	4	12	12
B. Προϋπολογισμός δημόσιων επενδύσεων	- 674.714	- 966.648	- 1.253.070	- 1.821.270	- 2.256.229	- 2.833.342	- 3.745.280	- 4.325.604	- 5.772.133	- 5.883.843	- 888.363	- 540.484	- 540.484	- 1.108.198	- 1.108.198
III. Αποτελέσματα (II μείον I)															

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΔΑΠΑΝΩΝ - ΕΙΣΟΔΩΝ	ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΤΗ												ΜΑΡΤΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1997		
	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1996	1996	1996	1996
Εκατομμύρια δραχμές	2.139.581	2.683.643	3.189.060	3.966.212	5.144.209	6.513.088	8.362.872	9.314.684	11.606.550	12.637.297	13.865.439	14.665.512	14.665.512	2.089.489	2.880.300
I. Δαπάνες	1.829.746	2.355.355	2.823.706	3.527.249	4.679.066	5.910.216	7.636.965	8.596.353	10.798.121	11.675.297	12.637.297	13.865.439	14.665.512	2.019.817	2.766.586
A. Τακτικός προϋπολογισμός	309.635	318.288	365.354	428.953	465.123	602.872	725.877	728.331	807.429	962.000	0	36.661	36.661	79.672	93.704
B. Προϋπολογισμός δημόσιων επενδύσεων	1.464.887	1.727.966	1.936.960	2.134.942	2.887.980	3.679.746	4.617.612	4.989.080	5.883.417	6.753.454	10.171.076	925.028	925.028	1.486.649	1.486.649
II. Έσοδα	1.467.301	1.723.994	1.929.028	2.126.331	2.878.160	3.661.457	4.537.924	4.970.982	5.661.937	6.730.770	10.171.076	925.024	925.024	1.486.637	1.486.637
A. Τακτικός προϋπολογισμός	6.966	4.061	6.962	8.611	9.820	18.289	29.688	18.098	21.480	22.684	0	4	4	5	12
B. Προϋπολογισμός δημόσιων επενδύσεων	- 674.714	- 966.648	- 1.253.070	- 1.821.270	- 2.256.229	- 2.833.342	- 3.745.280	- 4.325.604	- 5.772.133	- 5.883.843	- 888.363	- 540.484	- 540.484	- 1.108.198	- 1.108.198
III. Αποτελέσματα (II μείον I)															

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΔΑΠΑΝΩΝ - ΕΙΣΟΔΩΝ	ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΤΗ												ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 1997		
	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1996	1996	1996	1996
Εκατομμύρια δραχμές	2.139.581	2.683.643	3.189.060	3.966.212	5.144.209	6.513.088	8.362.872	9.314.684	11.606.550	12.637.297	13.865.439	14.665.512	14.665.512	1.054.563	1.054.563
I. Δαπάνες	1.829.746	2.355.355	2.823.706	3.527.249	4.679.066	5.910.216	7.636.965	8.596.353	10.798.121	11.675.297	12.637.297	13.865.439	14.665.512	0	0
A. Τακτικός προϋπολογισμός	309.635	318.288	365.354	428.953	465.123	602.872	725.877	728.331	807.429	962.000	0	0	0	0	0
B. Προϋπολογισμός δημόσιων επενδύσεων	1.464.887	1.727.966	1.936.960	2.134.942	2.887.980	3.679.746	4.617.612	4.989.080	5.883.417	6.753.454	10.171.076	925.028	925.028	596.219	596.219
II. Έσοδα	1.467.301	1.723.994	1.929.028	2.126.331	2.878.160	3.661.457	4.537.924	4.970.982	5.661.937	6.730.770	10.171.076	925.024	925.024	596.219	596.219
A. Τακτικός προϋπολογισμός	6.966	4.061	6.962	8.611	9.820	18.289	29.688	18.098	21.480	22.684	0	0	0	0	0
B. Προϋπολογισμός δημόσιων επενδύσεων	- 674.714	- 966.648	- 1.253.070	- 1.821.270	- 2.256.229	- 2.833.342	- 3.745.280	- 4.325.604	- 5.772.133	- 5.883.843	- 888.363	- 540.484	- 540.484	- 483.344	- 483.344
III. Αποτελέσματα (II μείον I)															

Εκατομμύρια δραχμές

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1997

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΔΑΠΑΝΩΝ - ΕΣΟΔΩΝ	ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΤΗ												
	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1995 - Φεβρουάριος	1995 - Μάιος
I. Δαπάνες	2.139.581	2.683.643	3.189.060	3.956.212	5.144.209	6.513.088	8.352.872	9.314.684	11.606.550	12.637.297	17.263.892	2.099.489	2.282.544
A. Τακτικός προϋπολογισμός	1.829.746	2.365.355	2.823.706	3.527.249	4.679.066	5.910.216	7.636.956	8.566.353	10.798.121	11.675.297	1.694.676	2.019.817	2.189.120
B. Προϋπολογισμός δημόσιων επενδύσεων	309.835	318.288	365.354	428.963	465.123	602.872	725.877	728.331	807.429	962.000	32.016	79.672	93.424
II. Εσοδα	1.464.867	1.727.995	1.935.990	2.134.942	2.887.980	3.679.746	4.617.612	4.989.080	5.883.417	6.730.770	1.062.877	1.417.820	1.604.807
A. Τακτικός προϋπολογισμός	1.457.501	1.723.934	1.929.028	2.126.331	2.878.160	3.661.457	4.587.924	4.970.982	5.861.937	6.730.770	925.024	1.417.815	1.604.795
B. Προϋπολογισμός δημόσιων επενδύσεων	6.986	4.061	6.962	8.611	9.820	18.289	29.688	18.098	21.480	22.684	12	5	12
III. Αποτελέσματα (II μείον I)	- 674.714	- 955.648	- 1.253.070	- 1.821.270	- 2.256.229	- 2.833.342	- 3.745.260	- 4.325.604	- 5.722.133	- 5.883.843	- 673.815	- 681.669	- 677.737

Εκατομμύρια δραχμές

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ - ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1997

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΔΑΠΑΝΩΝ - ΕΣΟΔΩΝ	ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΤΗ												
	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1995 - Απρίλιος	1995 - Μάιος
I. Δαπάνες	2.139.581	2.683.643	3.189.060	3.956.212	5.144.209	6.513.088	8.352.872	9.314.684	11.606.550	12.637.297	3.334.243	3.338.989	4.631.607
A. Τακτικός προϋπολογισμός	1.829.746	2.365.355	2.823.706	3.527.249	4.679.066	5.910.216	7.636.956	8.566.353	10.798.121	11.675.297	2.545.347	3.116.877	4.660.531
B. Προϋπολογισμός δημόσιων επενδύσεων	309.835	318.288	365.354	428.963	465.123	602.872	725.877	728.331	807.429	962.000	133.942	144.397	181.076
II. Εσοδα	1.464.867	1.727.995	1.935.990	2.134.942	2.887.980	3.679.746	4.617.612	4.989.080	5.883.417	6.730.770	2.134.695	2.502.147	2.864.084
A. Τακτικός προϋπολογισμός	1.457.501	1.723.934	1.929.028	2.126.331	2.878.160	3.661.457	4.587.924	4.970.982	5.861.937	6.730.770	1.886.201	2.130.737	2.854.322
B. Προϋπολογισμός δημόσιων επενδύσεων	6.986	4.061	6.962	8.611	9.820	18.289	29.688	18.098	21.480	22.684	5	3.959	10.542
III. Αποτελέσματα (II μείον I)	- 674.714	- 955.648	- 1.253.070	- 1.821.270	- 2.256.229	- 2.833.342	- 3.745.260	- 4.325.604	- 5.722.133	- 5.883.843	- 793.083	- 1.996.743	- 1.966.743

Εκατομμύρια δραχμές

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1997

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΔΑΠΑΝΩΝ - ΕΣΟΔΩΝ	ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΤΗ												
	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1995 - Ιούλιος	1995 - Ιούλιος
I. Δαπάνες	2.139.581	2.683.643	3.189.060	3.956.212	5.144.209	6.513.088	8.352.872	9.314.684	11.606.550	12.637.297	7.063.632	5.202.114	8.736.281
A. Τακτικός προϋπολογισμός	1.829.746	2.365.355	2.823.706	3.527.249	4.679.066	5.910.216	7.636.956	8.566.353	10.798.121	11.675.297	6.804.704	4.830.479	8.378.173
B. Προϋπολογισμός δημόσιων επενδύσεων	309.835	318.288	365.354	428.963	465.123	602.872	725.877	728.331	807.429	962.000	278.928	371.637	368.108
II. Εσοδα	1.464.867	1.727.995	1.935.990	2.134.942	2.887.980	3.679.746	4.617.612	4.989.080	5.883.417	6.730.770	3.467.827	3.820.276	4.307.786
A. Τακτικός προϋπολογισμός	1.457.501	1.723.934	1.929.028	2.126.331	2.878.160	3.661.457	4.587.924	4.970.982	5.861.937	6.730.770	3.046.727	3.811.374	4.274.658
B. Προϋπολογισμός δημόσιων επενδύσεων	6.986	4.061	6.962	8.611	9.820	18.289	29.688	18.098	21.480	22.684	27.171	8.902	33.097
III. Αποτελέσματα (II μείον I)	- 674.714	- 955.648	- 1.253.070	- 1.821.270	- 2.256.229	- 2.833.342	- 3.745.260	- 4.325.604	- 5.722.133	- 5.883.843	- 1.009.473	- 3.615.805	- 4.428.495

Εκατομμύρια δραχμές

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1998

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΔΑΠΑΝΩΝ - ΕΣΟΔΩΝ	ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΤΗ												
	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	
I. Δαπάνες	2.139.881	2.683.643	3.189.060	3.956.212	5.144.209	6.513.088	8.362.872	9.314.684	11.606.560	12.637.297	15.734.728	19.479.179	23.831.774
A. Τακτικός προϋπολογισμός	1.829.746	2.365.355	2.823.706	3.527.249	4.679.066	5.910.216	7.636.966	8.996.353	10.798.121	11.675.297	14.286.270	17.034.849	20.721.703
B. Προϋπολογισμός δημόσιων επενδύσεων	309.835	318.288	365.354	428.963	465.123	602.872	725.877	728.331	807.429	962.000	1.448.459	1.444.330	3.109.071
II. Έσοδα	1.464.867	1.727.996	1.965.960	2.134.942	2.887.980	3.679.746	4.617.612	4.989.080	5.883.417	6.753.454	8.437.227	10.179.302	12.723.065
A. Τακτικός προϋπολογισμός	1.467.501	1.723.934	1.929.028	2.126.331	2.878.160	3.661.457	4.587.924	4.970.982	5.861.937	6.733.770	8.437.846	10.184.004	12.723.065
B. Προϋπολογισμός δημόσιων επενδύσεων	696	406	692	861	982	1.289	2.988	1.098	21.480	22.684	9.381	45.298	9.406
III. Αποτελέσματα (II μείον I)	- 674.714	- 955.648	- 1.253.070	- 1.821.270	- 2.256.229	- 2.833.342	- 3.745.260	- 4.325.604	- 5.722.133	- 5.883.843	- 7.297.501	- 8.293.877	- 11.108.713

ΠΗΓΗ : Γενικό Λογιστήριο του Κράτους

ΜΗΝΙΑΙΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΔΕΛΤΙΑ

ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ

(Σε τρέχουσες τιμές)

Τομείς και κλάδοι	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1997									
	1988	1989	1990	1991	1992	1993 (α)	1994 (β)	1995 (β)		
<i>Εκατομμύρια δραχμές</i>										
I. Πρωτογενής τομέας	1.086.591	1.279.142	1.337.292	1.818.917	1.853.303	1.982.789	2.387.102	2.538.766		
II. Δευτερογενής τομέας	1.876.563	2.193.573	2.580.982	2.968.858	3.290.206	3.714.774	3.999.836	4.233.378		
A. Βιομηχανία	1.431.337	1.651.463	1.905.165	2.185.347	2.444.218	2.769.273	2.990.987	3.130.705		
B. Κατασκευές	445.226	542.110	675.817	783.511	845.988	945.501	1.008.850	1.102.673		
III. Τριτογενής τομέας (Υπηρεσίες)	3.657.571	4.365.537	5.300.633	6.283.751	7.387.491	8.661.536	9.592.132	11.044.521		
Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν	6.620.725	7.838.252	9.218.908	11.071.526	12.531.000	14.359.099	15.979.071	17.816.664		
Ακαθάριστο εθνικό εισόδημα	6.564.062	7.753.018	9.172.834	11.021.125	12.479.295	14.453.343	16.087.493	17.890.386		
Καθαρό εθνικό εισόδημα	5.902.479	6.959.612	8.230.449	9.912.889	11.203.635	13.006.777	14.485.359	16.135.567		

Εκατομμύρια δραχμές

Τομείς και κλάδοι	ΜΑΡΤΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1997									
	1988	1989	1990	1991	1992	1993 (α)	1994 (β)	1995 (β)		
<i>Εκατομμύρια δραχμές</i>										
I. Πρωτογενής τομέας	1.086.591	1.279.142	1.337.292	1.818.917	1.853.303	1.982.789	2.387.102	2.538.766		
II. Δευτερογενής τομέας	1.876.563	2.193.573	2.580.982	2.968.858	3.290.206	3.714.774	3.999.836	4.233.378		
A. Βιομηχανία	1.431.337	1.651.463	1.905.165	2.185.347	2.444.218	2.769.273	2.990.987	3.130.705		
B. Κατασκευές	445.226	542.110	675.817	783.511	845.988	945.501	1.008.850	1.102.673		
III. Τριτογενής τομέας (Υπηρεσίες)	3.657.571	4.365.537	5.300.633	6.283.751	7.387.491	8.661.536	9.592.132	11.044.521		
Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν	6.620.725	7.838.252	9.218.908	11.071.526	12.531.000	14.359.099	15.979.071	17.816.664		
Ακαθάριστο εθνικό εισόδημα	6.564.062	7.753.018	9.172.834	11.021.125	12.479.295	14.453.343	16.087.493	17.890.386		
Καθαρό εθνικό εισόδημα	5.902.479	6.959.612	8.230.449	9.912.889	11.203.635	13.006.777	14.485.359	16.135.567		

Τομείς και κλάδοι	1988	1989	1990	1991	1992	1993(α)	1994(β)	1995(β)
I. Πρωτογενής τομέας	1.086.591	1.279.142	1.337.292	1.818.917	1.853.303	1.982.789	2.387.102	2.538.766
II. Δευτερογενής τομέας	1.876.563	2.193.573	2.580.982	2.968.858	3.290.206	3.714.774	3.999.836	4.233.378
A. Βιομηχανία	1.431.337	1.651.463	1.905.165	2.185.347	2.444.218	2.769.273	2.990.987	3.130.705
B. Κατασκευές	445.226	542.110	675.817	783.511	845.988	945.501	1.008.850	1.102.673
III. Τριτογενής τομέας (Υπηρεσίες)	3.657.571	4.365.537	5.300.633	6.283.751	7.387.491	8.661.536	9.592.132	11.044.521
Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν	6.620.725	7.838.252	9.218.908	11.071.526	12.531.000	14.359.099	15.979.071	17.816.664
Ακαθάριστο εθνικό εισόδημα	6.564.062	7.753.018	9.172.834	11.021.125	12.479.295	14.453.343	16.087.493	17.890.386
Καθαρό εθνικό εισόδημα	5.902.479	6.959.612	8.230.449	9.912.889	11.203.635	13.006.777	14.485.359	16.135.567

Τομείς και κλάδοι	1988	1989	1990	1991	1992	1993(α)	1994(β)	1995(β)
I. Πρωτογενής τομέας	1.086.591	1.279.142	1.337.292	1.818.917	1.853.303	1.982.789	2.387.102	2.538.766
II. Δευτερογενής τομέας	1.876.563	2.193.573	2.580.982	2.968.858	3.290.206	3.714.774	3.999.836	4.233.378
A. Βιομηχανία	1.431.337	1.651.463	1.905.165	2.185.347	2.444.218	2.769.273	2.990.987	3.130.705
B. Κατασκευές	445.226	542.110	675.817	783.511	845.988	945.501	1.008.850	1.102.673
III. Τριτογενής τομέας (Υπηρεσίες)	3.657.571	4.365.537	5.300.633	6.283.751	7.387.491	8.661.536	9.592.132	11.044.521
Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν	6.620.725	7.838.252	9.218.908	11.071.526	12.531.000	14.359.099	15.979.071	17.816.664
Ακαθάριστο εθνικό εισόδημα	6.564.062	7.753.018	9.172.834	11.021.125	12.479.295	14.453.343	16.087.493	17.890.386
Καθαρό εθνικό εισόδημα	5.902.479	6.959.612	8.230.449	9.912.889	11.203.635	13.006.777	14.485.359	16.135.567

Τομείς και κλάδοι	1988	1989	1990	1991(α)	1992(α)	1993(α)	1994(α)	1995(β)
I. Πρωτογενής τομέας	1.086.591	1.279.142	1.337.292	1.818.917	1.853.303	1.982.789	2.387.102	2.538.766
II. Δευτερογενής τομέας	1.876.563	2.193.573	2.580.982	2.968.858	3.290.206	3.714.774	3.999.836	4.233.378
A. Βιομηχανία	1.431.337	1.651.463	1.905.165	2.185.347	2.444.218	2.769.273	2.990.987	3.130.705
B. Κατασκευές	445.226	542.110	675.817	783.511	845.988	945.501	1.008.850	1.102.673
III. Τριτογενής τομέας (Υπηρεσίες)	3.657.571	4.365.537	5.300.633	6.283.751	7.387.491	8.661.536	9.592.132	11.044.521
Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν	6.620.725	7.838.252	9.218.908	11.071.526	12.531.000	14.359.099	15.979.071	17.816.664
Ακαθάριστο εθνικό εισόδημα	6.564.062	7.753.018	9.172.834	11.021.125	12.479.295	14.453.343	16.087.493	17.890.386
Καθαρό εθνικό εισόδημα	5.902.479	6.959.612	8.230.449	9.912.889	11.203.635	13.006.777	14.485.359	16.135.567

Τομείς και κλάδοι	1988	1989	1990	1991(α)	1992(α)	1993(α)	1994(α)	1995(β)
I. Πρωτογενής τομέας	1.086.591	1.279.142	1.337.292	1.818.917	1.853.303	1.982.789	2.387.102	2.538.766
II. Δευτερογενής τομέας	1.876.563	2.193.573	2.580.982	2.968.858	3.290.206	3.714.774	3.999.836	4.233.378
A. Βιομηχανία	1.431.337	1.651.463	1.905.165	2.185.347	2.444.218	2.769.273	2.990.987	3.130.705
B. Κατασκευές	445.226	542.110	675.817	783.511	845.988	945.501	1.008.850	1.102.673
III. Τριτογενής τομέας (Υπηρεσίες)	3.657.571	4.365.537	5.300.633	6.283.751	7.387.491	8.661.536	9.592.132	11.044.521
Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν	6.620.725	7.838.252	9.218.908	11.071.526	12.531.000	14.359.099	15.979.071	17.816.664
Ακαθάριστο εθνικό εισόδημα	6.564.062	7.753.018	9.172.834	11.021.125	12.479.295	14.453.343	16.087.493	17.890.386
Καθαρό εθνικό εισόδημα	5.902.479	6.959.612	8.230.449	9.912.889	11.203.635	13.006.777	14.485.359	16.135.567

Τομείς και κλάδοι	1988	1989	1990	1991(α)	1992(α)	1993(α)	1994(α)	1995(β)
I. Πρωτογενής τομέας	1.086.591	1.279.142	1.337.292	1.818.917	1.853.303	1.982.789	2.387.102	2.538.766
II. Δευτερογενής τομέας	1.876.563	2.193.573	2.580.982	2.968.858	3.290.206	3.714.774	3.999.836	4.233.378
A. Βιομηχανία	1.431.337	1.651.463	1.905.165	2.185.347	2.444.218	2.769.273	2.990.987	3.130.705
B. Κατασκευές	445.226	542.110	675.817	783.511	845.988	945.501	1.008.850	1.102.673
III. Τριτογενής τομέας (Υπηρεσίες)	3.657.571	4.365.537	5.300.633	6.283.751	7.387.491	8.661.536	9.592.132	11.044.521
Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν	6.620.725	7.838.252	9.218.908	11.071.526	12.531.000	14.359.099	15.979.071	17.816.664
Ακαθάριστο εθνικό εισόδημα	6.564.062	7.753.018	9.172.834	11.021.125	12.479.295	14.453.343	16.087.493	17.890.386
Καθαρό εθνικό εισόδημα	5.902.479	6.959.612	8.230.449	9.912.889	11.203.635	13.006.777	14.485.359	16.135.567

Τομείς και κλάδοι	1988	1989	1990	1991(α)	1992(α)	1993(α)	1994(α)	1995(β)
I. Πρωτογενής τομέας	1.086.591	1.279.142	1.337.292	1.818.917	1.853.303	1.982.789	2.387.102	2.538.766
II. Δευτερογενής τομέας	1.876.563	2.193.573	2.580.982	2.968.858	3.290.206	3.714.774	3.999.836	4.233.378
A. Βιομηχανία	1.431.337	1.651.463	1.905.165	2.185.347	2.444.218	2.769.273	2.990.987	3.130.705
B. Κατασκευές	445.226	542.110	675.817	783.511	845.988	945.501	1.008.850	1.102.673
III. Τριτογενής τομέας (Υπηρεσίες)	3.657.571	4.365.537	5.300.633	6.283.751	7.387.491	8.661.536	9.592.132	11.044.521
Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν	6.620.725	7.838.252	9.218.908	11.071.526	12.531.000	14.359.099	15.979.071	17.816.664
Ακαθάριστο εθνικό εισόδημα	6.564.062	7.753.018	9.172.834	11.021.125	12.479.295	14.453.343	16.087.493	17.890.386
Καθαρό εθνικό εισόδημα	5.902.479	6.959.612	8.230.449	9.912.889	11.203.635	13.006.777	14.485.359	16.135.567

(α) Προσωρινά στοιχεία

(β) Εκτιμήσεις

ΠΗΓΗ : ΕΣΥΕ, Εθνικοί Λογαριασμοί της Ελλάδας

ΠΙΝΑΚΑΣ 3
ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ

ΤΕΛΟΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ	ΔΕΙΚΤΗΣ ΤΙΜΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ¹
1993	12,0
1994	10,6
1995	7,9
1996	7,3
1997	4,7
1996 Ιαν.	8,4
Φεβρ.	8,4
Μάρτ.	8,9
Απρ.	8,8
Μάϊος	8,7
Ιούν.	8,4
Ιούλ.	8,1
Αυγ.	8,0
Σεπτ.	7,9
Οκτ.	8,0
Νοέμ.	7,5
Δεκ.	7,3
1997 Ιαν.	6,8
Φεβρ.	6,5
Μάρτ.	6,0
Απρ.	5,9
Μάϊος	5,4
Ιούν.	5,6
Ιούλ.	5,4
Αυγ.	5,6
Σεπτ.	4,9
Οκτ.	4,7
Νοέμ.	5,2
Δεκ.	4,7
1998 Ιαν.	4,4
Φεβρ.	4,3
Μάρτ.	4,6

1 : Εκατοστιαία μεταβολή έναντι του προηγούμενου έτους

ΠΗΓΗ : Τράπεζα της Ελλάδας και ΕΣΥΣ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

ΟΙ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΤΟΥ ΔΕΙΚΤΗ
ΤΙΜΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Ε.Ε.

<u>ΕΤΟΣ</u>	<u>ΕΛΛΑΔΑ</u>	<u>Ε.Ε.</u>
1982	20,7	10,5
1983	18,1	8,5
1984	17,9	7,2
1985	19,3	5,9
1986	22,0	3,8
1987	15,7	3,4
1988	14,0	3,6
1989	14,4	5,3
1990	20,5	5,6
1991	19,5	5,1
1992	16,0	4,3
1993	14,4	3,3
1994	10,9	3,0
1995	9,3	3,1
1996	8,5	2,2
1997*	6,5	1,8

* Προβλέψεις

ΠΗΓΗ : ΕΣΥΕ, ΟΟΣΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ

Έτος	Σύνολο	Σε ξένο νόμισμα	Σε εγχώριο νόμισμα	Κυμαινόμενο χρέος	Νόμων 828 και 959/1943	Με ρήτρα ξένου νομίσματος	Είδος δανείου						
							Σε συνάλλαγμα	Ομόλογα Ελληνικού δημοσίου σε δρχ.	Ομόλογα δάνειο Οικονομικής εξυγιάνσεως Ν. 1914/9	Ομόλογα Ε.Δ. σε δρχ. (1)	Άτοκα ομολογιακά δάνεια σε δρχ.		
1980	430,4	12,3	101,3	257,5	-	-	58,2	-	-	-	-	-	-
1981	589,4	14,4	204,1	300,0	-	-	69,8	-	-	-	-	-	-
1982	889,2	34,8	331,0	357,5	-	-	163,8	-	-	-	-	-	-
1983	1.114,3	42,1	333,9	541,5	-	-	194,7	-	-	-	-	-	-
1984	1.550,8	49,0	502,9	748,1	-	-	248,6	-	-	-	-	-	-
1985	2.021,1	57,4	515,5	1.120,2	-	-	325,7	-	-	-	-	-	-
1986	2.407,0	112,5	521,3	1.388,9	-	13,0	369,0	-	-	-	-	-	-
1987	3.059,7	164,6	561,4	1.869,9	-	31,1	358,7	71,9	-	-	-	-	-
1988	4.190,9	164,8	563,0	2.828,2	-	31,1	364,5	237,0	-	-	-	-	-
1989	5.199,0	165,7	568,6	3.503,7	-	143,5	401,8	413,5	-	-	-	-	-
1990	7.350,8	162,9	556,6	4.832,6	0,1	321,0	420,8	429,0	-	625,8	-	-	-
1991	9.640,2	248,7	549,0	4.974,3	0,1	325,3	445,2	1.943,8	-	1.151,7	-	-	-
1992	14.443,6	617,1	588,1	5.600,5	-	748,2	1.843,0	2.867,6	-	2.173,1	-	-	-
1993	20.553,1	545,9	1.566,9	5.765,7	-	2.557,1	2.262,6	2.867,0	-	3.067,0	1.897,1	18,1	-
1994	23.479,5 ⁽²⁾	1.153,4	1.531,0	7.533,3	-	1.244,7	1.983,2	3.806,3	-	3.248,1	1.491,9	12,6	-

(1) Εκ μετατροπής εντόκων γραμματίων Δημοσίου Τομέα.

(2) Περιλαμβάνονται 6,2 δισ. δρχ. "δάνειο συμμετόχων σε συνάλλαγμα", 962,3 δισ. δρχ. "δάνειο της Τράπεζας της Ελλάδας σε δρχ. με ρήτρα ξένου νομίσματος" και 500,7 δισ. δρχ. "δάνειο της Τράπεζας της Ελλάδας με ρήτρα ξένου νομίσματος".

ΠΗΓΗ : ΕΣΥΕ

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

**ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΩΜΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ, ΒΑΣΕΙ ΤΩΝ ΓΕΝΙΚΩΝ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΩΝ ΤΟΥ
ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΟΓΙΣΤΗΡΙΟΥ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΤΗ 1980 - 1994**

Σε εκατομμύρια δραχμές

Οικονομικά έτη	Εισπράξεις	Πληρωμές	Διαφορά (+ ή -)
1980	423.116,8	423.114,9	+ 1,9
1981	733.078,7	733.076,5	+ 2,2
1982	722.734,0	794.295,3	- 71.561,3
1983	1.001.387,2	1.055.218,4	- 53.831,2
1984	1.469.032,5	1.470.058,4	- 1.025,9
1985	1.768.556,8	1.776.936,7	- 8.379,9
1986	2.167.791,1	2.166.461,0	+ 1.330,1
1987	2.758.066,0	2.748.331,1	+ 9.734,9
1988	3.720.146,3	3.717.916,3	+ 2.230,0
1989	4.593.708,2	4.592.578,7	+ 1.129,5
1990	6.698.213,6	6.698.473,6	- 260,0
1991	9.812.465,2	9.811.372,7	+ 1.092,5
1992	11.965.245,8	11.965.219,0	+ 26,5
1993	16.034.604,7	16.034.522,2	+ 82,5
1994	18.074.208,8	18.074.207,3	+ 1,5

ΠΗΓΗ : ΓΕΝΙΚΟ ΛΟΓΙΣΤΗΡΙΟ ΚΡΑΤΟΥΣ, ΕΣΥΕ

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ

(Σε αγοραίες τιμές και σε τιμές συντελεστών παραγωγής)

	Αξία σε δισ. δρχ.	Ετήσια εκατοστιαία μεταβολή (σε σταθερές τιμές του προηγούμενου έτους)								
		1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
1.1 Πρωτογενής τομέας (Γεωργία)	1.034,5	3,9	13,4	14,9	0,0	-0,3	5,9	-1,2	-2,9	1,0
1.2 Δευτερογενής τομέας	2.264,5	1,8	-0,9	3,0	-2,6	-1,4	-0,4	1,1	4,3	4,8
1.2.α Ορυχεία - Λατομεία	89,3	-3,4	-4,9	-3,3	0,4	1,2	-0,8	-0,9	4,0	4,2
1.2.β Μεταποίηση	1.308,7	1,7	-2,0	3,7	-3,5	-3,1	3,2	1,7	4,0	4,0
1.2.γ Ηλεκτρισμός - Φωταέριο - Ύδρευση	214,1	9,2	2,5	3,3	8,1	-3,8	9,5	2,9	2,1	1,2
1.2.δ Κατασκευές	652,4	0,4	0,8	2,3	-4,4	2,7	-9,5	-0,3	5,7	7,5
1.3 Τριτογενής τομέας	5.243,5	3,8	1,6	0,4	2,4	-2,7	4,0	3,1	3,4	4,2
1.3.α Μεταφορές - Επικοινωνίες	556,8	2,2	-2,7	0,6	11,4	3,2	-0,7	2,5	-0,2	2,0
1.3.β Εμπόριο	1.261,8	4,6	1,7	0,4	7,6	-0,4	2,5	4,4	7,7	8,5
1.3.γ Ασφάλειες - Τράπεζες	295,8	-7,5	-0,9	14,8	9,6	-26,4	12,7	6,1	9,6	11,0
1.3.δ Κατοικίες	979,3	3,0	2,6	3,0	-4,4	-2,9	2,1	2,2	1,7	1,7
1.3.ε Δημόσια Διοίκηση - Ασφάλεια	596,2	3,2	1,1	-6,7	-4,7	-0,7	0,8	4,9	1,5	-0,2
1.3.στ Υγεία - Εκπαίδευση	682,7	10,8	5,7	0,6	0,2	-2,9	11,6	2,0	-0,3	2,0
1.3.ζ Διάφορες υπηρεσίες	870,9	3,4	0,3	-1,9	3,6	0,3	3,8	2,0	4,2	4,5
1.4 Στατιστικές διαφορές	- 224,2
1.5 ΑΕΠ σε τιμές συντελεστών παραγωγής	8.318,3	3,1	-0,9	2,6	0,8	-1,7	2,8	2,1	2,8	3,5
2.1 Ιδιωτική κατανάλωση	6.502,0	6,0	2,6	2,8	2,4	-0,8	2,1	2,2	2,3	2,5
2.2 Δημόσια κατανάλωση	1.311,0	5,4	0,6	-1,5	-3,0	2,6	-1,1	8,0	0,5	-0,1
2.3 Ακαθάριστες επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου	1.966,7	7,0	5,0	4,8	-3,2	-3,5	-2,8	7,3	9,4	10,9
2.3.α.α Κατά είδος: Κατασκευές	1.326,0	2,0	3,2	3,2	-8,3	-6,0	-3,4	2,0	6,4	12,4
2.3.α.β Εξοπλισμός	640,7	17,4	8,4	7,9	6,7	0,6	-1,8	16,0	13,8	8,7
2.3.β.α Κατά φορέα: Ιδιωτικές	1.542,6	7,0	8,7	2,0	-6,3	-5,0	-2,3	6,0	9,0	8,3
2.3.β.β Δημόσιες	424,1	7,2	-8,3	16,9	8,2	1,1	-4,2	11,0	10,3	18,2
2.4 Μεταβολή αποθεμάτων και στατιστικές διαφορές (ως % του ΑΕΠ)	53,4	-0,3	-0,2	0,9	-0,3	-0,3	0,1	-0,6	-0,1	0,0
2.5 Εγχώρια τελική ζήτηση	9.833,1	5,3	2,9	3,7	-0,6	-0,9	1,2	3,2	3,3	3,8
2.6 Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	1.696,4	4,8	-4,1	3,7	10,4	-3,3	6,5	1,0	0,2	5,2
2.6.α Εξαγωγές αγαθών	1.111,6	11,1	-7,2	5,7	11,6	-6,9	5,2	3,9	-0,7	3,8
2.7 Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	-2.360,5	10,7	8,7	6,0	1,3	0,2	1,3	6,1	3,9	5,9
2.7.α Εισαγωγές αγαθών	-2.157,9	10,9	9,0	6,8	1,7	0,2	0,9	6,8	4,4	5,5
2.8 Ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών	-664,1
2.9 ΑΕΠ σε αγοραίες τιμές	9.169,0	3,8	0,0	3,1	0,7	-1,6	2,0	2,1	2,7	3,5

ΠΗΓΗ: 1988-94: ΕΣΥΕ/Εθνικοί Λογαριασμοί (Οκτώβριος 1997 και Μάρτιος 1998). Οριστικά στοιχεία με βάση το Ευρωπαϊκό Σύστημα Ολοκληρωμένων Οικονομικών Λογαριασμών (ΕΣΟ/ΕΣΑ).
 1995-96: ΕΣΥΕ/Εθνικοί Λογαριασμοί (Μάρτιος 1998). Προσωρινές εκτιμήσεις.
 1997: ΥΠΕΘΟ/Διεύθυνση Μακροοικονομικής Ανάλυσης (Μάρτιος 1998). Προσωρινές εκτιμήσεις.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

ΕΣΟΔΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΑΠΟ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ (α)

Εκατομμύρια δραχμές

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1998

Οικονομικό έτος	Σύνολο φορολογικών εσόδων	Σύνολο άμεσων φόρων	Σύνολο έμμεσων φόρων	Λοιπά τέλη χαρτοσήμου	Φόρος μεταβίβασης ακινήτων	Ειδικός φόρος τραπεζικών εργασιών	Φόροι υπέρ τρίτων		Λοιποί έμμεσοι φόροι
							Πρόσθετο τέλος χαρτοσήμου (β)	Λοιποί	
1986	1.358.477	386.691	971.786	72.277	24.843	-	8.806	3.556	15.539
1987	1.595.577	439.671	1.155.906	101.780	26.216	33.377	-	3.527	15.391
1988	1.785.744	519.698	1.266.046	60.893	37.452	52.345	-	4.028	18.229
1989	1.972.187	580.727	1.391.460	75.682	53.157	64.214	-	4.975	19.403
1990	2.698.696	822.067	1.876.629	93.855	76.046	72.070	-	6.317	30.571
1991	3.403.287	1.024.225	2.379.062	113.891	65.381	89.382	-	11.532	28.209
1992	4.115.830	1.192.318	2.923.512	132.128	79.185	89.694	-	12.756	35.273
1993	4.548.541	1.359.219	3.189.322	149.745	82.634	79.961	-	12.491	43.252
1994	5.238.899	1.777.364	3.461.535	164.468	93.662	47.487	-	11.858	55.663
1995	5.947.546	2.132.660	3.834.886	182.154	93.660	41.220	-	13.355	47.953
1995 Ιαν.	493.847	110.213	383.634	20.602	5.234	819	-	828	1.765
Φεβρ.	350.460	97.191	253.629	8.981	6.854	11.170	-	775	4.925
Μάρτ.	428.739	115.525	313.214	14.285	7.470	1.320	-	3.067	4.590
Απρ.	385.761	126.642	259.119	16.821	6.100	5.675	-	986	3.242
Μάιος	571.367	246.818	324.549	15.861	7.202	1.721	-	1.014	4.371
Ιούν.	485.604	197.651	287.953	12.171	8.559	1.330	-	944	3.724
Ιούλ.	682.641	338.543	344.098	22.834	9.498	7.225	-	900	3.530
Αυγ.	460.354	168.644	291.710	11.439	5.085	2.474	-	781	3.021
Σεπτ.	510.766	186.558	324.208	11.923	9.917	2.049	-	1.177	3.936
Οκτ.	477.493	148.932	328.561	19.879	7.244	5.736	-	1.003	3.536
Νοέμ.	485.951	120.100	365.851	14.319	10.461	249	-	920	3.770
Δεκ.	580.242	244.615	335.627	12.300	9.521	1.453	-	872	3.768
Παράταση	54.321	31.228	23.093	739	515	-1	-	88	3.776
1996 Ιαν.	561.715	130.558	431.157	23.255	8.125)	-	969	1.810
Φεβρ.	392.431	98.690	293.741	8.793	6.223) 15.020	-	887	4.118
Μάρτ.	494.330	114.939	379.391	15.351	9.951)	-	4.487	18.368
Απρ.	437.245	137.421	299.824	19.275	9.452	6.483	-	1.442	4.118
Μάιος	690.101	309.546	380.555	18.467	8.923	2.094	-	1.262	4.359
Ιούν.	494.643	214.699	279.944	14.075	7.716	1.787	-	1.025	5.139
Ιούλ.	769.101	356.868	412.233	27.341	10.732	7.763	-	1.191	6.401
Αυγ.	518.159	188.770	329.389	13.097	5.594	2.488	-	803	3.128
Σεπτ.	530.735	192.783	337.952	13.491	6.859	1.951	-	1.397	3.495
Οκτ.	551.913	164.760	387.153	22.419	9.680	6.687	-	1.044	3.694
Νοέμ.	496.523	117.844	378.679	11.911	9.988	2.542	-	975	4.967
Δεκ.	613.339	254.925	358.414	12.929	13.397	2.432	-	917	3.965

(α) Η ανάλυση των εσόδων έγινε σύμφωνα με τη νέα κωδικοποίηση που εφαρμόζει το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους από 1-1-1979.

(β) Περιλαμβάνεται το μισό του πρόσθετου τέλους χαρτοσήμου που αποδίδεται στον ΟΓΑ, το ΤΕΒΕ και το ΤΑΕ.

ΠΗΓΗ : Γενικό Λογιστήριο του Κράτους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9

ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ 1980 - 1996
(δισ. δρχ.)

Έτη	Συνολικό δημόσιο χρέος	% του ΑΕΠ
1980	627,77	37,4
1981	970,1	39,3
1982	1372	42,2
1983	1883	45,6
1984	1972	49,5
1985	2673	57,9
1986	3230	58,6
1987	4046	64,5
1988	5383	59,2
1989	6699	61,9
1990	9383	72,3
1991	12335	77,8
1992	15557	85,3
1993	23431	113,7
1994	28093	121,1
1995	31159	120,8
1996*	35600	116,4

* εκτίμηση προϋπολογισμού

ΠΗΓΗ : Γενικό Λογιστήριο του Κράτους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 10

ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ

	1981	1985	1990	1995
Ποσοστό ανεργίας	4,4	7,8	7,0	10,0
Πληθωρισμός	24,5	19,3	23,0	8,1

ΠΗΓΗ : ΕΣΥΕ

ΠΙΝΑΚΑΣ 11

ΠΟΣΑ ΠΟΥ ΕΧΑΣΑΝ ΟΙ ΚΑΤΑΘΕΤΕΣ ΑΠΟ ΤΑ ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΕΠΙΤΟΚΙΑ

Έτος	Επιτόκιο ταμειωτηρίου	Εάν επιτόκιο ίσο με πληρωρισμό	Απώλεια	Εάν επιτόκιο ίσο με πληρωρισμό + 1%
1980	1.823.620	3.058.848	- 392.904	3.193.903
1981	2.069.808	3.808.265	- 503.229	4.008.348
1982	2.349.232	4.608.001	- 520.312	4.890.184
1983	2.666.378	5.538.817	- 613.670	5.926.903
1984	3.066.334	6.563.498	- 624.725	7.082.649
1985	3.526.284	6.563.498	- 806.805	8.520.426
1986	4.055.226	7.830.253	- 1.272.016	10.565.328
1987	4.633.510	9.631.211	- 971.234	12.403.695
1988	5.363.036	11.210.729	- 813.922	14.202.230
1989	6.167.491	12.724.177	- 938.757	16.289.957
1990	7.277.639	14.467.389	- 2.217.351	20.199.247
1991	8.587.614	17.794.888	- 1.537.207	24.037.104
1992	10.875.418	20.642.079	- 1.484.654	27.738.818
1993	11.616.957	23.614.528	- 1.348.880	31.455.819
1994	13.394.352	26.542.729	- 856.722	35.167.605
1995	14.931.353	29.409.343	- 487.832	37.887.819
Σύνολο			- 16.502.823	

ΠΗΓΗ : Γενικό Λογιστήριο του Κράτους.

ΕΞΕΛΙΞΗ ΕΠΙΤΟΚΙΩΝ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΥ ΚΑΙ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ

Έτος	Επιτόκιο	Πληθωρισμός	Διαφορά
1974	9,0	26,9	-17,9
1975	8,5	13,4	-4,9
1976	7,0	13,3	-6,3
1977	7,0	12,1	-5,1
1978	7,0	12,6	-5,6
1979	10,9	19,0	-8,1
1980	13,5	24,9	-11,4
1981	13,5	24,5	-11,0
1982	13,5	21,0	-7,5
1983	13,5	20,2	-6,7
1984	15,0	18,5	-3,5
1985	15,0	19,3	-4,3
1986	15,0	23,0	-8,0
1987	15,0	16,4	-1,4
1988	15,0	13,5	+1,5
1989	15,0	13,7	+1,3
1990	18,0	23,0	-5,0
1991	18,0	18,0	-1,8
1992	18,0	14,4	+3,6
1993	18,0	12,1	+5,9
1994	16,0	10,8	+5,2
1995	13,5	8,1	+5,4

Σημείωση : Από την 1^η Σεπτεμβρίου 1992 οι τόκοι των καταθέσεων φορολογούνται με συντελεστή 15%.

ΠΗΓΗ : Γενικό Λογιστήριο του Κράτους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- «Απλά Οικονομικά» του Ιωάννη Κ. Χολέβα, Εκδόσεις «Interbooks», 1995.
- «Βασικά Οικονομικά» του Νικολάου Γ. Πειρουνάκη, Εκδόσεις «Anubis», 1995.
- «Η ΟΝΕ, οι μισθοί και η ανεργία» του Ηλία Ιωακείμογλου. (ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ).
- ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ.